

	nga depozitat, kontaminimit të ajrit dhe të ujërave sipërfaqësore e nëntokësore për shkak të rrjedhjeve pas shirave	
Dëmet ekonomike	<p><u>Dëmtim i rëndë shkatërrues i instalimeve dhe depozitave në një terminalin bregdetar të hidrokarbureve, dëmtimi i banesave dhe i bizneseve dhe objekteve sociale e administrative në zonën e Bashkisë Vlorë, përbën një dëm ekonomik të përmasave të mëdha.</u></p> <p><u>Dëmtimi i aktivitetit të turizmit jo vetëm në zonën përreth Portit “Vlora - 1”, por në rast ndotjeje masive në det edhe dëmtim turizmi në zona më të gjera</u></p>	I madh

II. Analiza e Riskut Teknologjik referuar natyrës së rrezikut teknologjik në terminalin bregdetar të naftës në zonën e Porto Romanos,

Tabela 42. Analiza e Riskut Teknologjik referuar natyrës së rrezikut teknologjik në zonat/impianetet e cenueshme nga proceset e ngarkim-shkarkimit të anijeve në portet e hidrokarbureve “Porto Romano” dhe “MBM”, si dhe në terminalin bregdetar të depozitave të naftë

Objekti/Profili	Pasojat e mundshme	Impakti
Popullsia	Humbje jete, plagosje që krijojnë paaftësi të përkohshme ose të përhershme nga shpërthimet, zjarret, kontaminimi me gazra dhe substanca të rrezikshme në trajtë pluhuri ose avujsh.	I madh
Prona	Dëmtim dhe shkatërrim të instalimeve portuale dhe të terminalit të nënprodukteve të naftës, dëmtime dhe shkatërrim të ndërtesave të banimit, të bizneseve apo edhe objekteve social ekonomike deri në një distancë që dëmtohen nga vala goditëse e shpërthimit/shpërthimeve, si dhe nga gazrat me përmbajtje të dëmshme për qeniet humane. Ndërprerje e aktiviteteve (jetësore ose ekonomike) për periudha afatmesme nga deri në dy javë por edhe deri në një muaj.	I madh
Infrastruktura kritike	Dëmtim i rrjetit të instalimeve duke dëmtuar furnizimin e vendit me nënprodukte nafte, dëmtim i rrjetit rrugor dhe të energjisë elektrike.	I mesëm
Objektet e rëndësisë së veçantë	Dëmtim i objekteve/ndërtesave administrative, financiare, si dhe atyre arsimore.	I mesëm
Shërbimet emergjente	Dëmtim nga zjarri dhe shërbimet i objekteve të shërbimeve shëndetësore, si dhe të sigurisë ushqimore	I madh
Mjedisi	Degradim i mjedisit detar për shkak rrjedhjeve të nënprodukteve nga anijet e transportit të karburanteve dhe të GLN, derdhjeve të ndryshme nga depozitat, kontaminimit të ajrit dhe të ujërave sipërfaqësore e nëntokësore për shkak të rrjedhjeve pas shirave	I madh
Dëmet ekonomike	<u>Dëmtim i rëndë shkatërrues i instalimeve dhe depozitave në një terminal bregdetar të hidrokarbureve, dëmtimi i banesave</u>	I madh

	<p>dhe i bizneseve dhe objekteve sociale e administrative në zonën e Bashkisë Durrës, përbën një dëm ekonomik të përmasave të mëdha.</p> <p>Dëmtimi i aktivitetit të turizmit jo vetëm në zonën përreth Porto Romano, por në rast ndotjeje masive në det edhe dëmtim turizmi në zona më të gjera</p>	
--	--	--

5.1.2. c. Analiza e Riskut Teknologjik referuar natyrës së rrezikut teknologjik në kuadër të aktivitetit të impianteve dhe instalimeve në industrinë e prodhimit, transportimit, përdorimit dhe depozitimit të substancave të rrezikshme industriale/kimike;

Tabela 43. Analiza e riskut teknologjik referuar natyrës së rrezikut teknologjik në zonat/impianetet të cenueshme nga mbetjet e substancave kimike të rrezikshme të depozituara në trajtë stoqesh.

Objekti/Profili	Pasojat e mundshme	Impakti
Popullsia	Humbje jete, sëmundje që krijojnë paaftësi të përkohshme ose të përherëshme (nga kontaminimi me lëndë kimike të rrezikshme në trajtë substance të ngurtë, pluhuri ose avujsh.)	I madh
Prona	Kontaminim dhe rrezik dëmtimi nga zjarri i objekteve në afërsi të vendgrumbullimit të mbetjeve (stoqeve) të kimikateve të rrezikshme. Ndërprerje e aktiviteteve (jetësore ose ekonomike) për periudha afatmesme nga deri në dy javë por edhe deri në një muaj.	I madh
Infrastruktura kritike	Dëmtim i rrjetit të ujësjellësit dhe kanalizimeve, si dhe i rrjetit rrugor dhe të energjisë elektrike.	I mesëm
Objektet e rëndësishme veçantë	Dëmtim i objekteve/ndërtesave administrative, financiare, si dhe atyre arsimore.	I mesëm
Shërbimet emergjente	Dëmtim nga kontaminimi dhe zjarri i objekteve të shërbimeve shëndetësore, si dhe të sigurisë ushqimore	I madh
Mjedisi	Degradim i mjedisit për shkak të derdhjeve të ndryshme, gazrave/avujve, tymit, kontaminimit të ajrit dhe të ujërave sipërfaqësore e nëntokësore për shkak të rrjedhjeve pas shirave	I madh
Dëmet ekonomike	Dëmtim i objekteve publike dhe private përfshirë edhe biznese të mundshme në zonë	I mesëm

5.1.2.d. Analiza e Riskut Teknologjik referuar natyrës së rrezikut teknologjik në kuadër të aktivitetit të impianteve (minierave) dhe instalimeve në industrinë minerare, në zbulimin (kërkimin) e shfrytëzimin e minierave dhe pasurimin e përpunimin e mineraleve;

Tabela 44. Analiza e Riskut Teknologjik referuar natyrës së rrezikut teknologjik lidhur me cenueshmërinë në zonat e mbetjeve të mineraleve të dambave që kanë të bëjnë me minierat ose fabrikat e pasurimit.

Objekti/Profili	Pasojat e mundshme	Impakti
Popullsia	Humbje jete, lëndime, si dhe sëmundje që shkaktohen nga kontaminimi i ajrit me avuj të ndotur (të kontaminuar) nga substancat e prodhuara si rezultat i proceseve kimike në elementët përbërës të mbetjeve minerale në dambë..	I mesëm
Prona	Dëmtim i pronave përreth dambës nga çarjet ose rrëshqitjet e masave të mbetjeve të dambës, si dhe dëmtim i zonave bujqësore e blegtorale si rezultat i ndotjes/kontaminimit të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore.	I mesëm
Infrastruktura kritike	Dëmtim i rrjetit të infrastrukturës së ujësjellësit, si dhe infrastrukturës rrugore në zonat që preken nga rrëshqitjet e mbetjeve të dambës, ose çarje të mëdha të vetë dambës, si dhe rrjedhje të ujërave që rrjedhin nga damba.	I mesëm
Objektet e rëndësishme veçantë	Përgjithësisht nuk ka	I vogël
Shërbimet emergjente	Përgjithësisht nuk ka	I vogël
Mjedisi	Degradim i mjedisit (florës dhe faunës) për shkak të ndotjes dhe kontaminimit të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore.	I madh
Dëmet ekonomike	Dëmtim i pronave në afërsi të dambës, dëmtim dhe mospërdorim për qëllime utilitare i ujërave të ndotura nga mbetjet e dambës.	I mesëm

5.1.2.e Analiza e Riskut Teknologjik referuar natyrës së rrezikut teknologjik në kuadër të aktivitetit të impianteve dhe instalimeve të transportimit, depozitimit dhe përdorimit të lëndëve bërthamore/radioaktive;

Tabela 45. Analiza e Riskut Teknologjik referuar natyrës së rrezikut teknologjik në zonat/impiane të cenueshme nga mbetjet e substancave radioaktive.

Objekti/Profili	Pasojat e mundshme	Impakti
Popullsia	Humbje jete, sëmundje që krijojnë paaftësi të përkohshme ose të përhershme (nga rrezatimi, kontaminimi).	I madh
Prona	Kontaminim i objekteve të IFBZ, dhe të objekteve të banimit dhe bizneseve e atyre sociale	I madh

Infrastruktura kritike	Dëmtim i rrjetit të energjisë elektrike dhe të ujësjellësit në zonën e shpërndarjes së rrezatimit dhe të çlirimeve atmosferike.	I mesëm
Objektet e rëndësisë së veçantë	Nuk ka	I vogël
Shërbimet emergjente	Dëmtim nga rrezatimi i objekteve të shërbimeve nga institutet e shëndetësisë dhe sigurisë ushqimore	I madh
Mjedisi	Degradim i mjedisit (florës dhe faunës) për shkak të kontaminimit dhe rrezatimit	I mesëm
Dëmet ekonomike	Dëmtim i objekteve sociale (publike), objekteve të banimit dhe bizneseve, si dhe I infrastrukturës	I mesëm

5.1.3. Skenarët për Vlerësimin e Riskut Teknologjik për disa aktivitete teknologjike/industriale

Në vazhdim janë paraqitur Skenarët për Vlerësimin e Riskut Teknologjik për:

- **Terminalin Bregdetar të Depozitave të Hidrokarbureve Porto Romano, Durrës**
- **Vendburimin e prodhimit të naftës Patos Marinëz, Fier (Kompania “Bankers Petroleum” Ltd.).**
- **Autoçisternë me GLN – BLEVE në zonën urbane**
- **Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan.**
- **Fabrikën e pasurimit të Kromit, Bulqizë, dhe Dambën e depozitimit të sterileve të Mineralit, Bulqizë.**
- **Rasti i dështimit në furnizimin me ujë të pijshëm në Tiranë për më shumë se 48 orë**

5.1.3.a. SKENAR PER VLERËSIMIN E RISKUT TEKNOLOGJIK (INDUSTRIAL) - Terminali Bregdetar i Depozitave të Hidrokarbureve Porto Romano, Durrës

Përmbajtja:

1. Hyrje

2. Skenari:

- 2.1. Përshkrimi i skenarit**
- 2.2. Konteksti**
- 2.3. Shkaku**
- 2.4. Ngjarja**
- 2.5. Përshkrimi i pasojave**
- 2.6. Matrica e pasojave**
- 2.7. Ndikimi në infrastrukturën kritike**
- 2.8. Përgjigja dhe rimëkëmbja**
- 2.9. Probabiliteti i ngjarjes**
- 2.10. Matrica e probabilitetit**

1. Hyrje.

Përgatitja e **Skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Terminalin Bregdetar të Depozitave të Hidrokarbureve, Porto Romano, Durrës**, si pjesë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive në Shqipëri, do të bazohet në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifikisht në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC, duke ju referuar shtyllës 2 dhe 3 të këtyre “Udhëzimeve Teknike”.

Për përgatitjen e **skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Terminalin Bregdetar të Depozitave të Hidrokarbureve Porto Romano, Durrës**, do të merret në konsideratë dhe do të përdoret analiza dhe vlerësimi i bërë për “Natyrën e rrezikut teknologjik në proceset e ngarkim-shkarkimit të anijeve në portet e hidrokarbureve “Porto Romano” dhe “MBM”, si dhe në terminalin bregdetar të depozitave të naftës brut, të lëndëve djegëse dhe Gazit të Lëngëzuar të Naftës (GLN)”, si dhe “Natyra e rrezikut teknologjik në zonat/impianetet që cenohen nga proceset e ngarkim-shkarkimit të anijeve në Portet e hidrokarbureve “Porto Romano” dhe “MBM”, si dhe në terminalin bregdetar të depozitave të naftës brut, të lëndëve djegëse dhe GLN.”.

Në këtë rast është patur në konsideratë edhe plotësimi që është bërë duke plotësuar analizën dhe vlerësimin e rrezikut teknologjik edhe me tabelën për “**Probabilitetin lidhur me rrezikun**”, duke e bërë pjesë në këtë mënyrë të **Skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Terminalin Bregdetar të Hidrokarbureve Porto Romano**.

Nëpërmjet përgatitjes së këtij skenari realizohet edhe qëllimi i tij që është të përgatisë një imazh të pasojave të mundshme, cenueshmërive dhe probabiliteteve të ngjarjeve të mundshme

Në përgatitjen e skenarit janë patur në konsideratë dhe janë analizuar edhe informacionet dhe të dhënat që janë vënë në dispozicion nga Anëtarët e Grupit të Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, si dhe nga institucionet përkatëse. Ndërkohë që ky skenar do të diskutohet në Grupin e Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, ku edhe do të miratohet, kjo pasi pjesëtarët e këtij Grupi Pune janë edhe më kompetentë nga ana profesionale në këtë fushë.

2. Skenari.

2.1. Përshkrimi i skenarit:

Emri i skenarit dhe arsyeja e zgjedhjes (e paraqitur shkurt)::
Skenar i rastit më të keq të aksidentit me zjarr dhe shpërthime të gazrave dhe avujve të djegies së naftës dhe nënprodukteve të saj (përfshirë edhe Gazin e Lëngëzuar të Naftës (GLN)): Terminali Bregdetar i depozitave të naftës brut, të lëndëve djegëse dhe Gazit të Lëngëzuar të Naftës (GLN), Porto Romano, Durrës
Lloji i rrezikut:
Zjarr dhe shpërthime të gazrave dhe avujve të djegies së naftës dhe nënprodukteve të saj (përfshirë edhe Gazin e Lëngëzuar të Naftës (GLN))
Kriteret e përzgjedhjes (pse është zgjedhur ky skenar, p.sh. rasti më i keq):
Rasti më i keq
Grupi i punës (përbërësit e GP që kontribuuan në skenar):
AKMC, MM, MIE, MTE, ISHTI, AKBN, AKSEM,AKM, UPT, UT, IFBZ.
Data e Vlerësimit
29.04.2022

2.2. Konteksti

Vendndodhja (Toponimet, Koordinata, karakteristikat përkatëse gjeografike)
Porto Romano, Durrës
Koha e vitit (e rëndësishme për rrezikun ose në përgjithësi për operacionet e shpëtimit/rikuperimit):
Gjatë gjithë vitit. Rrezikshmëri më e lartë në periudhën Maj – Shtator kur edhe temperaturat janë edhe shumë të larta dhe kur mund të stimulohen proceset e avullimit të nënprodukteve të naftës nga depozitat dhe instalimet ku janë grumbulluar dhe transportohen këto nënprodukte, përfshirë edhe shpërndarjen e tyre.
Ditë pune / pushime / fundjave
E pa përcaktuar.
Koha e ditës:
Më me rrezik gjatë ditës, dhe kur është koha me diell.
Dendësia e Popullsisë
Dendësia e popullsisë është më e madhe në zonat e banuara në afërsi të Porto Romano, në pjesën jugore të Impiantit të Hidrovorit të Porto Romano drejt Qytetit të Durrësit, ndërkohë në Pjesën lindore të Terminalit të Depozitave bregdetare të Hidrokarbureve, Porto Romano, ndodhen fshatrat Katund i Ri dhe Rinia, si dhe disa zona me dendësi popullsie më të vogël.

Gjithashtu pranë portit ka disa klube plazhi, të cilat tërheqin shumë vizitorë. Ikja, kur paralajmërohet është e mundur vetëm në këmbë, pasi parkimi i makinave është më afër kërcënimit.
Lloji i terrenit
Terreni është fushor në pjesën tokësore (Veriu, Lindja dhe Jug), ndërsa në pjesën Perëndimore shtrihen ujërat e Detit Adriatik të Zonës së Porto Romano. Në veri të terminalit ngrihen kodrat e Bishtit të Pallës, ndërsa në Jug të terminalit ngrihen kodrat e Porto Romano.
Aftësitë (përgjigje. Masa)
Instalimet për mbrojtjen ndaj zjarrit të vetë parqeve të depozitave të nënprodukteve të naftës (sipas skemës së miratuar nga institucionet kompetente), Repartet e Zjarrfikësve të Bashkisë së Durrësit, vullnetarët, ndihma nga bashki të tjera të vendit, ndihma ndërkombëtare.
Informacione të tjera relevante
Në rastin e skenarit më të keq, infrastruktura që është në shërbim në këtë zonë ka shumë mundësi të preken nga ngjarja, rënia e zjarrit dhe shpërthimet në këtë Terminal Depozitash. Në këtë rast do të kemi dëmtim tepër të madh të furnizimit me lëndë djegëse (karburante dhe lëndë djegëse për qëllime industriale e rezidenciale).

2.3. Shkaku

Shkaqet dhe ngjarjet nxitëse:
Për shkak të ndodhjes së aksidentit (mekanik apo elektrik) nga shkaqe rastësore (natyrore) apo nga pakujdesia në respektim të rregullave të sigurisë teknike, që mund të provokojnë ndezje të avujve/gazrave hidrokarbure apo edhe të lëndës djegëse, mund të ndodhë rënie zjarri apo shpërthime në një park depozitash apo edhe në krejt terminalin.
Ngjarja Kryesore:
Rënie zjarri apo shpërthim në parqet e depozitave të nënprodukteve të naftës.
Ngjarja parësore:
Ndodhje zjarri.
Ngjarja dytësore:
Mos funksionim i pajisjeve dhe instalimeve për mbrojtjen nga zjarri, përfshirë sistemin e furnizimit me energji elektrike

2.4. Ngjarja

Kohëzgjatja e mundshme e parashikuar:
--

Disa orë deri në disa ditë.
Zonat që mund të preken më shumë:
Parku i depozitave të nënprodukteve të naftës (përfshirë edhe GLN) të administruara nga shoqëri të ndryshme; Portet e Hidrokarbureve “Porto Romano” dhe “BMB” dhe linjat e transportit të nënprodukteve të naftës nga tankerat që ankorohen në dy portet deri në parqet përkatëse të depozitave; impianti i Hidrovorit të Porto Romano për shkarkimin e ujërave të depozituara nga ish kënetat; Objektet e trashëgimisë kulturore në kodrën në afërsi të Terminalit Bregdetar të Depozitimit të Nënprodukteve të Naftës; Objektet e shërbimit (restorante, objekte industriale); Objektet ushtarake në Bazën e Marinës në pjesën veriore të Terminalit. ((Ndikim i madh: Në një sipërfaqe me një rreze prej rreth 1 km.; Ndikim mesatar: Në një sipërfaqe me një rreze nga rreth 1 km deri në 2 km; ndikim i vogël: Në një sipërfaqe me një rreze nga rreth 2 km deri në 4 km).
Modeli sezonal:
Periudha me temperatura të lartë (Maj - Tetor).
Shpejtësia e mundshme e fillimit (periudha e mundshme e kohës së paralajmërimit):
E papërcaktuar. Mund të ketë raste sinjalizimi dhe paralajmërimi nga pajisjet sinjalizuese
Sistemet ekzistuese të paralajmërimit të hershëm:
Instalimet për matjen e nivelit të avujve dhe gazrave në parqet e depozitimit të nënprodukteve të naftës, të cilët sinjalizojnë prezencën e këtyre avujve/gazrave mbi normat e lejuara që mund të jenë shkak për rënie zjarri ose shpërthim. Sirenat e objektit mund të përdoren për të paralajmëruar, por do t'u drejtohen vetëm operatorëve në vend. Njerëzit në plazhe dhe në shtëpitë e tyre nuk dinë të veprojnë, nëse njoftohen.

2.5. Përshkrimi i pasojave:

1.1. Numri i fataliteteve (Indikatori Sendai A1)::

Grupet e punonjësve në parqet e depozitave me nënprodukte nafte (karburante ose LPG) paraqesin vështirësi që të evakuhohen në afat të shkurtër. Rugët dhe hapësirat midis parqeve të depozitave të kompanive të ndryshme e vështirësojnë sjelljen dhe operimin me lehtësi të zjarrfikësve që mund të kryejnë veprime të sigurta. Mungesa e një stacioni zjarrfikës dhe e një qendre shëndetësore të ndihmës së shpejtë ka ndikim negative në përgjigje.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤5 vdekje	>5 vdekje ≤10 vdekje	>10 vdekje ≤20 vdekje	>20 vdekje ≤50 vdekje	>50 vdekje

1.2.- Numri i të lënduarve/sëmurëve rëndë (Indikatori Sendai B2):

Spitalet vërejnë një rritje të fluksit të të sëmurëve me probleme frymëmarrje dhe të gjendjes psikologjike, mungesa e një stacioni zjarrfikës dhe e një qendre shëndetësore të ndihmës së shpejtë ka ndikim negative në reagim.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.3.- Mungesa e plotësimin të nevojave bazë (Indikatori Sendai D1, D5):

Ekziston një kërcënim për mungesë karburanti dhe nevojitet një përgjigje e shpejtë për të hapur opsione të tjera. Në rrethinën e drejtpërdrejtë shtëpitë janë të rrënuara. Njerëzit kanë humbur gjithçka

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.4.-Numri i njerëzve të cilët duhet të evakuhohen (Indikatori Sendai B1):

Punonjësit e parqeve të depozitave, punonjësit e porteve, punonjësit e objekteve të shërbimit dhe objekteve ekonomike, si dhe banorë që jetojnë në banesat në pjesën jugore të terminalit (në afërsi të parqeve të depozitave)..

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik

≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona ≤1,000 persona	>1,000 persona ≤10,000 persona	>10,000 persona
-------------	-----------------------------	-----------------------------------	---	--------------------

2.1. Ndikimi total ekonomik (Indikatori Sendai C1):

Disa dhjetëra miliardë lekë, si pasojë e dëmtimit të instalimeve të depozitimit, por edhe e humbjes së produkteve hidrokarbure që ndodheshin të depozituara. Kostot e transportit për linjat e tjera të furnizimit janë më të larta. Kjo do të çojë në çmime më të larta të karburantit që ndikojnë drejtpërdrejt në ekonomi.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik ⁹
≤0.004% PPK	>0.004% PPK ≤0.04 % PPK	>0.04% PPK ≤0.4% PPK	>0.4% PPK ≤4% PPK	> 4 % PPK

2.2. Ndikimi në natyrë dhe mjedis (Indikatori Sendai C2):

Dëmtim i ekosistemit në zonat që përfshihen në terminalin bregdetar të depozitave, si dhe në zonat përreth që preken nga efektet e zjarrit dhe të shpërthimit.

Uji ftohës dhe uji i përdorur gjatë fazës së shuarjes mund të ndotin detin dhe bregdetin e afërt.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Ekosistemi ose speciet janë në gjendje të rikuperohen plotësisht, me ndërhyrje minimale ose pa ndërhyrje	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një devijim burimesh për të menaxhuar rikuperimin e tyre nga dëmtimi	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një program të madh ndërhyrjesh dhe rikuperimi për ta rikthyer atë në shëndet	Ka humbur gjendja e para-emergjencës. Edhe pse një shkallë e caktuar e restaurimit mund të jetë e mundur	Gjendja e para-emergjencës nuk mund të rikthehet

3.1. Ndërprerja e jetës së përditshme (Indikatori Sendai D1, D5):

Nuk do të ketë aktivitet në Portet e Hidrokarbureve, si dhe në objektet e shërbimit dhe ekonomike në zonën përreth terminalit të Hidrokarbureve.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
---------	---------------	---------	---------------	-------------

⁹ Prodhimi I Përgjithshëm Kombëtar (PPK) në 2019 ishte 14.63 Miliardë \$

Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një ditë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se dy javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një muaj	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se tre muaj
--	--	---	--	--

3.2. Humbje e trashëgimisë kulturore (Indikatori Sendai C6)

Dëmtim i mundshëm i objekteve të trashëgimisë kulturore në pjesën jugore (rrënojat e mureve dhe të objekteve të periudhës romake, si dhe të objekteve të paidentifikuara në pjesën veriore të kodrës së Bishtit të Pallës).

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Dëmtimi i vendeve dhe objekteve me rëndësi lokale	Dëmtime të vogla të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Dëmtime të rënda të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose sektoriale	Dëmtime të rënda të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të perceptuara si ikonë për identitetin Shqiptar	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të listuara si trashëgimi botërore

Ndikimi i përgjithshëm:

Shumë i madh do të jetë impakti në krejt ekonominë e vendit meqenëse Terminali bregdetar i depozitave hidrokarbure është baza kryesore e furnizimit të krejt vendit me produkte hidrokarbure, por edhe e furnizimit të vendeve fqinj, veçanërisht Kosova.

Metodologjia për përcaktimin e pasojave të ngjarjes:

Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifikisht në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.6.- Matrica e pasojave:

	Jeta dhe shëndeti i Njerëzve. (1.1, 1.2, 1.3, 1.4)	Ekonomia dhe Mjedisi. (2.1., 2.2)	Stabiliteti social dhe politika. (3.1., 3.2)
I parëndësishëm			

I vogël			
I mesëm / I moderuar			
I rëndësishëm			
Katastrofik			

2.7. Ndikimi në Infrastrukturën Kritike

Industria e energjisë
<p>Parku i depozitave të nënprodukteve të naftës (përfshirë edhe GLN) të administruara nga shoqëri të ndryshme,</p> <p>Portet e Hidrokarbureve “Porto Romano” dhe “BMB” dhe linjat e transportit të nënprodukteve të naftës nga tankerat që ankorohen në dy portet deri në parqet përkatëse të depozitave,</p> <p>Impianti i Hidrovorit i Porto Romano për shkarkimin e ujërave të depozituara nga ish kënetat,</p> <p>Linjat e transmetimit të energjisë elektrike që përfshijnë zonën,</p>
Komunikimi dhe teknologjia e informacionit
Teknologjia e informacionit e instaluar në parqet e depozitave të hidrokarbureve, në portet detare të hidrokarbureve, si dhe në objektet e shërbimit, por edhe në objektet ekonomike
Trafiku
<p>Ndërprerje e trafikut të lëvizjes së automjeteve që kryejnë transportin e nënprodukteve të naftës nga parqet e depozitave për tek stacionet e shitjes së karburanteve apo në objektet që përdorin nënprodukte naftë si lëndë djegëse.</p> <p>Ndërprerje e lëvizjes dhe përpunimit (ngarkim/shkarkimit) të tankerave në portet e hidrokarbureve.</p>
Sistemi i kujdesit shëndetësor
Sistemi i ndihmës së shpejtë pranë çdo parku depozitash apo porti hidrokarbur.
Menaxhimi i ujit
Sistemi lokal i transportit të ujit, përfshirë edhe linjat e transportit të ujit që merret nga pusët e shpuar në zonë. Grimcat e tymit mund të ndikojnë në pellgjet ujore më tej në brendësi të tokës
Ushqimore
Grimcat e tymit me elemente toksike shpërndahen në një zonë të madhe. Për të paktën 50 km ² bimët bujqësore janë të ndotura dhe jo të konsumueshme.
Financat

Prodhimi, magazinimi dhe transporti i mallrave të rrezikshme
Dëmtim i rëndë i infrastrukturës dhe instalimeve të magazinimit, transportimit dhe shpërndarjes së nënprodukteve të naftës si në parqet e depozitave po ashtu edhe në dy portet hidrokarbure. Gjithashtu, në incident humbën disa kamionë (LPG dhe karburant). Meqenëse funksioni i portit duhet të zëvendësohet nga portet më larg, nevojitet më shumë kapacitet rrugor dhe ka më pak kamionë në dispozicion.
Shërbimet publike/Qeverisja
Ndërprerje e aktivitetit të shërbimeve publike nga organet e tatim-taksave dhe doganës, si dhe nga organet e kontrollit të cilësisë së nënprodukteve të naftës (përfshirë laboratorin e analizave kimiko-fizike), si dhe i çdo shërbimi të veçantë publik që kryhet në funksion të aktivitetit të terminalit dhe të porteve të naftës. Objektet ushtarake në Bazën e Marinës në pjesën veriore të Terminalit
Monumentet dhe vlerat kombëtare
Objektet e trashëgimisë kulturore në pjesën jugore të terminalit (rrënojat e murit të periudhës romake dhe të objekteve të tjera lidhur me këtë mur), si dhe në kodrën e Bishtit të Pallës në afërsi të Terminalit Bregdetar të Depozitimit të Nënprodukteve të Naftës

2.8.- Përgjigja dhe Rimëkëmbja

Informacioni i Përgjigjes dhe Rimëkëmbjes
Nga punonjësit që kryejnë aktivitetet në parqet e depozitave të hidrokarbureve si dhe në portet e naftës, në bashkërendim me drejtuesit e shoqërive, si dhe të institucioneve përgjegjëse të fushës në nivel lokal dhe qendror. Shkuma e nevojshme është më se e disponueshme në vend, ndaj duhet kërkuar ndihma ndërkombëtare.
Koha e paralajmërimit
Disa minuta
Masat parandaluese dhe përgatitore të zbatuara në periudhën paralajmëruese
Fillimi i ftohjes së rezervuarëve. Evakuimi i operatorëve Evakuimi i rrethinave Vendosja në gatishmëri e pajisjeve, instalimeve dhe mjeteve të luftës kundër zjarrit. Marrja e masave për mbylljen e të gjitha depozitave dhe tubacioneve për të ndaluar lëvizjen e fluidëve dhe gazeve, ndalimi i proceseve të ngarkim shkarkimit të lëndëve djegëse, largimi i të gjitha mjeteve lëvizëse (autoboteve) të transportit të nënprodukteve të naftës, largimi i tankerave që mund të jenë në proces shkarkimi/ngarkimi në porte
Kohëzgjatja e pritshme e ngjarjes Faza akute
- Ditë
Koha për normalitet
Muaj.
Nevojat për koordinim

Koordinimi me autoritet e pushtetit lokal dhe qendror, koordinimi me institucionet e Mbrojtjes Civile, repartet e mbrojtjes nga zjarri,
Transporti i Substancave të Rrezikshme dhe të Dëmshme (SRD-HNS) për mbështetje në periudhën pasuese

2.9. Probabiliteti i ngjarjes:

Metodologjia për përcaktimin e probabilitetit të ngjarjes
Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.10. Matrica e probabilitetit

Vlerësimi cilësor	Probabiliteti
Jashtëzakonisht i vogël	
I vogël	X
I mesëm	
I madh	
Jashtëzakonisht i madh	

P.S.: Rasti më i keq është “jashtëzakonisht i ulët”/”i ulët”

Skenari më i besueshëm është një zjarr në gropë tankesh. Kjo mesatare/e ulët. Pasojat janë më të pakta, ekonomike ende të rëndësishme. Mbyllje e porteve për disa ditë - javë

5.1.3.b.SKENAR PËR VLERËSIMIN E RISKUT TEKNOLOGJIK (INDUSTRIAL) - Vendburimi i prodhimit të naftës Patos Marinëz, Fier (Kompania “Bankers Petroleum” Ltd.).

Përmbajtja:

1. Hyrje

2. Skenari:

2.1. Përshkrimi i skenarit

2.2. Konteksti

2.3. Shkaku

2.4. Ngjarja

2.5. Përshkrimi i pasojave

2.6. Matrica e pasojave

2.7. Ndikimi në infrastrukturën kritike

2.8. Përgjigja dhe rimëkëmbja

2.9. Probabiliteti i ngjarjes

2.10. Matrica e probabilitetit

1. Hyrje.

Përgatitja e **Skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Vendburimin e prodhimit të naftës Patos Marinëz, Fier (Kompania “Bankers Petroleum” Ltd.)**, si pjesë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive në Shqipëri, do të bazohet në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifikisht në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC, duke ju referuar Shtyllës 2 dhe 3 të këtyre “Udhëzimeve Teknike”.

Për përgatitjen e **Skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Vendburimin e prodhimit të naftës Patos Marinëz, Fier (Kompania “Bankers Petroleum” Ltd.)**, do të merret në konsideratë dhe do të përdoret analiza dhe vlerësimi i bërë për “Natyrën e rrezikut teknologjik në proceset e zhvillimit dhe prodhimit të hidrokarbureve në vendburimin e Patos Marinëz, si dhe në rrjetin e transportimit dhe depozitimit të naftës brut, aktivitetet që kryhet nga shoqëria “Bankers Petroleum Albania” Ltd.2, si dhe “Natyra e rrezikut teknologjik në zonat/impianetet që cenohen nga proceset e zhvillimit dhe prodhimit të hidrokarbureve në vendburimin e Patos Marinëz, si dhe në rrjetin e transportimit dhe depozitimit të naftës brut, aktivitetet që kryhet nga shoqëria “Bankers Petroleum Albania” Ltd.”

Në këtë rast është patur në konsideratë edhe plotësimi që është bërë duke plotësuar analizën dhe vlerësimin e rrezikut teknologjik edhe me Tabelën për “**Probabilitetin lidhur me rrezikun**”, duke e bërë pjesë në këtë mënyrë të **Skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Vendburimin e prodhimit të naftës Patos Marinëz, Fier**.

Nëpërmjet përgatitjes së këtij skenari realizohet edhe qëllimi i tij që është të përgatisë një imazh të pasojave të mundshme, cenueshmërive dhe probabiliteteve të ngjarjeve të mundshme

Në përgatitjen e skenarit janë patur në konsideratë dhe janë analizuar edhe informacionet dhe të dhënat që janë vënë në dispozicion nga Anëtarët e Grupit të Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, si dhe nga institucionet përkatëse. Ndërkohë që ky skenar do të diskutohet në Grupin e Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, ku edhe do të miratohet, kjo pasi pjesëtarët e këtij Grupi Pune janë edhe më kompetentë nga ana profesionale në këtë fushë.

2. Skenari.

2.1. Përshkrimi i skenarit:

Emri i skenarit dhe arsyeja e zgjedhjes (e paraqitur shkurt)::
Skenar i rastit më të keq të aksidentit me zjarr dhe shpërthime të gazrave dhe avujve të djegies së naftës dhe gazit shoqërues në rast të një shpërthimi pusi në shpim ose prodhim (fontanë), ose në rast të djegies së rezervuarëve në Impiantin Qendror të Përpunimit (CTF), ku janë depozituar nga Kompania “Bankers Petroleum” Ltd., prodhimi i naftës brut nga grupet e puseve në Vendburimin Patos-Marinëz.
Lloji i rrezikut:
Zjarr dhe shpërthime të gazrave dhe avujve të djegies së naftës brut dhe gazit shoqërues të naftës.
Kriteret e përzgjedhjes (pse është zgjedhur ky skenar, p.sh. rasti më i keq):
Rasti më i keq
Grupi i punës (përbërësit e GP që kontribuuan në skenar):
AKMC, MM, MIE, MTE, ISHTI, AKBN, AKSEM, AKM, UPT, UT, IFBZ.
Data e Vlerësimit
13.05.2022

2.2. Konteksti

Vendndodhja (Toponimet, Koordinata, karakteristikat përkatëse gjeografike)
Vendburimi Patos Marinëz, brenda kontureve të zonës ku janë autorizuar operacionet hidrokarbure në zhvillimin dhe prodhimin e hidrokarbureve sipas Marrëveshjes Hidrokarbure të nënshkruar midis shoqërisë Albpetrol sh.a. dhe kompanisë Bankers Petroleum Ltd. (Miratuar me VKM nr. Nr.477, datë 16.7.2004. “Për miratimin e marrëveshjes për zhvillimin dhe prodhimin e hidrokarbureve në vendburimin Patos-Marinëz”, i ndryshuar), operacione që shtrihen në një zonë me sipërfaqe prej 198.64 km² dhe përfshin brenda saj territore të dy bashkive dhe 12 njësi administrative bashkiake (ish komunave), ku përfshihen 33 fshatra.
Koha e vitit (e rëndësishme për rrezikun ose në përgjithësi për operacionet e shpëtimit/rikuperimit):
Gjatë gjithë vitit. Rrezikshmëri më e lartë në periudhën Maj – Shtator kur edhe temperaturat janë edhe shumë të larta dhe kur mund të stimulohen proceset e avullimit të naftës brut nga depozitat dhe instalimet ku është grumbulluar nafta brut dhe transportohet për eksport nëpërmjet tubacionit nga Impianti Qendror të Përpunimit (CTF) për në pikën e lëvrimin me vendndodhje në ish Azotikun Fier.
Ditë pune / pushime / fundjave
E pa përcaktuar.
Koha e ditës:
Më me rrezik gjatë ditës, dhe kur është koha me diell.

Dendësia e Popullsisë
Dendësia e popullsisë është mjaft e madhe në zonat e banuara që përfshijnë 33 fshatra në krejt shtrirjen e vendburimit Patos Marinëz, ku janë të zhvilluara si aktivitete të tjera biznesi, po ashtu edhe objekte social kulturore të arsimit, si dhe qendra shëndetësore.
Lloji i terrenit
Një veçori specifike e sipërfaqeve ku shtrihet vendburimi Patos Marinëz është fakti që terreni është i sheshtë, pasi kemi të bëjmë me zonë fushore me një rrjet të dendur rrugësh, si dhe kanalesh kullues e vaditës, përfshirë edhe shtrirjen e lumenjve Gjanicë dhe Seman që derdhet në detin Adriatik. Në pjesën lindore dhe jug-lindore të vendburimit terreni përbëhet nga kodra të ulëta të zonës së Kuman – Patos.
Aftësitë (përgjigje, masa)
Instalimet për mbrojtjen ndaj zjarrit të kompanisë Bankers Petroleum Ltd., si dhe stacioni i Mbrojtjes nga Zjarri të shoqërisë «Albpetrol» sh.a., përfshirë edhe stacionet e Zjarrfikësve të Bashkisë Patos dhe të Bashkisë Fier. Ndihma nga bashki të tjera të vendit, Ndihma ndërkombëtare.
Informacione të tjera relevante
Në rastin e skenarit më të keq, infrastruktura që është në shërbim në këtë zonë ka shumë mundësi të preken nga ngjarja, rënia e zjarrit dhe shpërthimet në pajisjet dhe instalimet në vendburimin Patos Marinëz. Në këtë rast do të kemi dëmtim tepër të madh të prodhimit të naftës brut në vendburim, gjë e cila do të dëmtojë si furnizimin e rafinerive vendase me këtë lëndë të parë, po ashtu edhe eksportin e naftës brut. Për shkak të specifikave teknologjike që ka vendburimi Patos-Marinëz, puset prodhuese të naftës në këtë vendburim do të dëmtohen rëndë në rast të ndërprerjes së prodhimit për shkak të aksidenteve me zjarr ose shpërthim në vendburim.

2.3. Shkaku

Shkaqet dhe ngjarjet nxitëse:
Për shkak të ndodhjes së aksidentit (mekanik apo elektrik) nga shkaqe rastësore (natyrore) apo nga pakujdesia në respektim të rregullave të sigurisë teknike, që mund të provokojnë ndezje të avujve/gazrave të naftës brut apo të gazit shoqërues në vendburimin Patos Marinëz, mund të ndodhë rënie zjarri apo shpërthime në një grup pusesh apo depozitash, apo edhe në krejt vendburimin.
Ngjarja Kryesore:
Rënie zjarri në grupet e depozitave të grumbullimit të naftës brut, apo në rrjete e transportit të naftës, apo edhe shpërthim pusi (fontanë) gjatë shpimit ose prodhimit.
Ngjarja Parësore:
Vonesë shpërthimi e avullit, apo shpërthim pusi (fontanë).
Ngjarja Dytësore:

Mos funksionim i pajisjeve dhe instalimeve teknologjike për mbrojtjen nga zjarri në krejt vendburimin Patos Marinëz, përfshirë sistemin e furnizimit me energji elektrike. Zjarr në gropë depozitash, BLEVE

2.4. Ngjarja

Kohëzgjatja e mundshme e parashikuar:
Disa orë deri në disa ditë.
Zonat që mund të preken më shumë:
Brenda kontureve të zonës të Vendburimit Patos Marinëz, ku janë autorizuar operacionet hidrokarbure në zhvillimin dhe prodhimin e hidrokarbureve sipas Marrëveshjes Hidrokarbure të nënshkruar midis shoqërisë Albpetrol sh.a. dhe kompanisë Bankers Petroleum Ltd, operacione që shtrihen në një zonë me sipërfaqe prej 198.64 km² dhe përfshin brenda saj territore të dy bashkive dhe 12 njësi administrative bashkiake (ish komunave), ku përfshihen 33 fshatra. Objektet e trashëgimisë kulturore: Manastiri i Shën Mërisë; Kisha e Bubullimës; Kalaja e Margëlliçit; Tuma e Patosit, si dhe Objektet e shërbimit (restorante, objekte industriale). (Ndikim i madh: Në një sipërfaqe me një rreze prej rreth 1 km me qendër Impiantin Qendror të Përpunimit (CTF). Ndikim mesatar: Në një sipërfaqe midis rrethit me një rreze nga 1 km deri në 2 km; ndikim i vogël: Në një sipërfaqe me një rreze nga rreth 2 km deri në 4 km).
Modeli sezonal:
Periudha me temperatura të lartë (Maj - Tetor).
Shpejtësia e mundshme e fillimit (periudha e mundshme e kohës së paralajmërimit):
E papërcaktuar.
Mund të ketë raste sinjalizimi dhe paralajmërimi nga pajisjet sinjalizuese, në grupet e puseve, si dhe në Impianti Qendror të Përpunimit (CTF)
Sistemet ekzistuese të paralajmërimit të hershëm:
Instalimet për matjen e nivelit të avujve dhe gazrave në grupet e depozitimit të naftës brut, si dhe në Impiantin Qendror të Përpunimit (CTF), të cilët sinjalizojnë prezencën e këtyre avujve/gazrave, si dhe të gazit shoqërues të naftës, mbi normat e lejuara që mund të jenë shkak për rënie zjarri ose shpërthim.

2.5. Përshkrimi i pasojave:

1.1. Numri i fataliteteve (Indikatori Sendai A1)::

Grupet e punonjësve në zonën e depozitave të naftës brut të Impiantit Qendror të Trajtimit, si dhe ata të grupeve të prodhimit paraqesin vështirësi që të evakuhohen në afat të shkurtër. Rugët dhe hapësirat midis grupeve të depozitave vështirësojnë në një fare mënyre sjelljen dhe operimin me lehtësi të zjarrfikësve që mund të kryejnë veprime të sigurta. Mungesa në afërsi e një Stacioni Zjarrfikës dhe e një Qendre Shëndetësore të ndihmës së shpejtë ka ndikim negativ në përgjigje

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤5 vdekje	>5 vdekje ≤10 vdekje	>10 vdekje ≤20 vdekje	>20 vdekje ≤50 vdekje	>50 vdekje

1.2.- Numri i të lënduarve/sëmurëve rëndë (Indikatori Sendai B2):

Spitalet vërejnë një rritje të fluksit të të sëmurëve me probleme frymëmarrje dhe të gjendjes psikologjike

Pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.3.- Mungesa e plotësisht të nevojave bazë (Indikatori Sendai D1, D5):

Ekziston një kërcënim për mungesë të furnizimit me naftë brut të rafinerive ekzistuese që do të ndikojë në furnizimin me produktet që prodhohen nga këto rafineri sikurse janë bitumi, dhe lëndët djegëse të rënda. Në zonën brenda vendburimit, në rrethinën e drejtpërdrejtë të CTF apo të grupeve të prodhimit shtëpitë janë të rrënuara, bizneset të shkatërruara, shkollat dhe qendrat shëndetësore të shkatërruara. Banorët e këtyre fshatrave kanë humbur gjithçka

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.4. Numri i njerëzve të cilët duhet të evakuhohen (Indikatori Sendai B1):

Punonjësit e kompanisë Bankers Petroleum LTD. që punojnë në CTF, punonjësit në grupet e puseve të prodhimit, punonjësit e objekteve të shërbimit dhe objekteve ekonomike, punonjës të sistemit të arsimit dhe të shëndetësisë në zonë, si dhe banorë që jetojnë në banesat në rrethinat e objekteve të prodhimit të naftës brut, të depozitimit dhe transportimit.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik

≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona ≤1,000 persona	>1,000 persona ≤10,000 persona	>10,000 persona
-------------	-----------------------------	-----------------------------------	---	--------------------

2.1.- Ndikimi total ekonomik (Indikatori Sendai C1):

Disa dhjetëra miliardë lekë, si pasojë e dëmtimit të pajisjeve dhe instalimeve të prodhimit, depozitimit dhe transportimit të naftës brut dhe gazit shoqërues të naftës, por edhe e humbjes së sasive të naftës brut që ndodheshin të depozituara në CTF apo edhe në grupet e prodhimit. Kostot e zëvendësimit të sasive të humbura të naftës me produkte importi janë më të larta. Kjo do të çojë në çmime më të larta edhe të nënprodukteve si bitumi, lëndët djegëse të rënda, gjë që ndikojnë drejtpërdrejt në ekonomi.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik ¹⁰
≤0.004% PPK	>0.004% PPK ≤0.04 % PPK	>0.04% PPK ≤0.4% PPK	>0.4% PPK ≤4% PPK	> 4 % PPK

2.2. Ndikimi në natyrë dhe mjedis (Indikatori Sendai C2):

Dëmtim i ekosistemit në zonat që përfshihen në territorin e vendburimit Patos Marinëz, si dhe në zonat përreth që preken nga efektet e zjarrit dhe të shpërthimit të puseve (fontanimit) gjatë shpimit ose prodhimit.

Uji ftohës dhe uji i përdorur gjatë fazës së shuarjes mund të ndotin rrjetin hidrik që përshkon zonën, duke ndotur edhe lumin Seman, por edhe detin Adriatik në zonën derdhjes së lumit,

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Ekosistemi ose speciet janë në gjendje të rikuperohen plotësisht, me ndërhyrje minimale ose pa ndërhyrje	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një devijim burimesh për të menaxhuar rikuperimin e tyre nga dëmtimi	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një program të madh ndërhyrjesh dhe rikuperimi për ta rikthyer atë në gjendje të mëparshme	Ka humbur gjendja e para-emergjencës. Edhe pse një shkallë e caktuar e restaurimit mund të jetë e mundur	Gjendja e para-emergjencës nuk mund të rikthehet

3.1. Ndërprerja e jetës së përditshme (Indikatori Sendai D1, D5):

Nuk do të ketë aktivitet në vendburimin e Patos Marinëz në zonën në afërsi të CTF ku ka ndodhur zjarri ose shpërthimi i pusit , si dhe në objektet e shërbimit dhe ekonomike, si dhe objektet arsimore dhe të shëndetësisë në zonën brenda dhe përreth vendburimit Patos Marinëz.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
---------	---------------	---------	---------------	-------------

¹⁰ Prodhimi I Përgjithshëm Kombëtar (PPK) në 2019 ishte 14.63 Miliardë \$

Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një ditë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se dy javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një muaj	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se tre muaj
--	--	---	--	--

3.2. Humbje e trashëgimisë kulturore (Indikatori Sendai C6)

Dëmtim i mundshëm i objekteve të trashëgimisë kulturore në fshatrat brenda vendburimit Patos Marinëz, si dhe në zonat përreth.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Dëmtimi i vendeve dhe objekteve me rëndësi lokale	Dëmtime të vogla të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Dëmtime të rënda të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose sektoriale	Dëmtime të rënda të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të perceptuara si ikonë për identitetin Shqiptar	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të listuara si trashëgimi botërore

Ndikimi i përgjithshëm:

Shumë i madh do të jetë impakti në krejt ekonominë e vendit meqenëse Terminali Bregdetar i Depozitave Hidrokarbure është baza kryesore e furnizimit të krejt vendit me produkte hidrokarbure, por edhe e furnizimit të vendeve fqinj, veçanërisht Kosova.

Metodologjia për përcaktimin e pasojave të ngjarjes:

Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.6. Matrica e pasojave :

	Jeta dhe shëndeti i Njerëzve. (1.1, 1.2, 1.3, 1.4)	Ekonomia dhe Mjedisi. (2.1., 2.2)	Stabiliteti social dhe politika. (3.1., 3.2)
I parëndësishëm			
I vogël			

I mesëm / I moderuar			
I rëndësishëm			
Katastrofik			

2.7. Ndikimi në Infrastrukturën Kritike:

Industria e energjisë
<p>Impiantet dhe instalimet për zhvillimin dhe prodhimin e naftës në vendburimin e naftës Patos Marinëz, të administruar nga kompania Bankers Petroleum Ltd.</p> <p>Tubacionet për transportin e naftës brut dhe të gazit shoqërues brenda vendburimit të naftës Patos Marinëz, si dhe për transportin e naftës deri në pikën e lëvrimit për eksport në ish Uzinën Azotike Fier.</p> <p>Linjat e transmetimit të energjisë elektrike që përfshijnë zonën dhe sigurojnë furnizimin me energji elektrike të fshatrave të zonës, të bizneseve në këtë zonë si dhe të shkollave dhe objekteve shëndetësore.</p>
Komunikimi dhe teknologjia e informacionit
<p>Teknologjia e informacionit e instaluar në grupet e puseve të prodhimit dhe depozitat përkatëse, në Impiantin Qendror të Përpunimit (CTF), si dhe në rrjetin e tubacioneve të transportit të naftës brut.</p>
Trafiku
<p>Ndërprerje e trafikut të lëvizjes së automjeteve që bëjnë transportin e pajisjeve dhe instalimeve të prodhimit e depozitimit të naftës, por edhe të mbetjeve nga prodhimi i naftës. Ndërprerje e lëvizjes së automjeteve që kryejnë shërbime për aktivitetet të bizneseve të ndryshme ekonomike në zonë, apo për qëllim të shërbimeve në sistemin e arsimit dhe të shëndetësisë.</p>
Sistemi i kujdesit shëndetësor
<p>Sistemi i shërbimit parësor pranë çdo qendre shëndetësore të fshatrave të zonës, por edhe të institucioneve shëndetësore në Bashkinë Patos.</p>
Menaxhimi i ujit
<p>Sistemi lokal i transportit të ujit, përfshirë edhe linjat e transportit të ujit që merret nga pusët e shpuar në zonë. Grimcat e tymit mund të ndikojnë në pellgjet ujore më tej në brendësi të tokës</p>
Ushqimore
<p>Grimcat e tymit me elemente toksike shpërndahen në një zonë të madhe. Për të paktën 50 km² bimët bujqësore janë të ndotura dhe jo të konsumueshme.</p>
Financat

Prodhimi, magazinimi dhe transporti i mallrave të rrezikshme
Dëmtim i rëndë i infrastrukturës dhe instalimeve të prodhimit, depozitimit dhe transportimit të naftës brut, në grupet e puseve të prodhimit si dhe në Impiantin Qendror të Përpunimit (CTF), si dhe në rrjetin e tubacioneve të transportit të naftës brut.
Shërbimet publike/Qeverisja
Ndërprerje e aktivitetit të shërbimeve publike nga organet e pushtetit vendor, si dhe nga organet dhe institucionet në shërbim të komunitetit, në njësitë administrative brenda zonës ku shtrihet vendburimi Patos Marinëz.
Monumentet dhe vlerat kombëtare
Objektet e trashëgimisë kulturore: Manastiri i Shën Mërisë; Kisha e Bubullimës; Kalaja e Margëlliçit; Tuma e Patosit.

2.8. Përgjigja dhe Rimëkëmbja:

Informacioni i Përgjigjes dhe Rimëkëmbjes
Nga punonjësit që kryejnë aktivitetet në vendburimin e naftës Patos Marinëz në bashkërendim me drejtuesit e shoqërisë Bankers Petroleum Ltd.ve, si dhe të institucioneve përgjegjëse të fushës në nivel lokal dhe qendror.
Koha e paralajmërimit
Disa minuta
Masat parandaluese dhe përgatitore të zbatuara në periudhën paralajmëruese
Filloni përdorimin e shkumës në grupet e puseve të prodhimit të naftës, Filloni ftohjen e rezervuarëve në Impiantin Qendror të Përpunimit (CTF), . Evakuimi i operatorëve Evakuimi i banorëve të fshatrave dhe subjekteve të rrethinave Vendosja në gatishmëri i pajisjeve, instalimeve dhe mjeteve të luftës kundër zjarrit. Marrja e masave për mbylljen e të gjitha depozitave dhe tubacioneve për të ndaluar lëvizjen e naftës brut dhe të gazit shoqërues, ndalimi i proceseve të transportit të naftës brut.
Kohëzgjatja e pritshme e ngjarjes Faza akute
-Ditë
Koha për normalitet
- Muaj.
Nevojat për koordinim
Koordinimi me autoritet e pushtetit lokal dhe qendror, koordinimi me institucionet e Mbrojtjes Civile, repartet e mbrojtjes nga zjarri,

2.9. Probabiliteti i ngjarjes:

Metodologjia për përcaktimin e probabilitetit të ngjarjes

Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifikisht në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.10. Matrica e probabilitetit :

Vlerësimi cilësor	Probabiliteti
Jashtëzakonisht i vogël	
I vogël	X
I mesëm	
I madh	
Jashtëzakonisht i madh	

P.S.: Rasti më i keq është “jashtëzakonisht i ulët”/”i ulët”

Skenari më i besueshëm është një zjarr në një grup pusesh të prodhimit të naftës bruto. Kjo mesatare/e ulët. Pasojat janë më të pakta, ekonomike ende të rëndësishme. Ndalimi i prodhimit të naftës brut në grupin e puseve të dëmtuar ose edhe në krejt vendburimin.

5.1.3.c. SKENAR PER VLERËSIMIN E RISKUT TEKNOLOGJIK (INDUSTRIAL) - Autocisternë me GLN (Gazit të Lëngëzuar të Naftës) – BLEVE (Shpërthimet e Avullit Zgjerues të Lëngut të Vluar)në zonën urbane.

Përmbajtja:

1. Hyrje

2. Skenari:

- 2.1. Përshkrimi i skenarit**
- 2.2. Konteksti**
- 2.3. Shkaku**
- 2.4. Ngjarja**
- 2.5. Përshkrimi i pasojave**
- 2.6. Matrica e pasojave**
- 2.7. Ndikimi në infrastrukturën kritike**
- 2.8. Përgjigja dhe rimëkëmbja**
- 2.9. Probabiliteti i ngjarjes**
- 2.10. Matrica e probabilitetit**

1. Hyrje.

Përgatitja e Skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Autocisternë me GLN (Gazit të Lëngëzuar të Naftës)– BLEVE (Shpërthimet e Avullit Zgjerues të Lëngut të Vluar) në zonën urbane, si pjesë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive në Shqipëri, do të bazohet në metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC, duke ju referuar shtyllës 2 dhe 3 të këtyre “Udhëzimeve Teknike”.

Për përgatitjen e Skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për autocisternë me GLN – BLEVE në zonën urbane, do të merret në konsideratë dhe do të përdoret analiza dhe vlerësimi i bërë për “Autoçisternë me GLN – BLEVE në zonën Urbane”. Gjatë ngarkimit të depozitës së GLN-së të një stacioni karburanti, një shofer i pakujdesshëm përplas pikën e karburantit, duke shkaktuar zjarr. Autoçisterna e GLN (jo e mbushur plotë) nxeht shpejt dhe me 15 minuta çahet dhe ndodh BLEVE. Shërbimi zjarrfikës që vjen arrin në kohë, por nuk mund të bëjë më shumë se sa të evakujë njerëzit dhe të presë BLEVE.

Nëpërmjet përgatitjes së këtij skenari realizohet edhe qëllimi i tij që është të përgatisë një imazh të pasojave të mundshme, cenueshmërive dhe probabiliteteve të ngjarjeve të mundshme

Në përgatitjen e skenarit janë patur në konsideratë dhe janë analizuar edhe informacionet dhe të dhënat që janë vënë në dispozicion nga Anëtarët e Grupit të Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, si dhe nga institucionet përkatëse. Ndërkohë që ky skenar do të diskutohet në Grupin e Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, ku edhe do të miratohet, kjo pasi pjesëtarët e këtij Grupi Pune janë edhe më kompetentë nga ana profesionale në këtë fushë.

2. Skenari.

2.1. Përshkrimi i skenarit:

Emri i skenarit dhe arsyeja e zgjedhjes (e paraqitur shkurt):
Skenar i rastit më të keq.
Lloji i rrezikut:
Zjarr/ shpërthim
Kriteret e përzgjedhjes (pse është zgjedhur ky skenar, p.sh. rasti më i keq):
Shumë GLN=Stacione karburanti në Zonat Urbane. Nuk ka distanca sigurie dhe kombinim i rezervuarëve të GLN-së me lëndë djegëse të tjera.
Grupi i punës (përbërësit e GP që kontribuuan në skenar):
AKMC, MM, MIE, MTE, ISHTI, AKBN, AKSEM, AKM, UPT, UT, IFBZ.
Data e Vlerësimit
12.05.2022

2.2. Konteksti

Vendndodhja (Toponimet, Koordinata, karakteristikat përkatëse gjeografike)
Shembull stacion karburanti: Gega Oil në Tiranë (41.32741515150749, 19.83298634677096)
Koha e vitit (e rëndësishme për rrezikun ose në përgjithësi për operacionet e shpëtimit/rikuperimit):
Pa preference
Ditë pune / pushime / fundjave
Ditë pune.
Koha e ditës:
Orët e punës.
Dendësia e Popullsisë
Shumë i lartë, afër ndërtesë së pallatit.
Lloji i terrenit
Urban.
Aftësitë (përgjigje. Masa)
Evakuim i shpejtë, strehim kundër të nxehtit dhe valëve goditëse
Informacione të tjera relevante

--

2.3. Shkakut

Shkaqet dhe ngjarjet nxitëse:
Një ose më shumë pompa karburanti janë dëmtuar rëndë nga një aksident automobilistik. Valvulat e sigurisë janë dëmtuar gjithashtu dhe në gropën e stacionit zhvillohet një zjarr.
Ngjarja Kryesore:
Një auto cisternë gjysmë e mbushur me GLN rrezatohet nga zjarri i gropës. Presioni këput trupin (skeleton/strukturën) e rezervuarit dhe ndodh një BLEVE. (Shpërthimet e Avullit Zgjerues të Lëngut të Vluar)
Një valë goditëse përhapet së bashku me një valë të nxehti. Në një rreze prej 80 metrash efektet janë vdekjeprurëse. Deri në 150 metra rrezatimi shkakton djegie të rënda. Strukturat afër qendrës shemben nga vala goditëse.
Ngjarja parësore:
BLEVE. (Shpërthimet e Avullit Zgjerues të Lëngut të Vluar.
Ngjarja Dytësore:
Në rrethinat shpërthejnë shumë zjarre

2.4. Ngjarja

Kohëzgjatja e mundshme e parashikuar:
<1 orë.
Zonat që mund të preken më shumë:
80 metra: vdekjeprurëse 150 metra: djegie të rënda
Modeli sezonal:

Shpejtësia e mundshme e fillimit (periudha e mundshme e kohës së paralajmërimit):

15 minuta ndërmjet incidentit të fillimit dhe BLEVE
Sistemet ekzistuese të paralajmërimit të hershëm:

2.5. Përshkrimi i pasojave:

1.1. Numri i fataliteteve (Indikatori Sendai A1):

Godina e apartamentit të banimit është e vështirë të evakuhet në afat të shkurtër. Rrugët dhe struktura e vogël e bëjnë të pamundur sjelljen e njerëzve (zjarrfikësve) të sigurt.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤5 vdekje	>5 vdekje ≤10 vdekje	>10 vdekje ≤20 vdekje	>20 vdekje ≤50 vdekje	>50 vdekje

1.2. Numri i të lënduarve/sëmurëve rëndë (Indikatori Sendai B2):

Godina e apartamentit të banimit është e vështirë të evakuhet në afat të shkurtër. Rrugët dhe struktura e vogël e bëjnë të pamundur sjelljen e njerëzve (zjarrfikësve) të sigurt.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.3. Mungesa e plotësimin të nevojave bazë (Indikatori Sendai D1, D5):

Ndërtesa e apartamenteve dhe objektet e tjera të banimit janë dëmtuar rëndë. Kthimi në shtëpitë e tyre do të jetë i pamundur për të paktën muaj. Pronarët e dyqaneve të punës humbasin të ardhurat e tyre

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.4. Numri i njerëzve të cilët duhet të evakuhohen (Indikatori Sendai B1):

Dëmtimi i strukturave detyron evakuimin e banorëve në një rreze prej 150-200 metrash, drejtpërdrejt dhe për një kohë më të gjatë.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona ≤1,000 persona	>1,000 persona ≤10,000 persona	>10,000 persona

2.1. Ndikimi total ekonomik (Indikatori Sendai C1):				
1-5 Milionë Euro				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik ¹¹
≤0.004% PPK	>0.004% PPK ≤0.04 % PPK	>0.04% PPK ≤0.4% PPK	>0.4% PPK ≤4% PPK	> 4 % PPK
2.2. Ndikimi në natyrë dhe mjedis (Indikatori Sendai C2):				
Vetëm produkte në ujërat e zeza				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Ekosistemi ose speciet janë në gjendje të rikuperohen plotësisht, me ndërhyrje minimale ose pa ndërhyrje	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një devijim burimesh për të menaxhuar rikuperimin e tyre nga dëmtimi	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një program të madh ndërhyrjesh dhe rikuperimi për ta rikthyer atë në shëndet	Ka humbur gjendja e para-emergjencës. Edhe pse një shkallë e caktuar restaurimit mund të jetë e mundur	Gjendja e para-emergjencës nuk mund të rikthehet
3.1. Ndërprerja e jetës së përditshme (Indikatori Sendai D1, D5):				
E kufizuar tek të evakuuarit, shumica e gjejnë rrugën e tyre në rrjetin e tyre social.				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një ditë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se dy javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një muaj	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se tre muaj
3.2. Humbje e trashëgimisë kulturore (Indikatori Sendai C6)				
Nuk ka trashëgimi në afërsi.				

¹¹ Prodhimi i Përgjithshëm Kombëtar (PPK) në 2019 ishte 14.63 Miliardë \$

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Dëmtimi i vendeve dhe objekteve me rëndësi lokale	Dëmtime të vogla të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Dëmtime të rënda të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale	Dëmtime të rënda të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose sektoriale	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të perceptuara si ikonë për identitetin Shqiptar	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të listuara si trashëgimi botërore
Ndikimi i përgjithshëm:				
Metodologjia për përcaktimin e pasojave të ngjarjes:				
Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile (AKMC), dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC				

2.6. Matrica e pasojave:

	Jeta dhe shëndeti i Njerëzve. (1.1, 1.2, 1.3, 1.4)	Ekonomia dhe Mjedis. (2.1., 2.2)	Stabiliteti social dhe politika. (3.1., 3.2)
I parëndësishëm			
I vogël			
I mesëm / I moderuar			
I rëndësishëm			
Katastrofik			

2.7. Ndikimi në Infrastrukturën Kritike:

Industria e energjisë
Komunikimi dhe teknologjia e informacionit

Trafiku
.
Sistemi i kujdesit shëndetësor
Menaxhimi i ujit
Ushqimore
.
Financat
Prodhimi, magazinimi dhe transporti i mallrave të rrezikshme
Shërbimet publike/Qeverisja
.
Monumentet dhe vlerat kombëtare
.

2.8. Përgjigja dhe Rimëkëmbja:

Informacioni i Përgjigjes dhe Rimëkëmbjes
Evakuim i shpejtë shuarjen e zjarreve dytësore Strukturat vlerësuese dhe stabilizuese USAR (Kërkimi dhe Shpëtimi Urban).
.
Koha e paralajmërimit
Disa minuta (shërbimi zjarrfikës në kohën e mbërritjes -> njohje e terrenit -> BLEVE)
Masat parandaluese dhe përgatitore të zbatuara në periudhën paralajmëruese
Kohëzgjatja e pritshme e ngjarjes Faza akute

4 orë, derisa të shuhet të gjitha zjarret
Koha për normalitet
.
Nevojat për koordinim
Koordinimi me autoritet e pushtetit lokal dhe qendror, koordinimi me institucionet e Mbrojtjes Civile, repartet e mbrojtjes nga zjarri,

2.9. Probabiliteti i ngjarjes:

Metodologjia për përcaktimin e probabilitetit të ngjarjes
Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.10. Matrica e probabilitetit :

Vlerësimi cilësor	Probabiliteti
Jashtëzakonisht i vogël	
I vogël	
I mesëm	
I madh	
Jashtëzakonisht i madh	

5.1.3.d. SKENAR PER VLERËSIMIN E RISKUT TEKNOLOGJIK (INDUSTRIAL) - “Qendra e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan.

Përmbajtja:

1. Hyrje

2. Skenari:

2.1. Përshkrimi i skenarit

2.2. Konteksti

2.3. Shkaku

2.4. Ngjarja

2.5. Përshkrimi i pasojave

2.6. Matrica e pasojave

2.7. Ndikimi në infrastrukturën kritike

2.8. Përgjigja dhe rimëkëmbja

2.9. Probabiliteti i ngjarjes

2.10. Matrica e probabilitetit

1. Hyrje.

Përgatitja e skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për “Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan, si pjesë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive në Shqipëri, do të bazohet në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC, duke ju referuar Shtyllës 2 dhe 3 të këtyre “Udhëzimeve Teknike”.

Për përgatitjen e skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për “Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan, do të merret në konsideratë dhe do të përdoret analiza dhe vlerësimi i bërë për “Natyren e rrezikut teknologjik në rastin e mbetjeve të substancave kimike të rrezikshme, të depozituara në trajtë stoqesh”, si dhe “Natyra e rrezikut teknologjik në zonat/impianetet që çënohen nga mbetjet e substancave kimike të rrezikshme të depozituara në trajtë stoqesh.”

Në këtë rast është patur në konsideratë edhe plotësimi që është bërë duke plotësuar analizën dhe vlerësimin e rrezikut teknologjik edhe me tabelën për “**Probabilitetin lidhur me rrezikun**”, duke e bërë pjesë në këtë mënyrë të skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për “Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan,

Nëpërmjet përgatitjes së këtij skenari realizohet edhe qëllimi i tij që është të përgatisë një imazh të pasojave të mundshme, cenueshmërive dhe probabiliteteve të ngjarjeve të mundshme

Në përgatitjen e skenarit janë patur në konsideratë dhe janë analizuar edhe informacionet dhe të dhënat që janë vënë në dispozicion nga Anëtarët e Grupit të Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, si dhe nga institucionet përkatëse. Ndërkohë që ky skenar do të diskutohet në Grupin e Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, ku edhe do të miratohet, kjo pasi pjesëtarët e këtij Grupi Pune janë edhe më kompetentë nga ana profesionale në këtë fushë.

2. Skenari.

2.3. Përshkrimi i skenarit:

Emri i skenarit dhe arsyeja e zgjedhjes (e paraqitur shkurt)::
Skenar i rastit më të keq të aksidentit me zjarr dhe shpërthime të gazrave dhe avujve të djegies së substancave kimike të rrezikshme, të depozituara në trajtë stoqesh, që në rastin e djegies së sasive që janë depozituar në “Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan, ku janë grumbulluar nga ish shoqëri apo institucione të ndryshme të cilët ose nuk janë më funksionalë ose nuk kryejnë më aktivitete ku kërkohet përdorimi i substancave kimike të rrezikshme.
Rreziku teknologjik në rastin e substancave kimike të rrezikshme, të depozituara në trajtë stoqesh në “Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan, mund të lidhet edhe me emetimet e palejuara në atmosferë, shkarkimet nga ujërat e ndotura që rrjedhin nga depozitimet e kimikateve në këtë objekt grumbullimi që shkaktohen nga dëmtime fizike ose teknologjike të ambalazheve/pajisjeve që mbajnë këto substanca.
Lloji i rrezikut:
Zjarr dhe shpërthime të gazrave dhe avujve të djegies së substancave kimike të rrezikshme, dhe/ose emetimet e palejuara në atmosferë, si dhe shkarkimet nga ujërat e ndotura që rrjedhin nga depozitimet e kimikateve.
Kriteret e përzgjedhjes (pse është zgjedhur ky skenar, p.sh. rasti më i keq):
Rasti më i keq
Grupi i punës (përbërësit e GP që kontribuuan në skenar):
AKMC, MM, MIE, MTE, ISHTI, AKBN, AKSEM, AKM, UPT, UT, IFBZ.
Data e Vlerësimit
14.05.2022

2.4. Konteksti

Vendndodhja (Toponimet, Koordinata, karakteristikat përkatëse gjeografike)
“Qendra e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan,, ndodhet në një luginë në pjesën veri-perëndimore të Qytetit të Elbasanit, në qendër të fshatit Balëz. Në zonën drejt Perëndimit dhe në zonën drejt Lindjes ndodhen masive kodrash të pa banuara, ndërsa në një distancë rreth 15 km në veri ndodhet një grupim i madh shtëpi banimi, që duhet të jenë pjesë e fshatit Balëz. Në një distancë rreth 2 km drejt Jugut ndodhet fshati Kusarth, me një numër të konsiderueshëm shtëpi banimi. “Qendra e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, ndodhet rreth 2,5 km larg dy institucioneve të rëndësishme të Qytetit të Elbasanit, në pjesën veriore të tij, që janë Spitali i Qytetit dhe Universiteti "Aleksandër Xhuvani”.
Koha e vitit (e rëndësishme për rrezikun ose në përgjithësi për operacionet e shpëtimit/rikuperimit):
Gjatë gjithë vitit. Rrezikshmëri më e lartë në periudhën Maj – Shtator kur edhe temperaturat janë edhe shumë të larta dhe kur mund të stimulohen proceset e avullimit të kimikateve të rrezikshme në depot ku janë grumbulluar këto substanca.
Ditë pune / pushime / fundjave

Ditë pune / pushime / fundjavë.
Koha e ditës:
Më me rrezik gjatë ditës, dhe kur është koha me diell, por edhe në rast të shtrëngatave shumë të fuqishme dhe me gjëmime atmosferike.
Dendësia e Popullsisë
Dendësia e popullsisë është mjaft e konsiderueshme në distanca deri 400 m kryesisht në drejtimin J-V (banesa të fshatit Balëz), ndërkohë që në distanca deri rreth 1,5 – 2km dendësia është mjaft e rrallë deri në fshatin Kusarth në Jug dhe pjesën tjetër të fshatit Balëz në Veri.
Lloji i terrenit
Terreni është kryesisht kodrinor në të dy krahët Lindje dhe Perëndim të “Qendrës së Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan, ndërkohë që në drejtimin drejt Jugut dhe drejt Veriut terreni përgjithësisht është më i sheshtë. Terreni përshkohet nga një rrjet përrenjsh të vegjël që rrjedhin në drejtimin Veri-Jug, si dhe përrenj shumë të vegjël që rrjedhin nga kodrat drejt pjesës qendrore të luginë. Po kështu terreni ku ndodhet “Qendra e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan,, përshkohet edhe nga një rrjet rrugësh automobilistike.
Aftësitë (përgjigje. Masa)
Instalimet për mbrojtjen ndaj zjarrit të “Qendrës së Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan, si dhe stacioni i Mbrojtjes nga Zjarri të Bashkisë Elbasan. Ndihma nga bashki të tjera të vendit, Ndihma ndërkombëtare.
Informacione të tjera relevante
Në rastin e skenarit më të keq, infrastruktura e transportit që është në shërbim në këtë zonë ka shumë mundësi të preken nga ngjarja, rënia e zjarrit dhe shpërthimet në depot ku janë grumbulluar stoqet e substancave të rrezikshme kimike. Po kështu infrastruktura mund të preket në rast shtrëngatash shiu, që mund të shoqërohen edhe me përmbytje, si dhe rrëshqitje dheu nga kodrat përreth.

2.5. Shkaku

Shkaqet dhe ngjarjet nxitëse:
Për shkak të ndodhjes së aksidentit (mekanik apo elektrik) nga shkaqe rastësore (natyrore) apo nga pakujdesia në respektim të rregullave të sigurisë teknike, që mund të provokojnë ndezje të avujve/gazrave të kimikateve të rrezikshme, ose mund të ndodhin emetime të palejuara në atmosferë, shkarkimet nga ujërat e ndotura që rrjedhin nga depozitimet e kimikateve në këtë objekt grumbullimi.
Ngjarja Kryesore:
Rënie zjarri në depot e grumbullimit të substancave kimike të rrezikshme, ose rrjedhje të ujërave të ndotura me këto kimikate.
Ngjarja Parësore:
Emetime gazrash me nivel të lartë toksik.
Ngjarja dytësore:

Ndotje e rrjetit ujqor në luginë me ujërat e ndotura që mund të rrjedhin nga depot e grumbullimit të kimikateve në rast aksidenti madhor në këto depo.

2.6. Ngjarja

Kohëzgjatja e mundshme e parashikuar:
Disa orë deri në disa ditë.
Zonat që mund të preken më shumë:
Zonat që mund të preken më shumë nga rreziqet teknologjike që mund të ndodhin brenda kontureve të “Qendrës së Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan, janë ato që përfshihen në sipërfaqet përreth fshatit Balëz (në një distancë rreth 1,5 km në veri të “Qendrës” ku ndodhet një grupim i madh shtëpi banimi), si dhe sipërfaqet përreth fshatit Kusarth (në një distancë rreth 2 km drejt Jugut, me një numër të konsiderueshëm shtëpi banimi). Ndërkohë mund të preket edhe zona në një distancë rreth 2,5 km larg nga “Qendra e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, ku ndodhen dy institucioneve të rëndësishme të Qytetit të Elbasanit, në pjesën veriore të tij, që janë Spitali i Qytetit dhe Universiteti "Aleksandër Xhuvani". (Ndikim i madh: Në një sipërfaqe me një rreze prej rreth 0.25 km me qendër “Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”. Ndikim mesatar: Në një sipërfaqe midis rrethit me një rreze nga 0.25 km deri në 0.75 km; ndikim i vogël: Në një sipërfaqe me një rreze nga rreth 0.75 km deri në 1.75 km).
Modeli sezonal:
Periudha me temperatura të lartë (Maj - Tetor), si dhe periudha me shtrëngata shiu që favorizojnë edhe përmbytjet dhe rrëshqitjet. (Gjatë Dimrit).
Shpejtësia e mundshme e fillimit (periudha e mundshme e kohës së paralajmërimit):
E papërcaktuar.
Mund të ketë raste sinjalizimi dhe paralajmërimi nga pajisjet sinjalizuese, në ambientet e depove ku janë grumbulluar kimikatet e rrezikshme.
Sistemet ekzistuese të paralajmërimit të hershëm:
Instalimet për matjen e nivelit të avujve dhe gazrave që mund të lëshohen nga kimikatet e rrezikshme për shkak ambalazheve të dëmtuara ku ruhen këto stoke kimikatesh.

2.7. Përshkrimi i pasojave:

1.1.- Numri i fataliteteve (Indikatori Sendai A1)::

Grupet e punonjësve të “Qendrës së Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan, paraqesin vështirësi që të evakuhohen në afat të shkurtër, në distanca larg vendndodhjes së depove. Rrugët dhe hapësirat midis depove dhe godinave të banimit e vështirësojnë sjelljen dhe operimin me lehtësi të zjarrfikësve që mund të kryejnë veprime të sigurta. Mungesa në afërsi e një Stacioni Zjarrfikës dhe e një Qendre Shëndetësore të ndihmës së shpejtë ka ndikim negative në reagim.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤5 vdekje	>5 vdekje ≤10 vdekje	>10 vdekje ≤20 vdekje	>20 vdekje ≤50 vdekje	>50 vdekje

1.2. Numri i të lënduarve/sëmurëve rëndë (Indikatori Sendai B2):

Spitalet vërejnë një rritje të fluksit të të sëmurëve me probleme frymëmarrje dhe të gjendjes psikologjike

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.3.- Mungesa e plotësimin të nevojave bazë (Indikatori Sendai D1, D5):

Nuk ekziston ndonjë kërcënim për mungesë të furnizimit me substance kimike që ruhen në trajtë stoqesh në depot e “Qendrës së Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”,.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.4.-Numri i njerëzve të cilët duhet të evakuhohen (Indikatori Sendai B1):

Punonjësit e “Qendrës së Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, si dhe banorë që jetojnë në banesat në afërsi të kësaj „Qendre“, banorë të fshatit Balëz dhe fshatit Kusarth.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona ≤1,000 persona	>1,000 persona ≤10,000 persona	>10,000 persona

2.1.Ndikimi total ekonomik (Indikatori Sendai C1):

Dëmtimi ekonomik ka të bëjë më shumë me shpenzimet që do të duhen për të marrë masat për eliminimin e pasojave që shkaktohen nga aksidenti/rreziku teknologjik në këtë “Qendër të Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, si dhe për eliminimin e pasojave dhe rehabilitimin e mjeteve të jetesës.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik ¹²
≤0.004% PPK	>0.004% PPK ≤0.04 % PPK	>0.04% PPK ≤0.4% PPK	>0.4% PPK ≤4% PPK	> 4 % PPK

2.2. Ndikimi në natyrë dhe mjedis (Indikatori Sendai C2):

Dëmtim i ekosistemit në zonat që përfshihen në territorin e fshatrave Balëz dhe Kusarth, si dhe në kodrat në afërsi të “Qendrës së Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, në një rreze rreth 2-3 km nga kjo «Qendër».

Ndotje e rrjetit ujor sipërfaqësor, por edhe mundësi ndotje të ujërave nëntokësore që mund të preken nga rrjedhjet e ujërave të ndotura me kimikate të rrezikshme.

Degradim i mjedisit për shkak të derdhjeve të ndryshme, gazrave/avujve, tymit, kontaminimit të ajrit dhe të ujërave sipërfaqësore e nëntokësore për shkak të rrjedhjeve pas

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Ekosistemi ose speciet janë në gjendje të rikuperohen plotësisht, me ndërhyrje minimale ose pa ndërhyrje	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një devijim burimesh për të menaxhuar rikuperimin e tyre nga dëmtimi	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një program të madh ndërhyrjesh dhe rikuperimi për ta rikthyer atë në shëndet	Ka humbur gjendja e parë emergjencës. Edhe pse një shkallë e caktuar e restaurimit mund të jetë e mundur	Gjendja e parë emergjencës nuk mund të rikthehet

3.1. -Ndërprerja e jetës së përditshme (Indikatori Sendai D1, D5):

Nuk do të ketë aktivitet në “Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, ku ka ndodhur zjarri ose shpërthimi i gazrave , si dhe në objektet e mundshme të shërbimit dhe ekonomike në fshatrat Balëz dhe Kusarth, por edhe në zonat për rreth.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një ditë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se dy javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një muaj	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se tre muaj

¹² Prodhimi I Përgjithshëm Kombëtar (PPK) në 2019 ishte 14.63 Miliardë \$

3.2. Humbje e trashëgimisë kulturore (Indikatori Sendai C6)				
Dëmtim i mundshëm i objekteve dhe vendeve me rëndësi lokale.				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Dëmtimi i vendeve dhe objekteve me rëndësi lokale	Dëmtime të vogla të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Dëmtime të rënda të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose sektoriale	Dëmtime të rënda të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose sektoriale	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të perceptuara si ikonë për identitetin Shqiptar	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të listuara si trashëgimi botërore
Ndikimi i përgjithshëm:				
Nuk do të ketë ndonjë ndikim të dukshëm në ekonomi apo në jetën sociale në zonat e banuara përreth. Sëmundje që krijojnë paaftësi të përkohshme ose të përhershme (nga kontaminimi me lëndë kimike të rrezikshme në trajtë substance të ngurtë, pluhuri ose avujsh.)				
Metodologjia për përcaktimin e pasojave të ngjarjes:				
Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC				

2.6. Matrica e pasojave :

	Jeta dhe shëndeti i Njerëzve. (1.1, 1.2, 1.3, 1.4)	Ekonomia dhe Mjedisi. (2.1., 2.2)	Stabiliteti social dhe politika. (3.1., 3.2)
I parëndësishëm			
I vogël			
I mesëm / I moderuar			
I rëndësishëm			
Katastrofik			

2.7. Ndikimi në Infrastrukturën Kritike:

Industria e energjisë
Mund të ketë dëmtime të rrjetit të shpërndarjes për fshatin Balëz, që mund të impaktojë furnizimin me energji elektrike të dy fshatrave në zonën përreth.
Komunikimi dhe teknologjia e informacionit
Nuk do të ketë ndonjë ndikim në teknologjinë e informacionit.
Trafiku
Ndërprerje e trafikut të lëvizjes së automjeteve në rrugën që lidh fshatrat Kusarth dhe Balëz ndërmjet tyre, por edhe me qytetin e Elbasanit.. Ndërprerje e lëvizjes së automjeteve që kryejnë shërbime në sistemin e arsimit dhe të shëndetësisë.
Sistemi i kujdesit shëndetësor
Sistemi i shërbimit parësor shëndetësor pranë fshatrave Balëz dhe Kusarth.
Menaxhimi i ujit
Mund të ketë ndikim në sistemin lokal të furnizimit me ujë të dy fshatrave Kusarth dhe Balëz.
Ushqimore
Grimcat e tymit me elemente toksike nga avujt e djegies së kimikateve, ose shpërndarje e ujërave të ndotur që shpërndahen në zonat përreth luginës së dy fshatrave Balëz dhe Kusarth.
Financat
Prodhimi, magazinimi dhe transporti i mallrave të rrezikshme
Nuk do ketë ndikim në prodhimin e mallrave të rrezikshme, por do ketë një ndikim të vogël për shkak të sasive të konsiderueshme të substancave që gjenden të magazinuara në depo.
Shërbimet publike/Qeverisja
Mund të ketë ndërprerje të përkohshme vetëm të mësimdhënies në shkollat e fshatrave, Kusarth dhe Balëz si dhe të shërbimit të ndihmës së shpejtë shëndetësore.
Monumentet dhe vlerat kombëtare
Objektet me vlera të trashëgimisë kulturore lokale.

2.8. Përgjigja dhe Rimëkëmbja:

Informacioni i Përgjigjes dhe Rimëkëmbjes

Nga punonjësit që kryejnë aktivitetet në “Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimin të Kimikateve”, si dhe të institucioneve përgjegjëse të së njëjtës sferë aktiviteti në nivel lokal dhe qendror.
Koha e paralajmërimit
Disa minuta
Masat parandaluese dhe përgatitore të zbatuara në periudhën paralajmëruese
Filloni përdorimin e mjeteve të emergjencës për mbrojtjen nga zjarri. Evakuimi i operatorëve Evakuimi i banorëve të fshatrave Balëz dhe Kusarth dhe të rrethinave të tyre Vendosja në gatishmëri i pajisjeve, instalimeve dhe mjeteve të luftës kundër zjarrit. Marrja e masave për mbylljen e të gjitha depove me dyer hermetike që nuk do lejojnë shpërndarjen e avujve dhe të gazrave.
Kohëzgjatja e pritshme e ngjarjes Faza akute
-Ditë
Koha për normalitet
- Muaj.
Nevojat për koordinim
Koordinimi me autoritet e pushtetit lokal dhe qendror, koordinimin me institucionet e Mbrojtjes Civile, repartet e mbrojtjes nga zjarri,

2.9. Probabiliteti i ngjarjes:

Metodologjia për përcaktimin e probabilitetit të ngjarjes
Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.10. Matrica e probabilitetit :

Vlerësimi cilësor	Probabiliteti
Jashtëzakonisht i vogël	
I vogël	X
I mesëm	
I madh	
Jashtëzakonisht i madh	

5.1.3.e. SKENAR PER VLERËSIMIN E RISKUT TEKNOLOGJIK (INDUSTRIAL) - Fabrika e pasurimit të Kromit, Bulqizë dhe Damba e depozitimit të sterileve të Mineralit, Bulqizë.

Përmbajtja:

1.- Hyrje

2. Skenari:

2.1. Përshkrimi i skenarit

2.2. Konteksti

2.3. Shkaku

2.4. Ngjarja

2.5. Përshkrimi i pasojave

2.6. Matrica e pasojave

2.7. Ndikimi në infrastrukturën kritike

2.8. Përgjigja dhe rimëkëmbja

2.9. Probabiliteti i ngjarjes

2.10. Matrica e probabilitetit

1. Hyrje.

Përgatitja e skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Fabrikën e pasurimit të Kromit, Bulqizë dhe Damba e depozitimit të sterileve të Mineralit, Bulqizë, si pjesë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive në Shqipëri, do të bazohet në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC, duke ju referuar Shtyllës 2 dhe 3 të këtyre “Udhëzimeve Teknike”.

Për përgatitjen e skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Fabrikën e pasurimit të Kromit, Bulqizë dhe Damba e depozitimit të sterileve të Mineralit, Bulqizë, do të merret në konsideratë dhe do të përdoret analiza dhe vlerësimi i bërë për “Natyren e rrezikut teknologjik në dambat e mbetjeve të mineraleve të prodhuara nga minierat ose fabrikat e pasurimit”, si dhe “Natyra e rrezikut teknologjik lidhur me cenueshmërinë në zonat e mbetjeve të mineraleve të dambave që kanë të bëjnë me minierat ose fabrikat e pasurimit.”

Në këtë rast është patur në konsideratë edhe plotësimi që është bërë duke plotësuar analizën dhe vlerësimin e rrezikut teknologjik edhe me tabelën për “**Probabilitetin lidhur me rrezikun**”, duke e bërë pjesë në këtë mënyrë të skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për Fabrikën e pasurimit të Kromit, Bulqizë dhe Damba e depozitimit të sterileve të Mineralit, Bulqizë.

Nëpërmjet përgatitjes së këtij skenari realizohet edhe qëllimi i tij që është të përgatisë një imazh të pasojave të mundshme, cenueshmërive dhe probabiliteteve të ngjarjeve të mundshme

Në përgatitjen e Skenarit janë patur në konsideratë dhe janë analizuar edhe informacionet dhe të dhënat që janë vënë në dispozicion nga Anëtarët e Grupit të Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, si dhe nga institucionet përkatëse. Ndërkohë që ky Skenar do të diskutohet në Grupin e Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, ku edhe do të miratohet, kjo pasi pjesëtarët e këtij Grupi Pune janë edhe më kompetentë nga ana profesionale në këtë fushë.

2. Skenari.

2.1. Përshkrimi i skenarit:

Emri i skenarit dhe arsyeja e zgjedhjes (e paraqitur shkurt)::
Skenar i rastit më të keq të aksidentit me çarje të digës (mureve rrethuese) të dambës ku janë grumbulluar mbetjet minerale të prodhuara nga minierat ose fabrika e pasurimit. Rreziqet që lidhen me qëndrueshmërinë e dambave kanë të bëjnë me çarjen tyre dhe shpërndarjen në zonat përreth të llumit me përbërje lëndët e ngurta të mbetjeve minerale, që mund të shoqërohet edhe çlirimin e komponentëve kimike që mund të jenë acide, apo komponime të tjera të natyrës toksike.
Lloji i rrezikut:
Shpërndarje e mundshme e drejtpërdrejtë në ambient (toka, ujërat nëntokësore, ujërat sipërfaqësore, ajri), apo edhe targetet e mundshme (njerëzit, fauna dhe flora)
Kriteret e përzgjedhjes (pse është zgjedhur ky skenar, p.sh. rasti më i keq):
Rasti më i keq
Grupi i punës (përbërësit e GP që kontribuuan në skenar):
AKMC, MM, MIE, MTE, ISHTI, AKBN, AKSEM, AKM, UPT, UT, IFBZ.
Data e Vlerësimit
18.05.2022

2.2. Konteksti

Vendndodhja (Toponimet, Koordinata, karakteristikat përkatëse gjeografike)
Fabrika e Pasurimit Bulqizë, damba e minierës dhe fabrikës së pasurimit, Bulqizë.
Koha e vitit (e rëndësishme për rrezikun ose në përgjithësi për operacionet e shpëtimit/rikuperimit):
Gjatë gjithë vitit, por veçanërisht në kohën kur ekzistojnë parametra të veçantë si kushtet e jashtëzakonshme klimatologjike, që i përkasin periudhës fund vjeshte, dimër, fillim pranvere.
Ditë pune / pushime / fundjave
E pa përcaktuar.
Koha e ditës:
E pa përcaktuar.
Dendësia e Popullsisë
Dendësia e popullsisë në vendndodhjen e dambës është relativisht e vogël për shkak të numrit mjaft të vogël të vendbanimeve në afërsi të Fabrikës së Pasurimit Bulqizë, Dambës së minierës dhe fabrikës së pasurimit, Bulqizë. Ndërsa ka një numër në rritje të popullsisë në drejtimin jug-

perëndimor ku edhe mund të drejtohen ujëra të ndotura me mbetje minerale dhe komponime kimike të dëmshme që rrjedhin nga damba..
Lloji i terrenit
Terreni është malor-kodrinor në vendndodhjen e Fabrikës së Pasurimit Bulqizë dhe Dambës së minierës, si dhe fabrikës së pasurimit, Bulqizë. Terreni përshkohet nga një numër i konsiderueshëm përrrenjsh të vegjël ose shumë të vegjël, si dhe nga lumi.
Aftësitë (përgjigje. Masa)
Pajisje dhe mjete që janë në dispozicion të efektivit që ka për detyrë mirëmbajtjen e dambës, si dhe efektivit i angazhuar në punë në Fabrikën e pasurimit. Vullnetaret, Ndihma nga komuniteti lokal ose nga bashki të tjera të zonës. Ndihma ndërkombëtare.
Informacione të tjera relevante
Në rastin e skenarit më të keq, mund të ndodhë që infrastruktura që është në shërbim në këtë zonë ka shumë mundësi të preken nga ngjarja, për më tepër në rast kushtesh meteorologjike ekstreme krahas llumrave nga materiali i dambës, situata të shoqërohet edhe me rrëshqitje masive të mbetjeve minerale në dambë.

2.3. Shkaku

Shkaqet dhe ngjarjet nxitëse:
Për shkak të kushteve të renduara meteorologjike dhe reshjeve të shumta, ose për shkak të fenomeneve sizmike të një intensiteti të lartë.
Ngjarja Kryesore:
Dëmtim i rëndë/çarje e digës (mureve mbajtës) të dambës.
Ngjarja parësore:
Rrjedhja e llumrave me përbërje mbetje minerare, si dhe rrjedhje e ujërave të ndotur nga damba, por edhe lëshim i mundshëm i avujve të kompozimeve kimike që krijohen nga reaksionet ndërmjet mbetjeve minerare dhe ujërave të shiut.
Ngjarja dytësore:
Ndërprerje e punës në minierë por edhe në fabrikën e pasurimit të mineraleve të kromit, si dhe dëmtim i infrastrukturës dytësore në zonën për rreth. Dëmtim i tokave, i ujërave sipërfaqësorë e nëntokësore, si dhe florës e faunës në zonat përreth.

2.4. Ngjarja

Kohëzgjatja e mundshme e parashikuar:
--

Disa orë deri në disa ditë.
Zonat që mund të preken më shumë:
Zonat në afërsi të minierës dhe të fabrikën e pasurimit të mineraleve të kromit. Tokat në afërsi të dambës që janë në pjesën që preket nga llumrat dhe rrjedhjet e ujërave të ndotura nga mbetjet minerare në dambë, (Ndikim i madh: Në një sipërfaqe me një shtrirje rreth 0.5 km nga damba; Ndikim mesatar: Në një sipërfaqe me shtrirje rreth 1,2 km nga damba; Ndikim i vogël: Në një sipërfaqe me shtrirje rreth 2 km deri në 2.5 km).
Modeli sezonal:
Periudha fund vjeshtë, dimër, fillim pranvere
Shpejtësia e mundshme e fillimit (periudha e mundshme e kohës së paralajmërimit):
E papërcaktuar.
Sistemet ekzistuese të paralajmërimit të hershëm:
Vrojtimit periodike të situatës së digës së dambës, si dhe vlerësimi i parashikimeve lidhur me kushtet klimatologjike ekstreme që stimulojnë reshje shiu të mëdha.

2.5.- Përshkrimi i pasojave:

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona

1.1. Numri i fataliteteve (Indikatori Sendai A1)::				
Shkaktarët e drejtpërdrejtë të kufizuar. Përhapje e sëmundjeve për shkak të ndikimit të komponimeve të mbetjeve metalore që mund të përhapen lehtësisht nëpërmjet rrjedhjes së ujërave dhe mbetjeve të dambës, dhe që mund të rezultojnë edhe në raste me vdekje për njerëzit e cënueshëm dhe që kanë sëmundje shoqëruese.				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤5 vdekje	>5 vdekje ≤10 vdekje	>10 vdekje ≤20 vdekje	>20 vdekje ≤50 vdekje	>50 vdekje
1.2. Numri i të lënduarve/sëmureve rëndë (Indikatori Sendai B2):				

Spitalet vërejnë një rritje të fluksit të të sëmurëve.				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona
1.3. Mungesa e plotësimit të nevojave bazë (Indikatori Sendai D1, D5):				
Nuk do të ketë mungesa të plotësimit të nevojave bazë në shkallë vendi. Nuk do të ketë ndikim direkt në plotësim të nevojave bazë për atë pjesë të popullsisë në zonën përreth dambës ”.				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona
1.4 Numri i njerëzve të cilët duhet të evakohen (Indikatori Sendai r B1):				
Numër i vogël punonjësish të minierës dhe të fabrikës së pasurimit				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona ≤1,000 persona	>1,000 persona ≤10,000 persona	>10,000 persona
2.1.- Ndikimi total ekonomik (Indikatori Sendai C1):				
Ndikimi nga dëmtimet që shkaktohen nga llumrat e dambës në tokat dhe ujërat sipërfaqësore që përdoren për qëllime bujqësore e blegtorale.				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik ¹³
≤0.004% PPK	>0.004% PPK ≤0.04 % PPK	>0.04% PPK ≤0.4% PPK	>0.4% PPK ≤4% PPK	> 4 % PPK
2.2. Ndikimi në natyrë dhe mjedis (Indikatori Sendai C2):				

¹³ Prodhimi I Përgjithshëm Kombëtar (PPK) në 2019 ishte 14.63 Miliardë \$

Dëmtimi në natyrë vjen si pasojë e ndotjes mjedisore afatgjatë, të ndotjes së ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, që më tej kanë ndikim në bujqësi në florën dhe faunën në zonën përreth, si dhe në kulturat bujqësore. Ndotje mjedisi për shkak të infiltrimit të reshjeve përmes depozitimit që mund të transferojë ndotësit në lumë nëpërmjet ujërave nëntokësore. Ndotje e ajrit me avuj që prodhohen nga komponimet e substancave kimike të mbetjeve minerale të dambës

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Ekosistemi ose speciet janë në gjendje të rikuperohen plotësisht, me ndërhyrje minimale ose pa ndërhyrje	Ekosistemi ose specie kërkojnë një devijim burimesh për të menaxhuar rikuperimin e tyre nga dëmtimi	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një program të madh ndërhyrjesh dhe rikuperimi për ta rikthyer atë në shëndet	Ka humbur gjendja e para-emergjencës. Edhe pse një shkallë e caktuar e restaurimit mund të jetë e mundur	Gjendja e para-emergjencës nuk mund të rikthehet

3.1. -Ndërprerja e jetës së përditshme (Indikatori Sendai D1, D5):

Nuk do të ketë ndërprerje të ndjeshme të jetës së përditshme.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një ditë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se dy	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një muaj	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se tre muaj

3.2. Humbje e trashëgimisë kulturore (Indikatori Sendai C6)

Nuk do të ketë dëmtim të mundshëm të objekteve të trashëgimisë kulturore.

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
---------	---------------	---------	---------------	-------------

Dëmtimi i vendeve dhe objekteve me rëndësi lokale	Dëmtime të vogla të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Dëmtime të rënda të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose sektoriale	Dëmtime të rënda të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të perceptuara si ikonë për identitetin Shqiptar	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të listuara si trashëgimi botërore
Ndikimi i përgjithshëm:				
Ndikim jo i konsiderueshëm në aktivitetin ekonomik në minierë dhe fabrikën e pasurimit. Ndërkohë që do të jetë i pandjeshëm ndikimi në ekonominë e vendit				
Metodologjia për përcaktimin e pasojave të ngjarjes:				
Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësisë të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC				

2.6. Matrica e pasojave .

	Jeta dhe shëndeti i njerëzit	Ekonomia	Stabiliteti social dhe politika	Mjedisi
I parëndësishëm				
I vogël				
I mesëm / I moderuar				
I rëndësishëm				
Katastrofik				

2.7. Ndikimi në Infrastrukturën Kritike:

Industria e energjisë
Nuk ka ndikim

Komunikimi dhe teknologjia e informacionit
Nuk ka ndikim
Trafiku
Ndërprerje e vogël e trafikut të lëvizjes së automjeteve në zonën për rreth dambës që mbulohet nga llumrat e materialeve të dambës.
Sistemi i kujdesit shëndetësor
Nuk ka ndikim.
Menaxhimi i ujit
Nuk ka ndikim në furnizimin me ujë, por do të ketë ndotje të ujërave sipërfaqësore gjë që ndikon në mundësinë e përdorimit të këtyre ujërave për qëllime të tjera
Ushqimore
Dëmtim i mundshëm i tokave bujqësore që lagen nga ujrata e ndotura të dambës, ose që përdorin për vaditje ujëra të ndotura.
Financat
Nuk ka ndikim.
Prodhimi, magazinimi dhe transporti i mallrave të rrezikshme
Nuk ka ndikim.
Shërbimet publike/Qeverisja
Nuk ka ndikim.
Monumentet dhe vlerat kombëtare
Nuk ka ndikim

2.8. Përgjigja dhe Rimëkëmbja

Informacioni i Përgjigjes dhe Rimëkëmbjes
Nga punonjësit dhe drejtuesit e subjekteve që kryejnë aktivitet në mirëmbajtjen e dambës, në bashkërendim me institucionet përgjegjëse të fushës në nivel lokal dhe qendror.
Koha e paralajmërimit
E pa përcaktuar (mund të lidhet me informacionet për parashikimin e motit).
Masat parandaluese dhe përgatitore të zbatuara në periudhën paralajmëruese
Vendosja në gatishmëri e pajisjeve dhe mjeteve që shërbejnë për eliminimin e pasojave të çarjes së digës/murit të dambës, duke eliminuar edhe vetë çarjen,
Kohëzgjatja e pritshme e ngjarjes faza akute

Disa orë deri në disa ditë
Koha për normalitet
Disa ditë deri në disa javë
Nevojat për koordinim
Koordinimi me autoritet e pushtetit lokal dhe qendror, duke përfshirë edhe AKSEM, koordinimin me institucionet e Mbrojtjes Civile.

2.9. Probabiliteti i ngjarjes:

Metodologjia për përcaktimin e probabilitetit të ngjarjes
Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.10. Matrica e probabilitetit

Vlerësimi cilësor	Probabiliteti
Jashtëzakonisht i vogël	
I vogël	
I mesëm	
I madh	
Jashtëzakonisht i madh	

5.1.3.f. SKENAR PER VLERËSIMIN E RISKUT TEKNOLOGJIK (INDUSTRIAL) - Dështim në furnizimin me ujë të pijshëm në Tiranë për më shumë se 48 orë

Përmbajtja:

1. Hyrje

2. Skenari:

2.1. Përshkrimi i skenarit

2.2. Konteksti

2.3. Shkaku

2.4. Ngjarja

2.5. Përshkrimi i pasojave

2.6. Matrica e pasojave

2.7. Ndikimi në infrastrukturën kritike

2.8. Përgjigja dhe rimëkëmbja

2.9. Probabiliteti i ngjarjes

2.10. Matrica e probabilitetit

1. Hyrje.

Përgatitja e **skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për dështim në furnizimin me ujë të pijshëm në Tiranë për më shumë se 48 orë**, si pjesë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësitëve në Shqipëri, do të bazohet në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifiku në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC, duke ju referuar shtyllës 2 dhe 3 të këtyre “Udhëzimeve Teknike”.

Për përgatitjen e **skenarit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) për dështim në furnizimin me ujë të pijshëm në Tiranë për më shumë se 48 orë**, do të merret në konsideratë dhe do të përdoret analiza dhe vlerësimi i bërë për një ndërprerje të zgjatur të furnizimit me ujë të pijshëm në një pjesë të madhe të familjeve të Tiranës.

Në këtë rast, është marrë në konsideratë që plotësimi që është bërë duke plotësuar analizën dhe vlerësimin e rrezikut teknologjik me tabelën për “**Probabilitetin lidhur me rrezikun**”, duke u bërë kështu pjesë e **dështimit të furnizimit me ujë të pijshëm në Tiranë > 48 orë**.

Nëpërmjet përgatitjes së këtij skenari realizohet edhe qëllimi i tij që është të përgatisë një imazh të pasojave të mundshme, cenueshmërive dhe probabiliteteve të ngjarjeve të mundshme

Në përgatitjen e skenarit janë patur në konsideratë dhe janë analizuar edhe informacionet dhe të dhënat që janë vënë në dispozicion nga Anëtarët e Grupit të Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, si dhe nga institucionet përkatëse. Ndërkohë që ky skenar do të diskutohet në Grupin e Punës për Vlerësimin e Riskut Teknologjik, ku edhe do të miratohet, kjo pasi pjesëtarët e këtij Grupi Punës janë edhe më kompetentë nga ana profesionale në këtë fushë.

2. Skenari.

2.1. Përshkrimi i skenarit:

Emri i skenarit dhe arsyeja e zgjedhjes (e paraqitur shkurt):
Skenar i rasti më të keq.
Lloji i rrezikut:
Kompleks dhe kaskadë
Kriteret e përzgjedhjes (pse është zgjedhur ky skenar, p.sh. rasti më i keq):
Rasti më i keq
Grupi i punës (përbërësit e GP që kontribuuan në skenar):
AKMC, MM, MIE, MTE, ISHTI, AKBN, AKSEM, AKM, UPT, UT, IFBZ.
Data e vlerësimit
25.05.2022

2.2. Konteksti

Vendndodhja (Toponimet, Koordinata, karakteristikat përkatëse gjeografike)
Sistemi i Ujit i Bovillës.
Koha e vitit (e rëndësishme për rrezikun ose në përgjithësi për operacionet e shpëtimit/rikuperimit):
Në fund të sezonit të thatë, të gjitha burimet ujore janë të stresuara në kufijtë e tyre. Liqeni i Bovillës ka ende ujë të mjaftueshëm për të përfunduar sezonin, por burime të tjera tashmë përballeshin me vështirësi në sigurimin e ujit.
Ditë pune / pushime / fundjave
-----.
Koha e ditës:
-----.
Dendësia e Popullsisë
57% e popullsisë së Tiranës varet nga uji i sistemit të Bovillës
Lloji i terrenit
Malor (Gëlqeror)
Aftësitë (përgjigje. Masa)

WASH për rreth 700.000 banorë
Informacione të tjera relevante

2.3. Shkaku

Shkaqet dhe ngjarjet nxitëse:
Pas një periudhe më të gjatë vape, një front i motit të ftohtë i afrohet Shqipërisë. Fronti shoqërohet me reshje dhe erëra shumë ekstreme. Moti ekstrem shkakton disa përmbytje të shpejta dhe dëmton themelet.
Ngjarja Kryesore:
Shiu i dendur dhe erërat e forta po shkaktojnë paqëndrueshmëri në faqen e shkëmbit lart mbi digë. Një pjesë e faqes së shkëmbit rrëzohet dhe bie në digë. Shkëmbinjtë dëmtojnë dy tubat e ujit 90 cm. Njëri nga tubat e njohur, tjetri është shembur plotësisht. Ndërpritet menjëherë transporti i ujit. Ujësjellësi i Bovillës pushon së funksionuari dhe vetëm pak pas ngjarjes nuk ka presion mbi sistemin e ujit të pijshëm për një pjesë të madhe të qytetit. Riparimi i sistemit të ujit zgjat me javë të tëra. Burimet e tjera nuk mund të marrin përsipër për shkak të thatësisë. Ngjarja ekstreme e motit pati vetëm një ndikim shumë të shkurtër në mundësinë e sigurimit të burimeve ujore natyrore. Në radhë të parë rënia e presionit nuk është problem pasi Tirana është përdorur për rënie më të shkurtra presioni. Njerëzit e kanë ujin e pijshëm nga uji i ambalazhuar dhe rezervuarët e ujit në çati ose në depot e shtëpisë marrin përsipër nevojën për ujë të rrjedhshëm. Ky sistem (aftësi përsëritëse) dytësor mund të kalojë vetëm një kohë të kufizuar dhe dalëngadalë qyteti ka më shumë probleme në sigurimin e ujit të pijshëm dhe akoma më shumë në kanalizimet. Tualetet nuk funksionojnë më dhe njerëzit po përdorin gjithnjë e më shumë ujin e ndotur nga përrenjtë
Ngjarja Parësore:
Nuk ka ujë të rrjedhshëm për më shumë se 48 orë
Ngjarja Dytësore:
Probleme sanitare, sëmundje të shkaktuara nga uji.

2.4. Ngjarja

Kohëzgjatja e mundshme e parashikuar:
Ditë të shumta - javë.

Zonat që mund të preken më shumë:
Tirana
Modeli sezonal:
Shpejtësia e mundshme e fillimit (periudha e mundshme e kohës së paralajmërimit):
Është një krizë që po zhvillohet ngadalë. Nënvlërësimi në fazën fillestare mund të çojë në pasoja të rënda në zhvillim.
Sistemet ekzistuese të paralajmërimit të hershëm:
_____.

2.5. Përshkrimi i pasojave:

1.1.- Numri i fataliteteve (Indikatori Sendai A1):				
Shkaktarët e drejtpërdrejtë të kufizuar.				
Sëmundjet për shkak të kushteve të kufizuara higjienike mund të përhapen lehtësisht dhe të rezultojnë në disa vdekje për njerëzit e cenuseshëm, veçanërisht ata që janë më të vështirë për t'u arritur.				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤5 vdekje	>5 vdekje ≤10 vdekje	>10 vdekje ≤20 vdekje	>20 vdekje ≤50 vdekje	>50 vdekje
1.2. Numri i të lënduarve/sëmurëve rëndë (Indikatori Sendai B2):				
Spitalet vërejnë një rritje të fluksit të të sëmurëve				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona
1.3. Mungesa e plotësimin të nevojave bazë (Indikatori Sendai D1, D5):				

Aksesi në ujë të pastër është një nevojë themelore. Shumica e popullsisë do të (vazhdojë) të përdorë ujin e shisheve, njerëzit shumë të cenueshëm nuk mund të kenë ujë në shishe				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤10 persona	>10 persona ≤20 persona	>20 persona ≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona
1.4.-Numri i njerëzve të cilët duhet të evakohen (Indikatori Sendai B1):				
Zgjidhja nuk është në evakuim, pra e kufizuar				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
≤50 persona	>50 persona ≤100 persona	>100 persona ≤1,000 persona	>1,000 persona ≤10,000 persona	>10,000 persona
2.1. Ndikimi total ekonomik (Indikatori Sendai C1):				
Vetëm pak kompani ndalojnë funksionimin për shkak të mungesës së ujit..				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik¹⁴
≤0.004% PPK	>0.004% PPK ≤0.04 % PPK	>0.04% PPK ≤0.4% PPK	>0.4% PPK ≤4% PPK	> 4 % PPK
2.2. Ndikimi në natyrë dhe mjedis (Indikatori Sendai C2):				

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Ekosistemi ose speciet janë në gjendje të rikuperohen plotësisht, me ndërhyrje minimale ose pa ndërhyrje	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një devijim burimesh për të menaxhuar rikuperimin e tyre nga dëmtimi	Ekosistemi ose speciet kërkojnë një program të madh ndërhyrjesh dhe rikuperimi për ta rikthyer atë në shëndet	Ka humbur gjendja e para-emergjencës. Edhe pse një shkallë e caktuar e restaurimit mund të jetë e mundur	Gjendja e para-emergjencës nuk mund të rikthehet
3.1. Ndërprerja e jetës së përditshme (Indikatori Sendai D1, D5):				
Disa shkolla dhe funksione të tjera duhet të mbylLEN për një kohë të kufizuar.				
I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik

¹⁴ Prodhimi I Përgjithshëm Kombëtar (PPK) në 2019 ishte 14.63 Miliardë \$

Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një ditë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se dy javë	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se një muaj	Nuk ka akses në arsim, punë, rrjete sociale, kujdes shëndetësor për më shumë se tre muaj
--	--	---	--	--

3.2. Humbje e trashëgimisë kulturore (Sendai indicator C6)

Nuk do të ketë humbje..

I pakët	I rëndësishëm	I rëndë	Shumë i rëndë	Katastrofik
Dëmtimi i vendeve dhe objekteve me rëndësi lokale	Dëmtime të vogla të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Dëmtime të rënda të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose sektoriale	Dëmtime të rënda të vendeve dhe objekteve ikonike dhe të trashëgimisë botërore. Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve me rëndësi lokale ose sektoriale	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të perceptuara si ikonë për identitetin Shqiptar	Humbje përtej rikuperimit të vendeve ose objekteve të listuara si trashëgimi botërore

Ndikimi i përgjithshëm:

Metodologjia për përcaktimin e pasojave të ngjarjes:

Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifikisht në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.6. Matrica e pasojave

	Jeta dhe shëndeti i njerëzit	Ekonomia dhe mjedisi	Stabiliteti social dhe politika
I parëndësishëm			
I vogël			
I mesëm / I moderuar			

I rëndësishëm			
Katastrofik			

2.7. Ndikimi në Infrastrukturën Kritike:

Industria e energjisë
Komunikimi dhe teknologjia e informacionit
Trafiku
.
Sistemi i kujdesit shëndetësor
.
Menaxhimi i ujit
Ka ndikim në furnizimin me ujë, si për tu pirë ashtu edhe për qëllime sanitare dhe industrial.
Ushqimore
.
Financat
.
Prodhimi, magazinimi dhe transporti i mallrave të rrezikshme
.
Shërbimet publike/Qeverisja
.
Monumentet dhe vlerat kombëtare

2.8. Përgjigja dhe Rimëkëmbja

Informacioni i Përgjigjes dhe Rimëkëmbjes
700 000 pa ujë të pijshëm
Koha e paralajmërimit
Një ditë
Masat parandaluese dhe përgatitore të zbatuara në periudhën paralajmëruese
Rregullimi i furnizimit me ujë nga rajonet e tjera, kamionët e ujit në lokacione strategjike
Kohëzgjatja e pritshme e ngjarjes Faza akute
Një javë
Koha për normalitet
Një javë
Nevojat për koordinim
Koordinim me autoritetet e pushtetit vendor dhe qendror, koordinim me institucionet e Mbrojtjes Civile, departamentet e mbrojtjes nga zjarri. HNS për mbështetje në hyrje për modulet WASH.

2.9. Probabiliteti i ngjarjes:

Metodologjia për përcaktimin e probabilitetit të ngjarjes
Bazuar në Metodologjinë e Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive të vënë në dispozicion nga AKMC, dhe më specifikisht në dokumentin “Udhëzime Teknike për Vlerësimin e Riskut Teknologjik”, të vënë në dispozicion po nga AKMC

2.10. Matrica e probabilitetit

Vlerësimi cilësor	Probabiliteti
Jashtëzakonisht i vogël	
I vogël	
I mesëm	
I madh	
Jashtëzakonisht i madh	

5.2. Matricat dhe diagramet e Riskut Teknologjik

Mbi bazën e analizës së riskut si në nënkapitullin 5.1 më sipër, si dhe përcaktimit të probabilitetit/frekuencës dhe pasojave për secilin risk të identifikuar, bëhet e mundur të përcaktohet niveli i riskut.

Në tabelën përmbledhëse **46** në vazhdim jepen rezultatet sipas “Matricave të pasojave” për:

- Skenarin e Vlerësimit të Riskut Teknologjik (Industrial) për Terminalin Bregdetar të Depozitave të Hidrokarbureve Porto Romano, Durrës
- Skenarin e Vlerësimit të Riskut Teknologjik (Industrial) për Vendburimin e prodhimit të naftës Patos Marinëz, Fier (Kompania “Bankers Petroleum” Ltd.).
- Skenarin e Vlerësimit të Riskut Teknologjik (Industrial) për Autocisternë me GLN – BLEVE në zonën urbane
- Skenarin e Vlerësimit të Riskut Teknologjik (Industrial) për Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan
- Skenarin e Vlerësimit të Riskut Teknologjik (Industrial) për Fabrikën e pasurimit të Kromit, Bulqizë dhe Dambën e depozitimit të sterileve të Mineralit, Bulqizë
- Skenarin e Vlerësimit të Riskut Teknologjik (Industrial) për rastin e dështimit në furnizimin me ujë të pijshëm në Tiranë për më shumë se 48 orë

Tabela 46.Përmbledhje e rezultateve sipas “Matricave të pasojave” të përgatitura për disa nga aktivitetet teknologjike/industriale në Shqipëri.

		Terminali Bregdetar i Depozitave të Hidrokarbureve Porto Romano, Durrës	Vendburi mi i prodhimit të naftës Patos Marinëz, Fier	Autocisternë me GLN – BLEVE në zonën urbane	Qendra e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan	Fabrika e pasurimit të Kromit, Bulqizë dhe Dambën e depozitimit të sterileve	Dështim në furnizimin me ujë të pijshëm në Tiranë për më shumë se 48 orë
Jeta dhe Shëndeti i njerëzve	I parëndësishëm						
	I vogël						
	I mesëm/ I moderuar						
	I rëndësishëm						

	Katastrofik						
Ekonomi a	I parëndësishëm						
	I vogël						
	I mesëm/ I moderuar						
	I rëndësishëm						
	Katastrofik						
Stabilitet i social dhe politik	I parëndësishëm						
	I vogël						
	I mesëm/ I moderuar						
	I rëndësishëm						
	Katastrofik						
Mjedisi	I parëndësishëm						
	I vogël						
	I mesëm/ I moderuar						
	I rëndësishëm						
	Katastrofik						

Niveli i riskut paraqitet në diagramat e riskut për risqet teknologjike, e cila tregon korrelacionin e impaktit/ndikimit dhe mundësisë së ndodhjes, pra nivelin e riskut.

Rezultatet e skenarëve (ndikimi dhe mundësia e ndodhjes) kombinohen në diagramën e riskut. Mbështetur në të dhënat e përftuara për secilin risk të analizuar ndërtohet Digrama e Riskut.

Digrama e Riskut përbëhet nga dy akse, ndikimi dhe mundësia e ndodhjes, secili me kategoritë respektive

Ndikimi:

- I pakët
- I rëndësishëm
- I rëndë
- Shumë i rëndë
- Katastrofik

Mundësia e ndodhjes

- Shumë e pamundshme
- E pamundshme
- E mundshme
- Pak më shumë e mundshme
- Shumë e mundshme

Kombinimi i kategorive respektive jep në përfundim Diagramën e Riskut të një numri të caktuar ngjarjesh.

Duke qenë se boshti horizontal i mundësisë së ndodhjes dhe boshti vertikal i ndikimit janë logaritmikë, si pasojë distancat e barabarta midis skenarëve në diagram nuk do të thonë vlera të barabarta midis mundësisë së ndodhjes apo ndikimit.

Figura 45 në vazhdim referohet për rastet e skenarëve të analizuar në kapitullin 5.1, për të cilët janë përgatitur gjithashtu “Matrica e pasojave”, sikurse tregohet në Tabelën 46 më sipër.

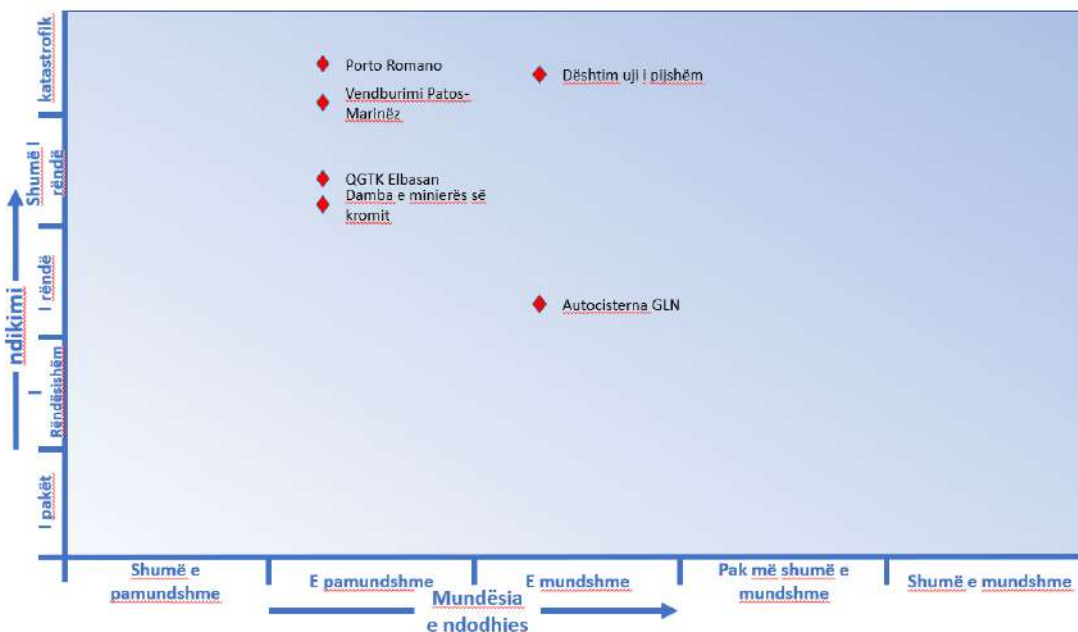

Figura 45. Diagrama e riskut për risqet teknologjike për një numër prej 6 ngjarjesh.

“Diagrama e riskut” mbi risqet teknologjike tregon se risqet janë kryesisht të tipit Hi-Lo. Do të thotë se një skenar ka një ndikim të lartë (High) dhe një probabilitet të ulët

(Low). Për risqet teknologjike me ndikim të lartë pritet që probabiliteti të jetë i ulët. Rreziqet janë kryesisht në një mjedis shumë të kontrolluar dhe shpesh në një industri me kapital intensiv si industria kimike ose prodhimi i naftës.

Matrica nuk tregon se cilat risqe janë të pranueshme, pasi ky është fakt i një konstrukti politik. Gjithashtu, vendi në diagram nuk jep automatikisht përparësinë. Disa nga risqet zbuten më lehtë sesa risqet më afër këndit të sipërm të djathtë. Diagrama e riskut që mund të shihet si një përshtypje vizuale shumë e thjeshtuar e risqeve, ende shumë e dobishme sepse janë të përfaqësuara të gjitha risqet.

Në këtë vlerësim të riskut fokusi ishte në të ashtuquajturat skenarët e rastit më të keq. Në mënyrë ideale, me të dhëna më të mira dhe një qasje më të gjerë të vlerësimit të riskut, mund të vlerësohej edhe skenari më i besueshëm dhe skenari I rastit më të mirë. Normalisht kjo do të tregojë në diagramën e riskut më shumë skenarë me ndikim më të ulët, por me gjasa (mundësi ndodhje) më të larta. Përdorimi i këtyre skenarëve do të jepte një pasqyrë më të mirë në gjerësinë e brezit të skenarëve.

6. Gjetjet dhe rekomandimet kryesore lidhur me Vlerësimin e Rreziqeve Teknologjike (Industriale) dhe Vlerësimin e Riskut Teknologjik në Aktivitetet Industriale.

6.1. Arritjet për vlerësimin dhe hartëzimin e rrezikut teknologjik dhe zbutjen e riskut të fatkeqësive teknologjike (industriale).

Raporti pasqyron situatën e zhvillimeve bashkëkohore të sektorëve teknologjikë shqiptarë dhe organeve të tyre drejtuese në lidhje me rreziqet dhe risqet që i përkasin objektit të tyre të veprimtarisë. Skenarët përfaqësojnë disa nga risqet më të rëndësishme për vendin. Risqet që trajtohen japin një pamje të gjerë të mundësive të një ndërprerje të madhe të Shqipërisë nga një ngjarje katastrofike e shkaktuar nga një ngjarje teknologjike.

Vlerësimi i riskut është po aq i arrirë sa të dhënat e ofruara. Duhet pranuar se të dhënat e ofruara kishin shumë boshllëqe dhe në disa raste ishin vetëm rudimentare. Pavarësisht natyrës jo të plotë të të dhënave, është bërë e mundur të analizohen dhe vlerësohen të dhënat e disponueshme dhe të përdoren të dhënat e vetë gjeneruara, veçanërisht për disa nga aktivitetet më të rëndësishme industriale/teknologjike në vendin tonë për sa i përket rrezikut teknologjik.

Rreziqet teknologjike në Shqipëri janë të konsiderueshme, por mundësia e shfaqjes konsiderohet e ulët ose shumë e ulët. Sikurse rreziqet teknologjike në botën moderne ato mund të shihen si ngjarje **Hi-Lo**. Do të thotë ngjarje me ndikim të lartë (**High**) dhe probabilitet të ulët (**Low**). Ngjarjet Hi-Lo kanë nevojë për vëmendje të veçantë, të cilat do të përshkruhen më tej në këtë kapitull.

Në mënyrë më të detajuar dhe në bashkëpunim me AKMC dhe me anëtarët e Grupit Ndërinstitucional për nënprojektin “Vlerësimi i Riskut Teknologjik (Industrial) në Shqipëri”, bëhet një profil për çdo rrezik teknologjik (industrial). Në këto profile theksohen disa nga zonat më të rrezikuara dhe karakteristikat e rrezikut, si dhe janë dhënë hartat e intensitetit të rrezikut teknologjik (industrial), duke përcaktuar në mënyrë specifike “Vlerësimin e mekanizmave, shkaqeve dhe dëmeve që lidhen me rreziqet teknologjike (industriale), karakteristikat e tyre dhe ndërtimi i hartave të besueshme të rrezikut teknologjik.” Duke u shprehur në atë që në terma të referencës quhen:

- “Profilin gjithëpërfshirës dhe karakteristikat e secilit rrezik teknologjik (industrial);”

po ashtu edhe

- “Zonat e prirura ndaj rrezikut dhe ndërtimi i hartave të besueshme (të mundshme) të rrezikut teknologjik.”

Formulimi i profilit gjithëpërfshirës dhe karakteristikat e secilit rrezik teknologjik (industrial), përgjithësisht janë bërë për të gjitha llojet e aktiviteteve industriale/teknologjike që janë objekt i vlerësimit të rreziqeve teknologjike dhe riskut përkatës, sikurse janë:

- Aktivitetet në instalimet dhe pajisjet në industrinë e kërkimit, prodhimit, përpunimit (rafinimit), transportimit dhe tregtimit të naftës, gazit dhe nënprodukteve të tyre (lëndëve djegëse);
- Aktivitetet në impiantet dhe instalimet në industrinë e prodhimit, transportimit, përdorimit dhe depozitimit të substancave të rrezikshme industriale/kimike;
- Aktivitetet në impiantet (minierat) dhe instalimet në industrinë minerare, në zbulimin (kërkimin) e shfrytëzimin e minierave dhe pasurimin e përpunimin e mineraleve;
- Aktivitetet në impiantet dhe instalimet e rrjeteve të furnizimit dhe shpërndarjes së ujit;
- Aktivitetet në impiantet industriale të prodhimit, transportimit dhe depozitimit të lëndëve shpërthyesse luftarake;
- Aktivitetet në impiantet dhe instalimet e transportimit, depozitimit dhe përdorimit të lëndëve bërthamore/radioaktive;
- Aktivitetet në infrastrukturën e telekomunikacionit;
- Aktivitetet në impiantet dhe instalimet e prodhimit/gjenerimit dhe infrastrukturës së transmetimit të energjisë elektrike.
- Aktivitetet në impiantet dhe instalimet e prodhimit në agroindustri.

Ngjarjet e fatkeqësive teknologjike mund të shkaktojnë një ndikim të madh në shoqëri, ekonomi dhe mjedis; megjithatë, duhet pasur parasysh se Shqipëria po rimëkëmbet nga kolapsi postkomunist me një nivel teknologjik relativisht të ri. Kjo duhet parë në lidhje me një kuadër legjislativ të fortë në përmirësim, i cili është ende duke u përmirësuar deri në kohën e përgatitjes së këtij raporti. Instancat përkatëse të Shtetit Shqiptar, po bëjnë një punë të vazhdueshme për të ndërtuar më tej një kuadër të plotë të rregullave teknike dhe të sigurisë në projektimin, ndërtimin dhe funksionimin e impianteve dhe instalimeve teknologjike industriale. Konkretisht paketa të plota për rregullat teknike të projektimit, ndërtimit, operimit, si dhe të sigurisë teknike, janë përgatitur, miratuar dhe janë në fuqi, për aktivitetet në:

- Sektorin e prodhimit, transportimit, depozitimit dhe tregtimit të naftës, gazit dhe nënprodukteve të tyre.
- Sektorin e gazit natyror
- Sektorin e energjisë elektrike
- Në sektorin e minierave
- Në sektorin e industrisë jo-ushqimore

Në funksion të zbatimit të këtyre kërkesave ligjore për sigurinë teknike në aktivitetet industriale të cituara më sipër, janë ngritur dhe funksionojnë edhe strukturat përkatëse shtetërore, sikurse janë Inspektorati Shtetëror Teknik dhe Industrial (në bazë të VKM nr.410, datë 13.05.2015 “Për krijimin, organizimin dhe funksionimin e Inspektoratit Shtetëror Teknik dhe Industrial”), si dhe Autoriteti Kombëtar për Sigurinë dhe Emergjencat në Miniera (në bazë të VKM nr. 214, datë 20.4.2018 “Për organizimin dhe funksionimin e Autoritetit Kombëtar për Sigurinë dhe Emergjencat në Miniera”).

Janë pikërisht këto institucione që kanë qenë pjesë e Nën-Grupit të Punës për “Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) në Shqipëri”.

Gjithsesi, duke vlerësuar në tërësi rreziqet teknologjike në sektorët industrialë të ekonomisë Shqiptare, puna për respektimin e kërkesave ligjore për sigurinë teknike në aktivitetet industriale të cituara më sipër, ndikon direkt edhe në zvogëlimin e riskut nga rreziqet në këto aktivitete. Mosrespektimi i rregullave të sigurisë është i vështirë të merret parasysh në një vlerësim të riskut dhe mund të konsiderohet si një kërcënim shtesë më vete. Prandaj, kontributi i inspektimeve në bërjen e këtij vlerësimi të riskut është i një rëndësie jetike.

Mbi bazën e këtyre analizave dhe vlerësimeve të rreziqeve teknologjike, si dhe të përcaktimit të zonave të prirura ndaj rrezikut dhe ndërtimin e hartave të besueshme (të mundshme) të rrezikut teknologjik në këto aktivitete industriale, në këtë “Raport” dalin edhe disa përfundime sikurse janë:

- Institucionet që mbulojnë aktivitetet teknologjike/industriale, si dhe subjektet që kanë në objektin e tyre këto aktivitete, do të duhet të ribëjnë vlerësimin për rreziqet teknologjike dhe më tej të bëjnë vlerësimin e riskut për këto rreziqe duke ndërtuar njëkohësisht edhe politikat/planet për zvogëlimin e riskut teknologjik/industrial.
- Ende janë prezent në trajtë stoqesh një sasi e konsiderueshme materialesh dhe substancash të rrezikshme të aktiviteteve ish industriale apo edhe të sektorit ushtarak. Vlerësimi i situatës së sigurisë, si dhe vlerësimi i rreziqeve teknologjike dhe i risqeve nga këto stoqe materialesh të rrezikshme do të duhet të përbëjë një shqetësim parësor për shërbimet e mbrojtjes civile.
- Referuar edhe përcaktimeve të ligjit nr. 45/2019, “Për mbrojtjen civile”, veçanërisht pjesa ka të bëjë me nenin 13, përcaktime që specifikohen edhe në VKM nr. 1162, datë 24.12.2020, “Për përcaktimin e procedurave dhe afateve për marrjen e certifikatës për riskun e subjekteve që kërkojnë të marrin leje zhvillimi/ndërtimi”, bëhet e mundur që për praktikën në planifikimin e territorit në funksion të zhvillimit më të qëndrueshëm, të merren masa konkrete për t'i mbajtur rreziqet nën kontroll dhe për t'i zvogëluar ato.
- Për të bërë të mundur vlerësimin e rreziqeve teknologjike në aktivitete dhe subjekte të sektorëve të ndryshëm të industrisë (me efekt të dukshëm në nivel kombëtar dhe rajonal), në funksion të realizimit të vlerësimit të riskut teknologjik, gjë e cila do të bëjë të mundur më tej edhe për të planifikuar aftësinë ripërtëritëse të sektorit dhe të kërjt vendit pjesa ka të bëjë me aktivitetin përkatës, do të duhet që në nivel qendror dhe vendor të konsolidohen sektorët e mbrojtjes civile, si dhe të zhvillohen më tej dhe të forcohen kapacitetet teknike.
- Në vlerësimin e zhvillimeve më të fundit për situatën socio-ekonomike dhe të sigurisë në vendin tonë, por edhe në Europë dhe nivel global, evidentohet kriza energjetike po thuaj një vjeçare (që ka të bëjë me rritjen e madhe të çmimeve dhe mungesën e furnizimit me energji elektrike dhe gaz), si dhe lidhur ngushtësisht me këtë krizë edhe lufta e Federatës Ruse në Ukrainë. Parë dhe vlerësuar në këtë këndvështrim evidentimi dhe analiza e rreziqeve teknologjike veçanërisht në sektorin e energjisë, si dhe vlerësimi i riskut teknologjik, marrin një rëndësi të jashtëzakonshme pasi në esencë bëhet fjalë për sigurinë e furnizimit të ekonomisë dhe të kërjt jetës shoqërore me produkte bazë jetësore, që janë baza e zhvillimeve ekonomiko-shoqërore të çdo vendi.

6.2. Zhvillimi i Strategjisë së Menaxhimit të Riskut të fatkeqësive teknologjike (industriale).

Në qeverisje

Domosdoshmëria për një politikë integrale për aftësinë ripërtëritëse socio-ekonomike dhe territoriale në nivel kombëtar, do të duhet të jetë objekt i “Strategjisë për zvogëlimin e Riskut të fatkeqësive në Shqipëri”, gjë e cila do të kërkojë nga qeveria që të sigurojë koordinim dhe bashkëpunim ndërsektorial për arritjen e kapacitetit të aftësisë ripërtëritëse.

Duke konsideruar se përgatitja e “Raportit për Vlerësimin e Riskut të Fatkeqësive në Shqipëri” (Raporti i përgjithshëm), do të përbëjë bazën metodologjike por edhe konceptuale për përgatitjen e “Strategjisë Kombëtare për Zvogëlimin e Riskut të Fatkeqësive”, vlerësohet se analizat, vlerësimet dhe përfundimet e arritura në këtë “Raport për vlerësimin e rrezikut teknologjik (industrial) dhe të riskut teknologjik në Shqipëri”, që do të jenë pjesë e “Raportit të Përgjithshëm”, do të përbëjnë një kontribut konkret edhe për “Strategjinë”.

Në konceptin strategjik, zvogëlimi i riskut të fatkeqësive mund të konsiderohet mënyra e vetme për të garantuar se fatkeqësitë natyrore apo teknologjike nuk do të ndikojnë në çënimin e zhvillimit të qëndrueshëm të vendit. Në këtë mënyrë nëpërmjet hartimit të një dokumenti integral dhe eficient bëhet e mundur të realizohen përgatitjet për të zbutur ndikimet nga fatkeqësitë natyrore dhe teknologjike, dhe kur fatkeqësi të tilla ndodhin, do të mundësohet të realizohet një përgjigje në kohë për të minimizuar dëmet në jetë njerëzish, pronë apo dhe mjedis.

Duke patur në konsideratë që fatkeqësitë që shkaktohen nga faktorë teknologjikë, janë pjesë e fatkeqësive që prekin jetën e njerëzve, pronën dhe mjedisin, do të duhet që edhe në këtë aspekt, në objektin e “Strategjisë” të përfshihen çështje të tilla që kanë të bëjnë me politika dhe plane zhvillimore që integrojnë si pjesë përbërëse të tyre edhe zvogëlimin e riskut teknologjik.

Përgatitja e dokumentit të “Strategjisë” do të përforconte objektin aktual të ligjit për mbrojtjen civile dhe do të nxiste e stimulonte një mentalitet të ri lidhur me planifikimin dhe shfrytëzimin e objekteve industriale/teknologjike në nivel rajonal dhe kombëtar, mbi bazën e vlerësimit të rreziqeve teknologjike dhe të vlerësimit të riskut përkatës, duke mundësuar edhe marrjen e masave të nevojshme për zvogëlimin e këtij risku.

Në pothuajse dy dekada ky dokument i përgatitur përbën ushtrimin e parë në kryerjen e vlerësimeve të riskut (teknologjik). Ambicia për të rifreskuar vlerësimin kombëtar të riskut të fatkeqësive është e dobishme për të nxjerrë mësim nga ky ushtrim i parë, si dhe duke marrë parasysh edhe përshtatjen e procesit të kryerjes së vlerësimit. Është për t'u marrë parasysh:

1. Ky ushtrim i parë shihet si ndërgjegjësim në të gjithë nivelet qeverisëse se menaxhimi i krizave (të shkaktuara nga fatkeqësitë) duhet të jetë në vëmendjen e çdo organi qeveritar. Janë thelbësore të dish se çfarë mund të ndodhë, të dish se si të zvogëlosh risqet dhe të dish se si të veprosh. Një mënyrë e mirë mund të ishte vazhdimi i përfshirjes së ministrisë në strategji, për shembull në përgatitjen e planeve të tyre për vazhdimësinë e biznesit. Një objektiv mund të jetë që me bërjen e Vlerësimit Kombëtar të Riskut në vijim, ministritë dhe organet e tjera

- qeveritare të kenë grupet e tyre të punës të instaluara që të paktën të kenë një pasqyrë integrale të rreziqeve dhe të skenarëve më incentivues.
2. Të punohet me një udhëzues të dakordësuar për të bërë Vlerësimin e Riskut të Fatkeqësive duke përfshirë kriteret e “ndikimit” dhe “të mundësisë së ndodhjes” (gjasave). Të përdoret ky udhëzues për ngritjen e një projekti që përfshin grupe pune në nivel ministrie, grupe pune ndërministrorë dhe grupe tematike specifike për shembull për mbledhjen e të dhënave të objekteve, grupeve të cënueshme, etj. Këto grupe pune dorëzojnë të dhënat pranë komisionit të nivelit më të lartë me “përfaqësues” të ministrive, të cilët mund të detyrojnë procedimin e mëtejshëm nëse është e nevojshme.
  3. Të mbahet korrekt kuadri (objekti) i KMC. AKMC është orkestruesi (koordinatori), por jo organi përgjegjës për ti transferuar risqet. Menaxhimi i krizës është në kompetencë të vetë organeve përgjegjëse qeveritare. AKMC-ja është udhëheqëse në mbrojtjen civile dhe një organizatë e fuqishme e cila mund të ofrojë njohuri për menaxhimin e krizave.
  4. Njohja e rreziqeve teknologjike përsa i përket synimit për vlerësimin dhe zvogëlimin e riskut teknologjik kërkon edhe një trajnim dhe aftësim profesional të personelit të angazhuar me vlerësimin e riskut në nivel qendror dhe lokal, si dhe në subjektet që kanë si objekt të aktivitetit të tyre sektorin industrial, sektorin energjetik dhe sektorin e transportit (që janë njëkohësisht edhe pjesë e infrastrukturës kritike), si dhe atë të ndërtimit.
  5. Është e nevojshme që për periudhën në vijim të programohet brenda AKMC krijimi i një baze të dhënash për përmbajtjen, llojin, sasinë, efektin e rreziqeve teknologjike, por edhe llojeve të tjera të rreziqeve. (Aktualisht ky rekomandim konsiderohet se është plotësuar me daljen e VKM nr.345, datë 26.05.2022, “Për përcaktimin e mënyrës së mbledhjes dhe administrimit të të dhënave të humbjeve nga fatkeqësitë”).
  6. Zhvillimet e rëndësishme teknologjike në fushën e industrisë që lidhen me modernizimin dhe automatizimin e shumë degëve dhe aktiviteteve (ku dixhitalizimi është një prioritet), kanë bërë që edhe natyra e rreziqeve që lidhen me teknologjinë të zhvendoset nga rreziqe dhe aksidente kryesisht me karakter fizik në aksidente dhe rreziqe të një karakteri më kompleks ku ndërlihdja midis objekteve dhe proceseve teknologjike të reflektohet në një risk me gjasa më të rralla për rrezikun (për të ndodhur fatkeqësi), por që potencialisht vlerësohen se ndikimet e këtyre rreziqeve mund të jenë të moderuara/mesatare, por ndoshta edhe të rënda/të larta. Kjo bën që një vëmendje e veçantë tu kushtohet rreziqeve kibernetike, pavarësisht se referuar trajtimeve në këtë “Raport”, rreziku kibernetik nuk ka një vlerësim konkret.
  7. Vlerësimi i interesit të veçantë që ka në kontekstin e zhvillimeve aktuale situata e rrezikut dhe risku përkatës lidhur me teknologjinë në infrastrukturën kritike dhe specifiki në atë energjetike, konsiderohet si domosdoshmëri që në kuadër të projektit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik në Shqipëri të zgjerohet fusha e vlerësimit duke përfshirë ndoshta në një projekt të veçantë për “Vlerësimin e Riskut të Infrastrukturës Kritike në Shqipëri” me fokus infrastrukturën energjetike dhe infrastrukturën kibernetike, të para këto si komponentë të riskut teknologjik.
  8. Referuar zhvillimeve konkrete si në aspektin teknologjik po ashtu edhe në një kontekst më të gjerë të ekonomisë globale, mjaft rreziqe në fusha të ndryshme të një shtrirje jo vetëm rajonale por edhe globale lidhen edhe me ndryshimet klimaterike që janë duke ndikuar fuqishëm si zhvillimet ekonomike po ashtu edhe ato sociale edhe në vendin tonë. Kjo kërkon që objekt i analizës dhe vlerësimeve

të rreziqeve dhe risqeve përkatëse të jenë edhe rreziqet që lidhen me ndryshimet klimaterike, gjë për të cilën do të duhet që në një fazë tjetër të Vlerësimit të Riskut në Shqipëri, që duhet të realizohet në një ardhme të afërt të ndërmerret edhe një projekt i veçantë për "Vlerësimin e Riskut lidhur me ndryshimet Klimaterike", ose ky projekt mund të përfshihet si pjesë e një projekti që lidhet me infrastrukturën kritike (dhe infrastrukturën kibernetike).

6.3. Rekomandime teknike për transferimin e njohurive dhe ngritjen e kapaciteteve në nivel qendror dhe lokal për Vlerësimin e Riskut të Fatkeqësive Teknologjike (Industriale).

Mbi bazën e trajtimit të çështjeve për riskun teknologjik, si dhe analizës për zonat e prirura ndaj rrezikut dhe ndërtimit të hartave të besueshme (të mundshme) të rrezikut teknologjik, si dhe duke patur në konsideratë edhe përfundimet si më sipër përse ka të bëjë me skenarët e përgatitur si më sipër për Vlerësimin e Riskut Teknologjik (industrial), gjykohet se në interes të arritjeve më konkrete të këtij "Raporti" do të jenë edhe disa rekomandime teknike për transferimin e njohurive dhe të dhënave tek palët e interesuara lokale dhe për sigurimin e vlerësimeve të vazhdueshme të risqeve teknologjike (industriale).

Mbi zbutjen e efekteve

1. Duke ju referuar në mënyrë më specifike njërit prej sektorëve ku janë prezent një sërë rreziqesh teknologjike, sikurse është sektori i naftës dhe gazit, është domosdoshmëri vazhdimi i kryerjes së studimeve dhe vlerësimeve për gjendjen teknike teknologjike të instalimeve dhe tubacioneve për kërkimin, prodhimin, depozitimin, rafinimin dhe transportin e naftës, gazit dhe nënprodukteve të tyre për të bërë të mundur vlerësimin e rrezikut teknologjik që ato paraqesin për ekonominë, jetën e njerëzve, pronën dhe mjedisin.
2. Disa nga risqet mund të zvogëlohen ndjeshëm nga politikat që ndajnë instalimet teknologjike të riskueshme nga bartësit e riskut, si njerëzit që jetojnë në rrethinat, atraksionet turistike dhe asetet mjedisore të cenueshme. Për shembull, me planifikimin e përdorimit të tokës dhe mjete të tjera ligjore.
3. Të kërkohet vendimmarrje e përgjegjshme për risqet. Një shkollë e re e ofruar nga një kompani për të krijuar raporte të vullnetit të mirë për një sipërmarrje të rrezikshme, shton një risk shtesë në vend që ta zvogëlojë atë. Në të njëjtën mënyrë kërkohet për të qenë vigjilentë që të mos shtohet risk ngaqë mund të quhet se është ende "nën normë", kështu që lejohet. Të bëhet përpjekje që në këto raste të merret një vendim i bazuar në të menduarit e skenarit dhe në këtë mënyrë gjendet një alternativë më e mirë.
4. Në lidhje me rreziqet teknologjike në aktivitetin industrial/kimik të prodhimit, përdorimit dhe depozitimit të produkteve të këtij aktiviteti, tashmë edhe në formë stoqesh, kërkohet që në vijimësi të merren një sërë masash të shoqëruara edhe me hartim planesh konkrete me qëllim të eliminimit të rreziqeve që mund të

shkaktohen për njerëzit, pronën, florën, faunën, tokën ajrin dhe ujin. Në këtë kontekst rekomandohet që të ribëhet një ripërcaktim i vendndodhjes së grumbullimit, sistemimit, mbikëqyrjes dhe sigurisë së duhur të të gjitha këtyre mbetjeve industrial/kimike të rrezikshme.

5. Marrja e masave mbi bazën e vlerësimit të rreziqeve teknologjike dhe të riskut përkatës kërkon edhe planifikimin e burimeve financiare të nevojshme për të bërë të mundur një mbrojtje civile të integruar (dhe jo thjesht burime financiare për emergjencat). Duke patur në konsideratë që këto burime financiare mund të konsiderohen relativisht të kufizuara në të dy nivelet qeveritare, atë qendror dhe atë lokal mund të duhet që në këtë proces të përfshihen edhe Agjencitë e Sigurimit, gjë e cila do të duhet të trajtohet dhe të gjejë zgjidhje mbi bazën e dokumenteve bazë sikurse janë vlerësimi i riskut dhe cenueshmërisë, strategjitë e zvogëlimit të riskut të fatkeqësive dhe planet e veprimit (planet e emergjencës).
6. Strukturat përkatëse të FARSH me qëllim evitimin e aksidenteve/fatkeqësive për shkak të rreziqeve teknologjike në zonat e Hot-Spoteve (zonave të kontaminuara), por edhe të situatës në poligonet ku janë asgjësuar municione luftarake, duhet të rakordojnë veprimtarinë ndërinstitucionale për të zvogëluar riskun referuar këtyre rreziqeve, por gjithashtu duhet të angazhojnë ekspertë për programimin, planifikimin, gatishmërinë dhe përgjigjen ndaj incidenteve me natyrë CBRN në nivel lokal, rajonal dhe qendror, duke ndihmuar kërkimet për përmirësimin e përgjigjes si dhe ofrimin e asistencës për përgjigjen ndaj incidenteve specifike sipas nevojës.

Mbi parandalimin

1. Sidomos për rreziqet teknologjike standardet ndërkombëtare, si standardet NFPA¹⁵ për sigurinë nga zjarri, standardet ISO për cilësinë dhe sigurinë duhet të jenë udhërrëfyese. Inspektorati nuk duhet të fokusohet vetëm nëse masat e sigurisë janë vendosur dhe funksionojnë, por edhe nëse sistemi i menaxhimit të sigurisë është duke funksionuar. Për shembull, mbi menaxhimin e ndryshimit dhe mësimin nga aksidentet e afërta (madje edhe ato të vogla). Për të minimizuar shfaqjen e ngjarjeve aksidentale mund të përdoren përvojat e shteteve anëtare të BE-së në zbatimin e direktivës Seveso-III .
2. Operatorëve të infrastrukturës kritike duhet t'u mundësohet të marrin përgjegjësinë e tyre në shmangien e aksidenteve dhe të bëjnë plane të vazhdimësisë së biznesit për infrastrukturën e tyre. Mundësimi këtu nënkuptohet si ofrimi i një kuadri të përshtatshëm dhe detyrimi për t'i raportuar qeverisë për menaxhimin e cilësisë, përmbajtjen e BCP¹⁶-ve dhe trajnimet dhe ushtrimet e kryera në kuadër të BCP.

---

¹⁵ NFPA - Shoqata Kombëtare e Mbrojtjes nga Zjarri është një organizatë jofitimprurëse globale e vetëfinancuar, e themeluar në 1896, e përkushtuar ndaj eliminimit të vdekjeve, lëndimeve, pronës dhe humbjeve ekonomike për shkak të zjarrit, rreziqeve elektrike dhe të lidhura me to.

¹⁶ BCP - Planifikimi i Vazhdimësisë së Biznesit është procesi i përfshirë në krijimin e një sistemi parandalimi dhe rikuperimi nga kërcënimet e mundshme për një kompani. Plani siguron që personeli dhe asetet të mbrohen dhe të jenë në gjendje të funksionojnë shpejt në rast fatkeqësie.

3. Për situata standarde të rrezikshme, si trajtimi i autocisternave me GLN, mund të konsiderohet të ketë një qasje të standardizuar me distanca të standardizuara të sigurisë, masa të tjera zbutëse dhe planifikim gatishmërie.

Mbi gatishmërinë

1. Subjektet qeveritare duhet të bëjnë planifikimin e vazhdimësisë së biznesit dhe të trajtohen për menaxhimin e krizave, duke përfshirë përshtatjen në strukturat Kombëtare të Menaxhimit të Krizave. Duhet kuptuar se menaxhimi i krizës dhe planifikimi i vazhdimësisë nuk mund t'i delegohen një njësie specifike. Një njësi specifike mund të jetë e dobishme për të marrë iniciativën, për të udhëhequr zbatimin e BCP-ve dhe menaxhimin e krizave, për shembull duke organizuar trajnime dhe ushtrime. Ato gjithashtu mund të lidhen me AKMC.
2. Subjektet që paraqesin risk duhet të jenë plotësisht të hapura për rreziqet dhe t'i ofrojnë në mënyrë aktive qeverisë dhe bartësve të riskut (kryesisht njerëzit që jetojnë në afërsi) informacionin për t'u përgatitur.
3. Bartësit e riskut duhet të përfshihen në sistemet e paralajmërimit të hershëm dhe duhet të trajtohen në mënyrë aktive se si të veprohet kur një aksident ndodh ose kërcënon të ndodhë. Ata gjithashtu duhet të përfshihen aktivisht në planifikimin e emergjencës, veçanërisht në pjesën që duhet të ketë të bëjë me mbrojtjen e tyre.
4. Meqenëse shumica e risqeve teknologjike quhen të ashtuquajturat Hi-Lo (ndikim i lartë-probabilitet i ulët), përgatitja e autoriteteve të mbrojtjes civile mund të jetë sfiduese për sa i përket efektivitetit të kostos dhe nivelit të specializimit të nevojshëm. Mund të konsiderohet të përqendrohet specializimi dhe madje të bëhen kontrata *stand-by* me vendet fqinje dhe MMC BE për një numër të kufizuar skenarësh në të cilët kapacitetet kombëtare konsiderohen të pamjaftueshme. Ashtu si në rastin e një zjarri të madh në gropën e ruajtjes së lëndëve djegëse për të cilin nevojiten sasi të konsiderueshme koncentratë shkumë.

Mbi përgjigjen

1. Rekomandohet që AKMC të ketë njohuri dhe përvojë në luftimin e incidenteve me materiale të rrezikshme. Këto njohuri mund të përdoren gjithashtu për të mbështetur kapacitetet lokale në një planifikim kuptimplotë të emergjencës.

7. Konkluzione

“Raporti për vlerësimin e rrezikut teknologjik (industrial) dhe të riskut teknologjik në Shqipëri”, është pjesë e projektit për kryerjen e “Vlerësimit të Riskut të Fatkeqësive në Shqipëri”, që po realizohet në kuadër të projektit të përgjithshëm “Forcimi i Aftësisë Ripërtëritëse në Shqipëri” (Projekti RESEAL), që mbështetet nga UNDP dhe që ka për qëllim mbështetjen e zhvillimit të kapaciteteve kombëtare në vlerësimet e riskut dhe më tej edhe ndërtimin e një strategjie kombëtare dhe të një plani veprimi për zvogëlimin e riskut.

Vlerësimi i riskut është po aq i arrirë sa të dhënat e ofruara. Duhet pranuar se të dhënat e ofruara kishin shumë boshllëqe dhe në disa raste ishin vetëm rudimentare. Pavarësisht natyrës jo të plotë të të dhënave, është bërë e mundur të analizohen dhe vlerësohen të dhënat e disponueshme dhe të përdoren të dhënat e gjeneruara vetë, veçanërisht për disa nga aktivitetet më të rëndësishme industriale/teknologjike në vendin tonë për sa i përket rrezikut teknologjik.

Rreziqet teknologjike në Shqipëri janë të konsiderueshme, por mundësia e shfaqjes konsiderohet e ulët ose shumë e ulët. Sikurse rreziqet teknologjike në botën moderne ato mund të shihen si ngjarje Hi-Lo. Do të thotë ngjarje me ndikim të lartë (**High**) dhe probabilitet të ulët (**Low**). Ngjarjet Hi-Lo kanë nevojë për vëmendje të veçantë, të cilat janë përshkruar më gjerësisht në këtë “Raport”.

Në konceptin strategjik, zvogëlimi i riskut të fatkeqësive mund të konsiderohet mënyra e vetme për të garantuar se fatkeqësitë natyrore apo teknologjike nuk do të ndikojnë në cënimin e zhvillimit të qëndrueshëm të vendit. Në këtë mënyrë nëpërmjet hartimit të një dokumenti integral dhe eficient bëhet e mundur të realizohen përgatitjet për të zbutur ndikimet nga fatkeqësitë natyrore dhe teknologjike, dhe kur fatkeqësi të tilla ndodhin, do të mundësohet të realizohet një përgjigje në kohë për minimizuar dëmet në jetë njerëzish, pronë apo dhe mjedis.

- Në “Raport” përshkruhet organizimi administrativ i vendit në 61 bashki dhe 12 qarqe, duke patur në konsideratë edhe pozicionin gjeografik por edhe shpërndarjen e popullsisë. Sipas të dhënave zyrtare nga INSTAT dhe institucione të tjera përgjegjëse (si Banka e Shqipërisë), popullsia e Shqipërisë në 1 Janar 2022 rezulton 2 793 592 banorë, duke pësuar një rënie me 1.3 %, krahasuar me 1 Janar 2020. Ndërkohë që sipas vlerësimeve të bëra Prodhimi i Brendshëm Bruto (PBB) ka rënë me rreth 3.31% në vitin 2020, krahasuar me 2019, ndërsa sipas vlerësimeve paraprake rritja e PBB gjatë vitit 2021 krahasuar me 2020 ka qenë 8.5-%.
- Trajtimi i çështjeve që përbëjnë “Raportin për vlerësimin e rrezikut teknologjik (industrial) dhe të riskut teknologjik në Shqipëri”, bazohet në praktikat dhe metodikat që përcaktohen në kuadrin ligjor dhe institucional në Shqipëri që ka të bëjë me vlerësimin dhe zvogëlimin e riskut, që mbështet në ligjin 45/2019, “Për mbrojtjen civile”, nëpërmjet të cilit janë implementuar 4 direktiva dhe 2

vendime të BE që i përkasin fushës së evidentimit dhe vlerësimit të rreziqeve, si dhe vlerësimit të riskut të rreziqeve përkatëse.

- Përgatitja e “Raportit për vlerësimin e rrezikut teknologjik (industrial) dhe të riskut teknologjik në Shqipëri”, si dhe realizimi i krejt projektit “Forcimi i Aftësisë Ripërtëritëse në Shqipëri – Projekti RESEAL”, po bëhen në një situatë kur zhvillime shumë të rëndësishme po ndodhin jo vetëm në Shqipëri, por edhe në nivel Evropian dhe global. Këto zhvillime kanë në qendër të tyre krizën energjetike po thuaj një vjeçare dhe efektet e saj në krejt zhvillimet ekonomiko shoqërore, si dhe lidhen ngushtësisht me luftën e Federatës Ruse në Ukrainë, e cila ka filluar më 24 Shkurt të këtij viti.
- Bazuar në trajtimin që bëhet në këtë “Raport” do të ishte e domosdoshme që në kuadër të projektit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik në Shqipëri të zgjerohej fusha e vlerësimit duke përfshirë ndoshta në një projekt të veçantë për “Vlerësimin e Riskut të Infrastrukturës Kritike në Shqipëri” me fokus infrastrukturën energjetike dhe infrastrukturën kibernetike, të para këto si komponentë të riskut teknologjik.
- Të një rëndësie të veçantë përse ka të bëjë me evidentimin e rreziqeve teknologjike, si dhe vlerësimin e risqeve përkatëse, është edhe fenomeni i “Ndryshimeve klimatike”, që kanë prekur në mënyrë të konsiderueshme edhe Shqipërinë, përfshirë këtu si rritjen e nivelit të detit që ka çuar në zhdukjen e disa metrave tokë në bregdet gjatë viteve të fundit; zjarret që janë bërë më të shumta në numër për shkak të temperaturave të larta në verë; ulja e vazhdueshme e sasisë mesatare të reshjeve, e cila gjithsesi është pasuar me një shtim të përmbytjeve (për shkak të rënieve të reshjeve në një kohë të shkurtër e në sasi të mëdha).
- Në Kapitullin 5 të “Raportit” që përfshin Analizën e Riskut Teknologjik, ku në nënkapitullin “5.1.-. Qasja e analizës së Riskut Teknologjik (Skenarë të Vlerësimit të Riskut Teknologjik)”, bëhet edhe paraqitja e (Draft) Skenarëve për Vlerësimin e Riskut teknologjik për:
  - Terminalin Bregdetar të Depozitave të Hidrokarbureve Porto Romano, Durrës
  - Vendburimin e prodhimit të naftës Patos Marinëz, Fier (Kompania “Bankers Petroleum” Ltd.).
  - Autocisternë me GLN – BLEVE në zonën urbane
  - Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtimit të Kimikateve”, Elbasan.
  - Fabrikën e pasurimit të Kromit, Bulqizë, dhe Dambën e depozitimit të sterileve të Mineralit, Bulqizë.

Ndërkohë që në nënkapitullin “5.2. Matricat dhe diagramet e Riskut Teknologjik”, mbi bazën e vlerësimit specifik të disa (draft) skenarëve janë ndërtuar edhe diagramat përkatëse për këto risqe teknologjike.

- Në konceptin e vlerësimit të rrezikut teknologjik/industrial, si dhe të riskut përkatës në objektet/aktivitetet që përfshihen në listën e VKM nr. 1186, datë

24.12.2020, “Për miratimin e listës së objekteve me rëndësi ekonomike e strategjike, pranë të cilave ngrihen stacionet e shërbimit të mbrojtjes nga zjarri dhe shpëtimit”, për të bërë të mundur zvogëlimin e këtij risku përsa ka të bëjë me rrezikun teknologjik/industrial që mund të lidhen me zjarret e mundshme në këto objekte/aktivitete bëhet e domosdoshme që në zbatim të kërkesave të nenit 12, pikës 1 të ligjit nr. 152/2015, datë 21.12.2015, pranë objekteve/aktiviteteve kryesore me rëndësi ekonomike e strategjike duhet të ngrihen stacione të shërbimit të MZSH-së.

- Marrja e masave mbi bazën e vlerësimit të rreziqeve teknologjike dhe të riskut përkatës kërkon edhe planifikimin e burimeve financiare të nevojshme për të bërë të mundur një mbrojtje civile të integruar (dhe jo thjesht burime financiare për emergjencat). Duke patur në konsideratë që këto burime financiare mund të konsiderohen relativisht të kufizuara në të dy nivelet qeveritare, atë qendror dhe atë lokal mund të duhet që në këtë proces të përfshihen edhe Agjencitë e Sigurimit, gjë e cila do të duhet të trajtohet dhe të gjejë zgjidhje mbi bazën e dokumenteve bazë sikurse janë vlerësimi i riskut dhe cenueshmërisë, strategjia e zvogëlimit të riskut të fatkeqësive dhe plani i veprimit.
- Në lidhje me rreziqet teknologjike në aktivitetin industrial/kimik të prodhimit, përdorimit dhe depozitimit të produkteve të këtij aktiviteti, tashmë edhe në formë stoqesh, kërkohet që në vijimësi të merren një sërë masash të shoqëruara edhe me hartim planesh konkrete me qëllim të eliminimit të rreziqeve që mund të shkaktohen për njerëzit, pronën, florën, faunën, tokën ajrin dhe ujin. Në këtë kontekst rekomandohet që të ribëhet një ripërcaktim i vendndodhjes së grumbullimit, sistemimit, mbikëqyrjes dhe sigurisë së duhur të të gjitha këtyre mbetjeve industrial/kimike të rrezikshme.
- Njohja e rreziqeve teknologjike përsa i përket synimit për vlerësimin dhe zvogëlimin e riskut teknologjik kërkon edhe një trajnim dhe aftësim profesional të personelit të angazhuar me vlerësimin e riskut në nivel qendror dhe lokal, si dhe në subjektet që kanë si objekt të aktivitetit të tyre sektorin industrial, sektorin energjetik dhe sektorin e transportit (që janë njëkohësisht edhe pjesë e infrastrukturës kritike), si dhe atë të ndërtimit.
- Vlerësimi i interesit të veçantë që ka në kontekstin e zhvillimeve aktuale situata e rrezikut dhe riskut përkatës lidhur me teknologjinë në infrastrukturën kritike dhe specifikisht në atë energjetike, konsiderohet si domosdoshmëri që në kuadër të projektit për Vlerësimin e Riskut Teknologjik në Shqipëri të zgjerohet fusha e vlerësimit duke përfshirë ndoshta në një projekt të veçantë për “Vlerësimin e Riskut të Infrastrukturës Kritike në Shqipëri” me fokus infrastrukturën energjetike dhe infrastrukturën kibernetike, të para këto si komponentë të riskut teknologjik.
- Referuar zhvillimeve konkrete si në aspektin teknologjik po ashtu edhe në një kontekst më të gjerë të ekonomisë globale, mjaft rreziqe në fusha të ndryshme të një shtrirje jo vetëm rajonale por edhe globale lidhen edhe me ndryshimet klimaterike që janë duke ndikuar fuqishëm si zhvillimet ekonomike po ashtu edhe ato sociale edhe në vendin tonë. Kjo kërkon që objekt i analizës dhe

vlërësimeve të rreziqeve dhe risqeve përkatëse të jenë edhe rreziqet që lidhen me ndryshimet klimaterike, gjë për të cilën do të duhet që në një fazë tjetër të Vlerësimit të Riskut në Shqipëri, që duhet të realizohet në një ardhme të afërt të ndërmerret edhe një projekt i veçantë për “Vlerësimin e Riskut lidhur me ndryshimet Klimaterike”, ose ky projekt mund të përfshihet si pjesë e një projekti që lidhet me infrastrukturën kritike (dhe infrastrukturën kibernetike).

- Për të bërë të mundur vlerësimin e rreziqeve teknologjike në aktivitete dhe subjekte të sektorëve të ndryshëm të industrisë (me efekt të dukshëm në nivel kombëtar dhe rajonal), në funksion të realizimit të vlerësimit të riskut teknologjik, gjë e cila do të bëjë të mundur më tej edhe për të planifikuar aftësinë ripërtëritëse të sektorit dhe të krejt vendin përsa ka të bëjë me aktivitetin përkatës, do të duhet që në nivel qendror dhe lokal të konsolidohen sektorët e mbrojtjes civile, si dhe të zhvillohen më tej dhe të forcohen kapacitetet teknike.

Gjithsesi, duke vlerësuar në tërësi rreziqet teknologjike në sektorët e industrisë të ekonomisë Shqiptare, puna për respektimin e kërkesave ligjore për sigurinë teknike në aktivitete industriale të cituara më sipër, ndikon direkt edhe në zvogëlimin e riskut nga rreziqet në këto aktivitete.

REFERENCA:

Kuadri ligjor dhe institucional lidhur me Vlerësimin e Riskut Teknologjik (Industrial) në Shqipëri:

Kuvendi i Shqipërisë, Ligji nr. 45/2019, Datë 18.7.2019, “Për mbrojtjen civile”.

Ky ligj është përafshuar pjesërisht me:

- Direktivën e Këshillit 2008/ 114/KE, datë 8.12.2008, “Për identifikimin dhe përcaktimin e infrastrukturave kritike evropiane dhe vlerësimin e nevojës për të përmirësuar mbrojtjen e tyre”. Numri CELEX 32008L0114, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Evropian, seria L, nr. 345/75, datë 23.12.2008, faqe 75-82.

Direktivën 2007/60/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, datë 23.10.2007, “Për vlerësimin dhe menaxhimin e riskut të përmbajtjeve”, numri CELEX 32007L0060, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Evropian, seria L, nr. 288/27, datë 6.11.2007, faqe 27-34.

Direktivën 2012/18/BE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, të datës 4.7.2012, “Mbi kontrollin e rreziqeve të aksidenteve të mëdha që përfshijnë substanca të rrezikshme, që ndryshon dhe më pas shfuqizon direktivën e Këshillit 96/82/KE. Numri CELEX 32012L0018, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Evropian, seria L, nr. 197/1, datë 24.7.2012, faqe 1-37.

Direktivën 2002/22/KE e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, të datës 7.3.2002, “Mbi shërbimin universal dhe të drejtat e përdoruesve në lidhje me rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike” e ndryshuar, (Direktiva e Shërbimit Universal), numri CELEX 32002L0022, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Evropian, seria L, nr. 108, datë 24.4.2002, faqe 51-77.

Vendimin nr. 1313/2013/BE, të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, datë 17.12.2013, “Mbi mekanizmin e mbrojtjes civile të Bashkimit Evropian”, i ndryshuar. Numri CELEX 3213D1313, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Evropian, seria L, nr. 347, datë- 20.12.2013, faqe 924-947.

Vendimin zbatues të Komisionit 2014/762/BE, datë 16.10.2014, që përcakton rregullat për zbatimin e vendimit nr. 1313/2013/BE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit “Mbi mekanizmin e mbrojtjes civile të Bashkimit Evropian” dhe që shfuqizon vendimet e Komisionit 2004.277/KE, Euroatom dhe 2007/606/KE, Euroatom., i ndryshuar. Numri CELEX 32014Do762, Fletorja Zyrtare e Bashkimit Evropian, seria L, nr. 320, datë 6.11.2014, faqe 1-45.

- “Konventa mbi Efektet Ndërkufitare të Aksidenteve Industriale”, bërë në Helsinki, më 17 Mars 1992. Data e hyrjes në fuqi të Konventës: 19.04.2000. data e nënshkrimit nga Shqipëria: 18.03.1992. Data e ratifikimit nga Kuvendi i Shqipërisë 05.01.1994, që është edhe data e hyrjes në fuqi.
- Strategjia kombëtare për zhvillim dhe integrim 2015 - 2020; https://www.kryeministria.al/wp-content/uploads/2017/09/SKZHI_FINAL_QBZ.pdf
- VKM nr. 923, datë 25.11.2020, “Për funksionimin dhe organizimin e komitetit të mbrojtjes civile dhe bashkëpunimin ndër-institucional të institucioneve dhe strukturave të sistemit të mbrojtjes civile”.
- Ligji nr. 103/2014 datë 31.7.2014 “Për miratimin e Strategjisë së Sigurisë Kombëtare të Republikës së Shqipërisë,” Fletore Zyrtare nr. 137, datë 01.09.2014, <https://qbz.gov.al/eli/fz/2014/137/b2c719c8-a0df-46df-ac10-c3dda9bc049b>,

- VKM nr. 747, datë 20.11.2019, “Për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Mbrojtjes Civile”. Fletore Zyrtare nr.159, datë 27.11.2019; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2019/159/e3c16f4c-2af2-47ac-b55b-9073c24561f9>
- VKM nr. 1162, datë 24.12.2020, “Për përcaktimin e procedurave dhe afateve për marrjen e certifikatës për riskun e subjekteve që kërkojnë të marrin leje zhvillimi/ndërtimi”; <http://qbz.gov.al/eli/vendim/2020/12/24/1162>

Kuvendi i Shqipërisë, Ligji Nr. 152/2015, datë 21.12.2015 “Për Shërbimin e Mbrojtjes nga Zjarri dhe Shpëtimin”; Fletore Zyrtare nr.240, datë 07.01.2016; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2015/240/03ba472b-3a09-4363-a68b-01f4ccff976e>

VKM nr. 480, datë 31.7.2018, “Për miratimin e strategjisë kombëtare të energjisë për periudhën 2018–2030”; Fletore Zyrtare nr. 119, datë 9.08.2018; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2018/119/43edafea-5386-450b-83c2-f434d0df229c>;

VKM nr. 881, datë 14.12.2016. “Për miratimin e Planit të Përgjithshëm Kombëtar të Territorit”, Fletore Zyrtare nr., Fletore Zyrtare nr. 248, datë 23.12.2016; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2016/248/9c6f3829-d12f-49c4-b7a0-4c5fea9028be>

VKM nr. 87, datë 14.2.2018, “Për miratimin e planit të zhvillimit të sektorit të gazit natyror në Shqipëri dhe identifikimin e projekteve prioritare”, Fletore Zyrtare Nr 23, datë 20.02.2018; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2018/23/c74feb8f-4bfa-4292-8b99-889a192b7ccc>

VKM nr. 811, datë 16.11.2016, “Për miratimin e Strategjisë Sektoriale të Transportit dhe planit të veprimit 2016 – 2020”; Fletore zyrtare nr 220, datë 25 nëntor 2016; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2016/230/1da489d0-011d-44ff-a6c0-803da4f3bc26>

VKM nr. 410, datë 13.5.2015, “Për krijimin, organizimin dhe funksionimin e Inspektoratit Shtetëror Teknik dhe Industrial”; Fletore Zyrtare nr. 137, datë 01.09.2015; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2015/88/174add9-7064-45f1-ae82-072dfab72943>

Ligji nr.135/2016, “Për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë, Emergjencat dhe Shpëtimin në Veprimtarinë Minerare dhe në Punimet Nëntokësore në Veprat Hidroenergjitike”, që ka ndryshuar ligjin nr.8741, datë 15.02.2001, “Për Sigurinë në Punë me Veprimtarinë Minerare”; <http://qbz.gov.al/eli/ligj/2016/12/22/135>

Udhëzues teknik G 1001, mars 2015 “Siguria në furnizimin me gaz; menaxhimi i riskut/rrezikut të infrastrukturës së gazit në kushtet e operimit”, germa **e**, pika 2 e Vendimit nr. 663, datë 10.10.2019, të Këshillit të Ministrave, “Për miratimin e rregullave teknike e të kriterëve të sigurisë, pjesa e katërt, për kërkesat minimale të projektimit teknik, ndërtimit dhe operimit të sistemeve të transmetimit e të shpërndarjes së gazit natyror, të instalimeve të GNL-së, hapësirave të depozitimit dhe të linjave direkte”

Kuvendi i Shqipërisë, Ligji Nr. 9501, datë 3.4.2006 “Për ratifikimin e Traktatit të krijimit të Komunitetit të Energjisë”; Fletore Zyrtare Nr. 38, datë 03.05.2006; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2006/38/eeae59c9-3087-4f55-8fe7-9576521e183d>

Ligji nr. 8/2018, datë 26.2.2018 “Për ratifikimin e aktit që themelon Komunitetin e Transportit”; (Fletore Zyrtare Nr. 36, datë 16.03.2018; <https://qbz.gov.al/eli/fz/2018/36/ff5afa83-2a15-46ea-a0b0-5713f8a10f05>

VKM nr. 1186, datë 24.12.2020, “Për miratimin e listës së objekteve me rëndësi ekonomike e strategjike, pranë të cilave ngrihen stacionet e shërbimit të mbrojtjes nga zjarri dhe shpëtimit”; <http://qbz.gov.al/eli/vendim/2020/12/24/1186>

Udhëzim i Ministrit të Brendshëm nr. 81, datë 6.3.2020 – “Për klasifikimin e objekteve, sipas rrezikshmërisë nga zjarri, procedurat e shqyrtimit dhe të miratimit të projektit të mbrojtjes nga zjarri dhe shpëtimit, si dhe dhënia e certifikatës së sigurisë nga zjarri”; <http://qbz.gov.al/eli/udhezim/2020/03/06/81>

Botime me studime, referime, artikuj.

- “Vlerësimi i riskut të fatkeqësive (VRF) në Shqipëri” (Raporti përmbledhës i studimit), Tiranë, Tetor 2003, përgatitur me asistencën e UNDP
- “Raporti i Vlerësimit të Kapacitetit për Zvogëlimin e Riskut të Fatkeqësive - për Shqipërinë”, Tiranë, Prill 2011, përgatitur me asistencën e UNDP
- “SOUTH EAST EUROPE: Subnational INFORM risk 2021”, i përgatitur në vitin 2021 nga Qendra e Përbashkët Kërkimore (JRC) së bashku me Disaster Risk Management Knowledge Centre (DRMKC)
- PhD. Sjirk Meijer, Ekspert Ndërkombëtar, “Raporti paraprak”, Vlerësimi i Riskut Teknologjik (Industrial) në Shqipëri, - Pjesa 2, Konfirmimi nga Eksperti Ndërkombëtar
- Prof. As. Stavri Dhima, Eksperti Lokal. “Raporti paraprak”, Vlerësimi i Riskut Teknologjik (Industrial) në Shqipëri
- Prof. As. Stavri Dhima, Ekspert Lokal, “Raport Përmbledhës për vlerësimin e rrezikut teknologjik (industrial)dhe hartëzimin e riskut” Tirana, Prill 2022 – Vlerësimi i Riskut Teknologjik (Industrial) në Shqipëri
- NATO Science for Peace and Security Series; D: Information and Communication Security – Vol 43; “The Protection of Critical Energy Infrastructure Against Emerging Security Challenges”, Edited by Alessandro Niglia; IOS Press, 2015

- “Studimi mbi gjendjen e sistemit të transportit të naftës dhe gazit, drejtimet për përmirësimin e tij dhe financimet përkatëse”, përgatitur nga ish Qendra Kombëtare Shkencore e Hidrokarbureve, Fier 2004)
- Prezantimi i Prof. As.Dr. Dhurata Premti, Anëtare e Grupit Teknik të Punës, “Analizimi i riskut teknologjik - Përshkrime statistikor dhe ligjor në EU.”, Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave të Natyrës, Departamenti i Kimisë Industriale, Mars 2022
- Prezantimi i Major Kliton VIDE “Mbështetja e autoriteteve civile nga FARSH në rastet ku janë përdorur materiale CBRN & rrezikshme”, Shtabi i Përgjithshëm i FA, Mars 2022, (Përgatitur nga Z. Arben Mollaj, Anëtar i Grupit Teknik të Punës)
- Prezantim of PhD. Sjirk Meijer, Ekspert Ndërkombëtar, “Disaster Risk Assessment” (Presentation Sjirk Meijer for the 4th meeting of the Sub-Working Group on technological risks 29-03-2022)
- Prezantim Prof. Asc. Dr. Stavri Dhima, Ekspert Lokal, “Një vështrim mbi Vlerësimin e Rrezikut Teknologjik dhe Hartëzimin e Riskut, në kuadër të situatës ekonomike dhe industriale në Shqipëri”, (Prezantim për Takimin e 4-rt të Nën-Grupit të Punës për Riskun Teknologjik, Tiranë 29.03.2022)
- Analizë për riskun teknologjik (radiologjik) te Depoja e Trajtimit dhe Ruajtjes së Mbetjeve Radioaktive (DTRMR), që është vendosur në Institutin e Fizikës Bërthamore të Zbatuar - (Përgatitur nga Dr. Dritan Prifti, Anëtar i Grupit Teknik të Punës, IFBZ - Mars 2022)

ANEKSE

ANEKSI 1

Informacione dhe të dhëna në lidhje me aksidentet e mëparshme referuar rreziqeve teknologjike në sektorët industrialë, agroindustrialë dhe të transportit

Informacione dhe të dhëna në lidhje me aksidentet e mëparshme për periudhën 2000 – 2021, referuar rreziqeve teknologjike në sektorët industrialë, agroindustrialë dhe të transportit, do të kërkohen prej institucioneve të rëndësishme si Inspektorati Shtetëror Teknik dhe Industrial (ISHTI), Autoriteti Kombëtar i Sigurisë dhe Emergjencave Minerare (AKSEM), Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore (AKBN), dhe nga Sektori për Mbrojtjen Civile (SMC) në Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE), Ministrinë e Brendshme (MI), Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit (MTM) etj., që kanë të bëjnë me:

Nr.		Institucioni	Afati i synuar	Komente
1	Aksidentet me shpërthime dhe djegie të depozitave ku depozitohen nafta dhe nënproduktet e saj, përfshirë edhe Gazin e Lëngëzuar të Naftës (GLN)	ISHTI	11.03.2022	
2	Aksidentet me shpërthime dhe djegie në stacionet e shitjes me pakicë të karburanteve dhe Gazit të Lëngëzuar të Naftës (GLN)	ISHTI	11.03.2022	
3	Aksidentet me derdhje të naftës dhe nënprodukteve të saj në терминаlet e naftës dhe depozitat ku mbahen sasi të mëdha të këtyre lëndëve djegëse, si dhe gjatë transportit detar dhe me mjete të transportit rrugor të këtyre produkteve	ISHTI MIE (Drejtoria e Transportit Detar dhe SMC)	11.03.2022	
4	Aksidentet me shpërthime dhe djegie të impianteve dhe depozitave ku depozitohen			

	nafta brut dhe nënproduktet në rafineritë e naftës, apo impiantet e përpunimit të nënprodukteve të naftës	ISHTI	11.03.2022	
5	Akidentet dhe dëmtimet nga lëkundjet sizmike në zonën e Patos-Marinzës dhe Roskovecit për shkak të aplikimit të teknologjive në operacionet për nxjerrjen e naftës në vendburimin Patos Marinëz	AKBN Albpetrol sh.a.	11.03.2022	
6	Aksidentet dhe rreziqet në miniera, si dhe në fabrikat/impiantet e përpunimit të mineraleve (shpërthime, shembje të galerive apo në puse, shembje të strukturave)	AKSEM	11.03.2022	
7	Aksidentet prej produkteve kimike dhe lëndëve të tjera të rrezikshme nga derdhjet e fabrikave të vajit, apo të industrisë agro-ushqimore në lumenj, rezervuarë dhe kanale	ISHTI MBZHR AKM	11.03.2022	
8	Aksidentet nga dëmtimet e linjave të transmetimit të energjisë elektrike, si dhe instalimeve në nënstacione të energjisë elektrike	ISHTII OST OSHEE	11.03.2022	
9	Aksidentet dhe dëmtimet nga shpërthimet dhe zjarret nga bombolat e GLN, në krejt territorin e vendit	ISHTI	11.03.2022	
10	Dëmtimet nga mbetjet teknologjike në Hot spote-t mjedisore, etj.)	AKM	11.03.2022	
11	Aksidentet nga dëmtimet dhe Hot-spotet me mbetje kimike, teknologjike:			

	<ul style="list-style-type: none"> - Ish uzinat e rafinimit të bakrit, - Ish uzinat kimike Vlorë, Fier, Laç, Durrës (Porto Romano). - Ish uzinat metalurgjike 	<p>AKM</p> <p>MIE (Drejtoria e Minierave dhe Industrisë dhe SMC)</p> <p>AKSEM</p> <p>MTM (SMC)</p>	11.03.2022	
12	Dëmtimet e sistemeve dhe rrjeteve të mëdha të furnizimit të qyteteve me ujë. (Ilojet e dëmtimeve të furnizimit, periudha përkatëse e dëmtimit)	MIE (Drejtoria e Ujësjiellësa, Kanalizime, Mbetje dhe SMC)	11.03.2022	
13	Dëmtimet e rrjeteve dhe teknologjisë së telekomunikacionit (telefoni fikse dhe mobile), shtrirja dhe periudha e dëmtimit.	MIE (Drejtoria e Telekomunikacionit dhe Postave dhe SMC)	11.03.2022	

SQARIM:

Në përgatitjen e informacioneve dhe të dhënave që përcaktohen më sipër sipas natyrës së aksidenteve për periudhën 2000 – 2021, (referuar rreziqeve teknologjike në sektorët industrialë, agroindustrialë dhe të transportit), do të kërkohet që nga ana e institucioneve të jepen specifikimet për secilin aksident/rrezik sikurse përcaktohet në tabelën më poshtë:

Aksidentet/(referuar rreziqeve teknologjike)	Vendndodhja e aksidentit	Zgjatja (në kohë)	Burimi/shkaku (p.sh. litrat e lëndës djegëse që është djegur, etj.)	Ndikimi (Popullatë, mjedis, ekonomi)

ANEKSI 2

Kërkesë për informacion dhe të dhëna në lidhje me veprimtaritë teknologjike (industriale, agroindustriale dhe transportuese) të sektorëve kryesorë të industrisë, agroindustrisë dhe transportit, sipas legjislacionit në fuqi.

Informacione dhe të dhëna për periudhën 2015-2021, në lidhje me veprimtaritë teknologjike (industriale, agroindustriale dhe transportuese) të sektorëve kryesorë të industrisë, agroindustrisë dhe transportit, sipas legjislacionit në fuqi, do të kërkohen nga institucione të rëndësishme si Inspektorati Shtetëror Teknik dhe Industrial (ISHTI), Autoriteti Kombëtar i Sigurisë dhe Emergjencave në Miniera (AKSEM), Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore (AKBN), Universiteti Politeknik i Tiranës (UPT), Instituti i GjeoShkencave (IGJEO), Instituti i Fizikës Bërthamore të Zbatuar (IFBZ), si dhe nga Sektorët për Mbrojtjen Civile (SCP) në Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE), Ministrinë e Brendshme (MI), Ministrinë e Turizmit dhe Mjedisit (MTE) etj., siç është rasti i:

1. **Sektori i naftës:** për të dhënat për prodhimin, transportin dhe përpunimin e naftës bruto, si dhe për import-eksportin e nënprodukteve të naftës, duke përfshirë vendndodhjen e terminaleve bregdetare të naftës dhe depozitave të nënprodukteve të naftës, rrjetin e transportit me naftë dhe tubacionet e gazit, etj.,
2. **Sektori i energjisë elektrike:** për të dhënat për sasi të energjisë elektrike të prodhuar ose të importuar dhe eksportuar, vendndodhjen e hidrocentraleve, si dhe linjat e transmetimit të tensionit të lartë, të mesëm dhe të tensionit të ulët,
3. **Sektori i minerar:** për të dhënat për sasi të mineraleve të prodhuara dhe të eksportuara, vendndodhjen e minierave dhe impianteve të përpunimit të mineraleve;
4. **Sektori i agroindustrisë dhe industrisë ushqimore:** sasi të produkteve ushqimore të prodhuara, vendndodhjet e fabrikave, si dhe magazinimi i lëndëve të para; etj.
5. **Sektori i transportit:** situatat e rrugëve kryesore dhe linjave hekurudhore, si dhe porteve detare dhe aeroporteve; vëllimi i transportit të mallrave dhe udhëtarëve, transporti i materialeve të rrezikshme, stoku i mjeteve kryesore të transportit etj.
6. **Sektori i materialeve radioaktive:** sasi të substancave radioaktive/bërthamore të disponueshme në vend, vendndodhjen e tyre, kushtet e ruajtjes ose transportit, masat parandaluese. Përdorimi i materialeve bërthamore në spitale.
7. **Sektori i telekomunikacionit:** situata e rrjeteve dhe teknologjisë së telekomunikacionit (telefoni fikse dhe mobile), shtrirja dhe volume të mbulimit;
8. **Sektori i furnizimit me Ujë:** situata e sistemeve dhe rrjeteve të mëdha të furnizimit të qyteteve me ujë. (llojet e burimeve të furnizimit, volumet përkatëse)

Nr .		Institucioni	Afati i synuar	Komente/Sqarime për natyrën dhe formën e informacionit.
1	<p>Depozitat/portet e nënprodukteve të naftës (karburante + GLN) në Porto Romano, Gjiri i Vlorës dhe Shëngjin, Sasitë e importuara dhe të eksportuara në total, si dhe sasitë mesatare të lëndëve djegëse që ndodhen gjendje në depozitat bregdetare përkatëse. - Infrastruktura kritike</p>	<p>MIE (SMC) ISHTI</p>	<p>18.03.2022</p>	<p>Kërkohen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kapacitetet/volumet depozituese në терминаlet për naftën brut, nënproduktet + GNL; - sasitë e lëndëve djegëse (në volume) të importuara dhe eksportuara; - sasitë mesatare të lëndëve djegëse që ndodhen gjendje në depozitat bregdetare përkatëse
2	<p>Rafineritë ekzistuese të naftës dhe ish rafineritë e naftës, si dhe impiantet e përpunimit të nënprodukteve të naftës (Fier, Ballsh, Lushnjë, Elbasan, Kuçovë). Sasitë e naftës dhe të nënprodukteve të saj, të përpunuara. Sasitë mesatare të naftës dhe nënprodukteve të saj, gjendje në këto rafineri ose impiante. - Infrastruktura kritike</p>	<p>MIE (SMC) ISHTI</p>	<p>18.03.2022</p>	<p>Kërkohen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kapacitetet depozituese të naftës brut dhe nënprodukteve në rafineritë ekzistuese; - Volumnet e naftës brut të përpunuara dhe të nënprodukteve të prodhuara; - sasitë mesatare të naftës brut dhe lëndëve djegëse që

				ndodhen gjendje në rafineritë.
3	<p>Depozitat në tokë të nënprodukteve të naftës (karburante + GLN), si dhe pikat e shitjes së karburanteve dhe GLN në territorin e vendit</p> <p>Volumet specifike të depozitimit dhe tregtimit për secilin park depozitash apo stacion shitjesh së karburanteve.</p> <p>- Infrastruktura kritike</p>	<p>MIE (SMC)</p> <p>ISHTI</p>	18.03.2022	<p>Kërkohen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Volumet e depozitave të shumicës për lëndët djegëse dhe GLN në tokë (sipas vendndodhjes) - Numri i stacioneve të shitjes së karburanteve dhe GLN (sipas bashkive/qarqev e; - Sasi të e lëndëve djegëse të tregtuara, sipas bashkive/qarqev e;
4	<p>Vendburimet e naftës dhe gazit, si dhe zonat e kërkimeve të reja të naftës/gazit, sasi të e hidrokarbureve të prodhuara dhe të tregtuara në secilin vendburim. (Fier, Ballsh, Lushnjë, Kuçovë, Delvinë, Vlorë, Dimal)</p> <p>- Infrastruktura kritike</p>	<p>MIE,</p> <p>AKBN, Albpetrol sh.a., ISHTI</p>	18.03.2022	<p>Kërkohen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sasi të e hidrokarbureve të prodhuara dhe të tregtuara në secilin vendburim; - Kapacitetet depozituese të naftës brut në vendburimet përkatëse; - Situata e depozitimit të naftës brut në zonat në fazë zbulimi (Shpiragu).
5	<p>Rrjetet e transmetimit të naftës dhe gazit. Situata e rrjeteve ekzistuese të naftës</p>	<p>MIE,</p>		<p>Kërkohen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informacione për gjendjen e rrjetit

	dhe gazit. (Studimet ekzistuese), Treguesit kryesore teknike dhe të shfrytëzimit. Situata në shfrytëzimin dhe mirëmbajtjen e tubacionit të Gazsjellësit Trans Adriatik - TAP, - Infrastruktura kritike	Albpetrol sh.a., Albgaz sh.a., TAP AG, ISHTI	18.03.2022	ekzistues të transmetimit të naftës dhe gazit (studimet ekzistuese nga Albpetrol dhe Albgaz); - Situata në shfrytëzimin dhe mirëmbajtjen e tubacionit të gazsjellësit TAP
6	Repartet ushtarake/fabrikat dhe magazinat e ruajtjes së municioneve stoqe, Sasitë e mundshme të municioneve stoqe. (Gramsh, Poliçan, reparte ose ish reparte ushtarake)	Ministria e Mbrojtjes (SMC)	18.03.2022	Kërkohen: - Sasitë e mundshme të municioneve stoqe. - Sasitë e lëndëve kimike stoqe që përdoren për municione
7	Minierat për shfrytëzimin e mineraleve dhe bitumit. (Sasitë, transporti, depozitimi)	MIE, AKBN AKSEM	18.03.2022	Kërkohen: - Minierat në aktivitet (lloji i mineralit metalik, si dhe bitum); - Gjendja e shfrytëzimit me galeri, pus, ose të hapura.
8	Fabrikat/uzinat e përpunimit të mineraleve. (Sasitë e mineraleve të përpunuara dhe stoqet e krijuara).	MIE (SMC) AKBN	18.03.2022	Kërkohen: - Fabrikat e pasurimit në aktivitet, - Gjendja e dambave, sterileve për secilën fabrikë, - Uzinat e shkrirjes së mineraleve
9	Informacion për me transportin		18.03.2022	Kërkohen:

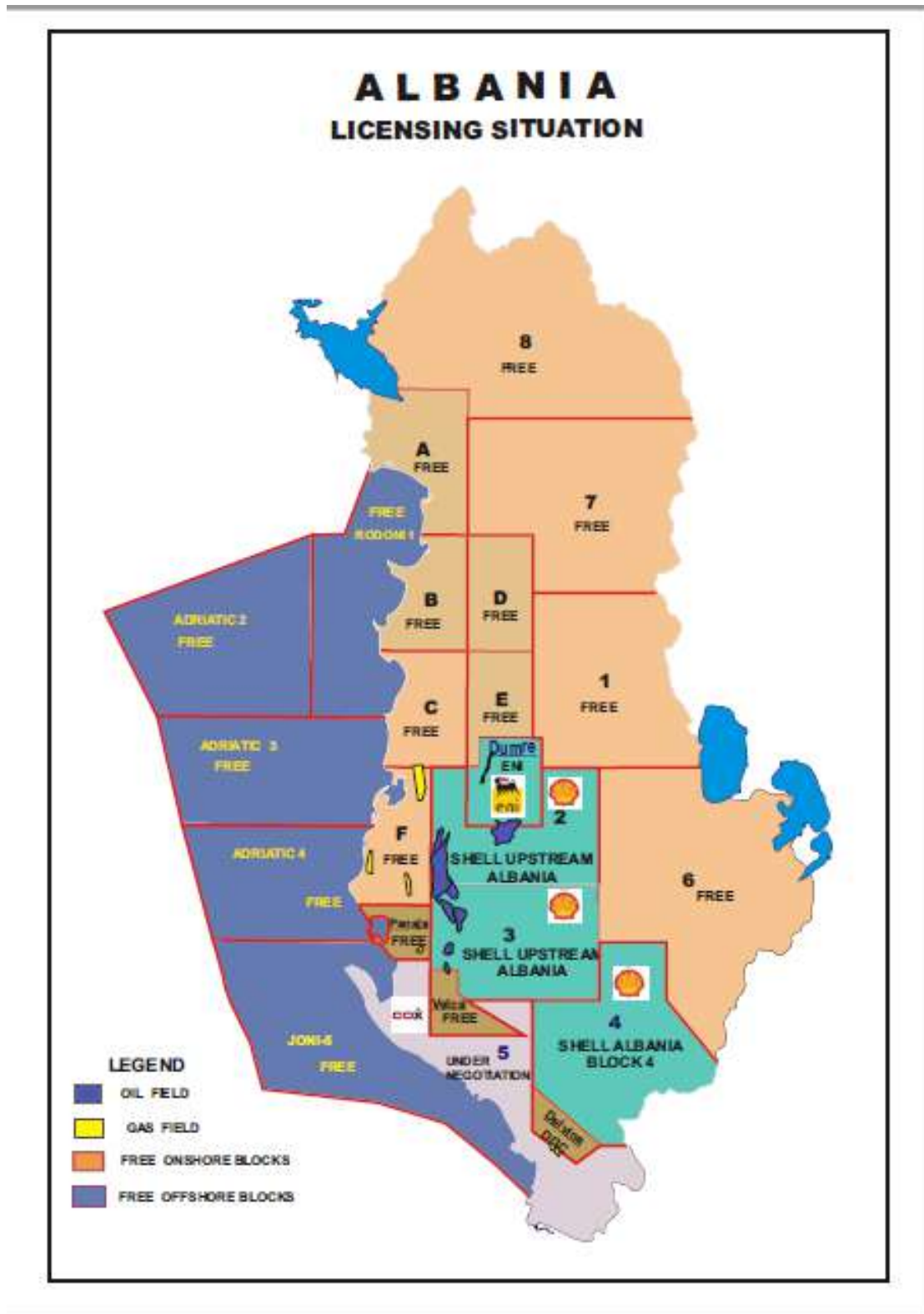
	automjete (autobote) të transportit rrugor të lëndëve të rrezikshme, përfshirë edhe respektimin e kërkesave për licencimin e këtyre llojve automjetesh.	MIE (SMC), (Drejtoria Transport, Infrastruktura, Zhvillim Urban), ARRSH.		<ul style="list-style-type: none"> - Numrin e automjeteve të licencuara për transport të lëndëve të rrezikshme; - Sasi të produkteve të transportuara
10	Informacion për impiantet e prodhimit dhe transportimit të Oksigjenit (O ₂), si dhe sasi të përdorimi për industri dhe për nevoja shëndetësore	MIE (SMC), (Drejtoria Miniera Industri), MSHMS (SMC)	18.03.2022	<p>Kërkohen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Numrin i impianteve të licencuara për prodhim oksigjeni; - Sasi të oksigjenit të përdorura.
11	Informacion për instalimet teknologjike në HEC-e dhe linjat e tensionit të lartë/mesëm, Nënstacionet – Infrastruktura kritike	MIE (SMC) (Drejtoria Elektroenergjetike), AKBN, KESH, OST, OSHEE	18.03.2022	<p>Kërkohen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Databazë për vendndodhje të HEC-eve, të grupuara sipas objektit të marrjes së ujit (me digë, apo me tubacion); - Faza e ndërtimit, HEC-e në shfrytëzim.
12	Informacion për Instalimet teknologjike TEC-e dhe linjat e tensionit të lartë/mesëm, Nënstacionet – Infrastruktura kritike (TEC-Vlora, TEC-Ballshi, TEC-Fier, etj.).	MIE (SMC), KESH, OST, OSHEE	18.03.2022	<p>Kërkohen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Situatat teknologjike të TEC -eve ekzistues; - Gjendja e instalimeve të linjave të transmetimit nga këto TEC-e.
13	Informacion për fabrikat e prodhimit të	MBZHR (SMC),	18.03.2022	<p>Kërkohen:</p>

	vajit. Numri i fabrikave dhe sasitë e prodhuara të vajit të ullirit, si dhe mbetjet dhe trajtimi i tyre (derdhjet në lumenj dhe kanale)	MTM (SMC), AKM		- Numri i fabrikave dhe vendndodhjet e tyre; - Sasitë e prodhuara të vajit të ullirit, si dhe mbetjet dhe trajtimi i tyre (derdhjet në lumenj dhe kanale)
14	Informacion për Impiante depozitim/përdorim teknologjik/shëndetës or të lëndë/burime radioaktive, si dhe sasitë e tyre	MIE (SMC), MSHMS, AKOB, IFBZ	18.03.2022	Kërkohen: - Vendndodhjet e impianteve të depozitimit të lëndëve radioaktive; - Sasitë e përdorura; - Vendndodhjet e depozitimit të mbetjeve
15	Informacion për Hot-spotet me mbetje kimike, teknologjike (sasi të): - Ish Uzinat e rafinimit të bakrit - Ish uzinat kimike Vlorë, Fier, Laç, Durrës (Porto Romano). - Ish uzinat metalurgjike	MIE (SMC), (Drejtoria e Minierave dhe Industrisë) AKM MTM (SMC)	18.03.2022	Kërkohen: - Informacion për hot-spotet me mbetje kimike, teknologjike (sasi të): - Ish uzinat e rafinimit të bakrit - Ish uzinat kimike Vlorë, Fier, Laç, Durrës (Porto Romano). - Ish uzinat metalurgjike
16	Informacion për sistemet dhe rrjetet e mëdha të furnizimit të qyteteve me ujë. (llojet e burimeve të furnizimit, volumet përkatëse)	MIE (Drejtoria e Ujësjetës Kanalizime, Mbetje)	18.03.2022	Kërkohen: - Informacion për sistemet/rrjetet e furnizimit me ujë të qyteteve kryesore; - Llojet e burimeve të

				furnizimit, volume përkatëse.
17	Informacion për situatën e rrjeteve dhe teknologjisë së telekomunikacionit (telefoni fikse dhe mobile), shtrirja dhe volumi i mbulimit;	MIE (Drejtoria e Telekomunikacionit dhe Postave)	18.03.2022	Kërkohen: - Informacion për sistemet/rrjetet e komunikimit telefonik; - Shkalla e mbulimit në nivel kombëtar.

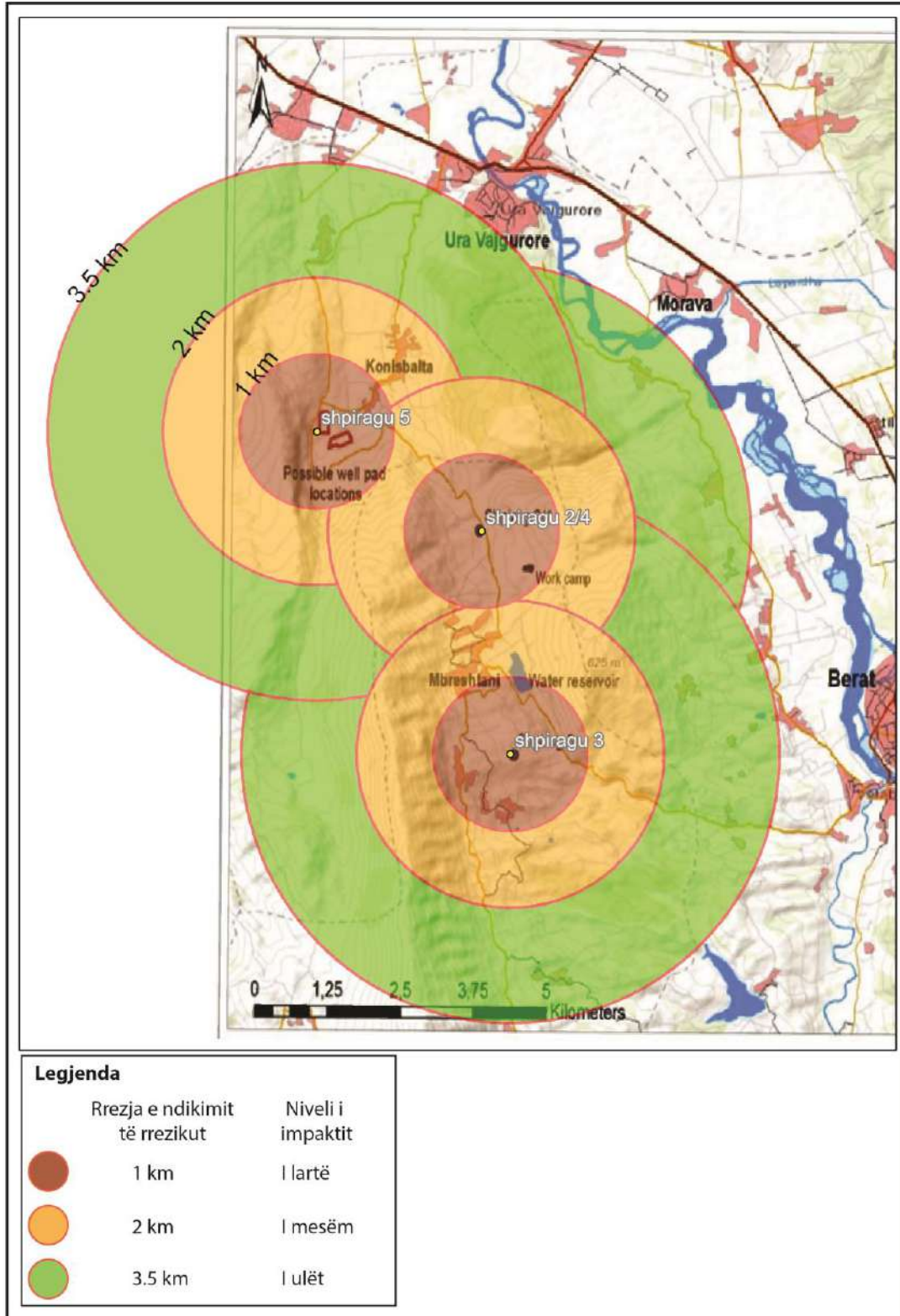
ANEKSI 3

Situata e blloqeve të kërkimit për hidrokarbure, në vitin 2020.- (Burimi AKBN)

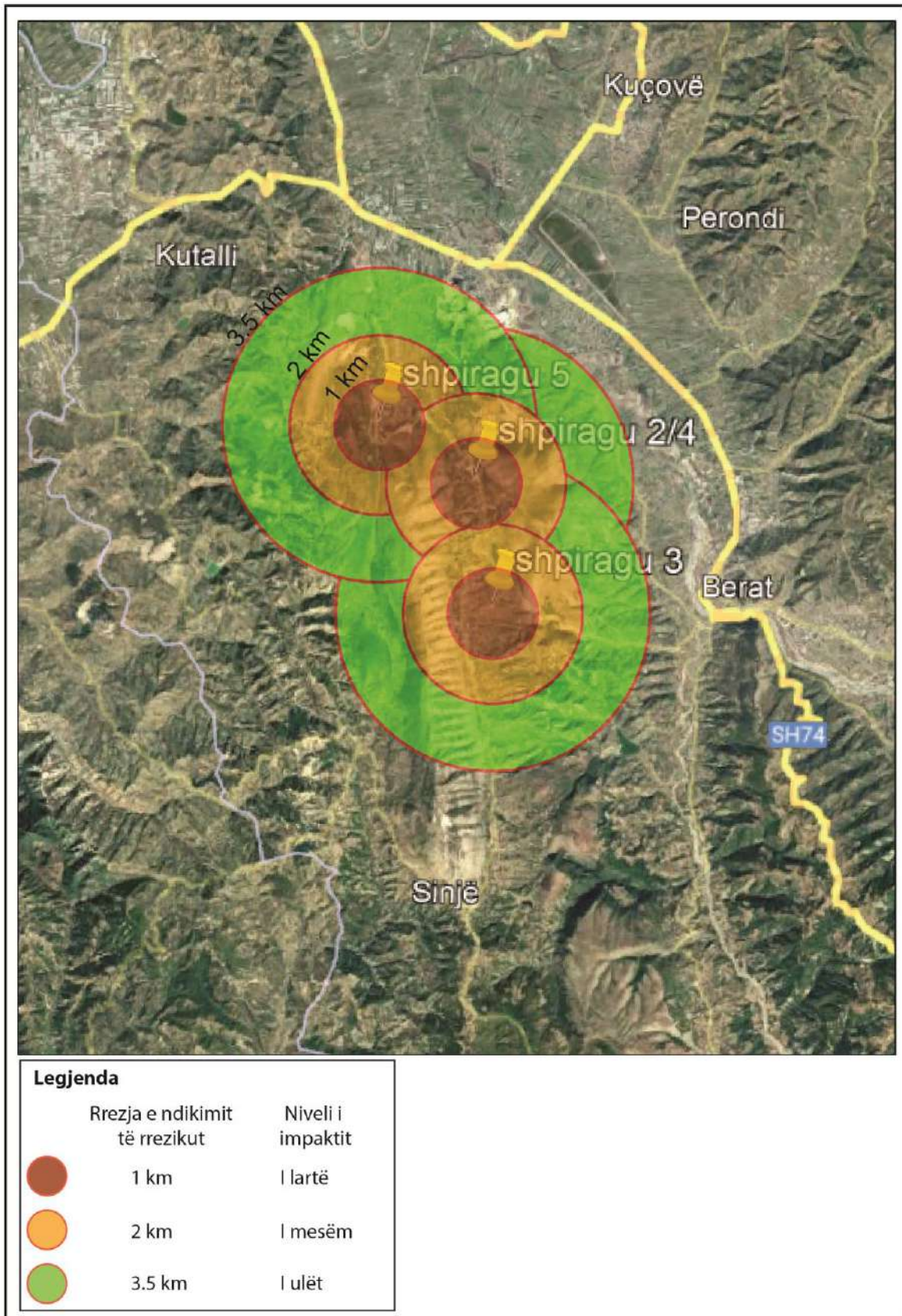

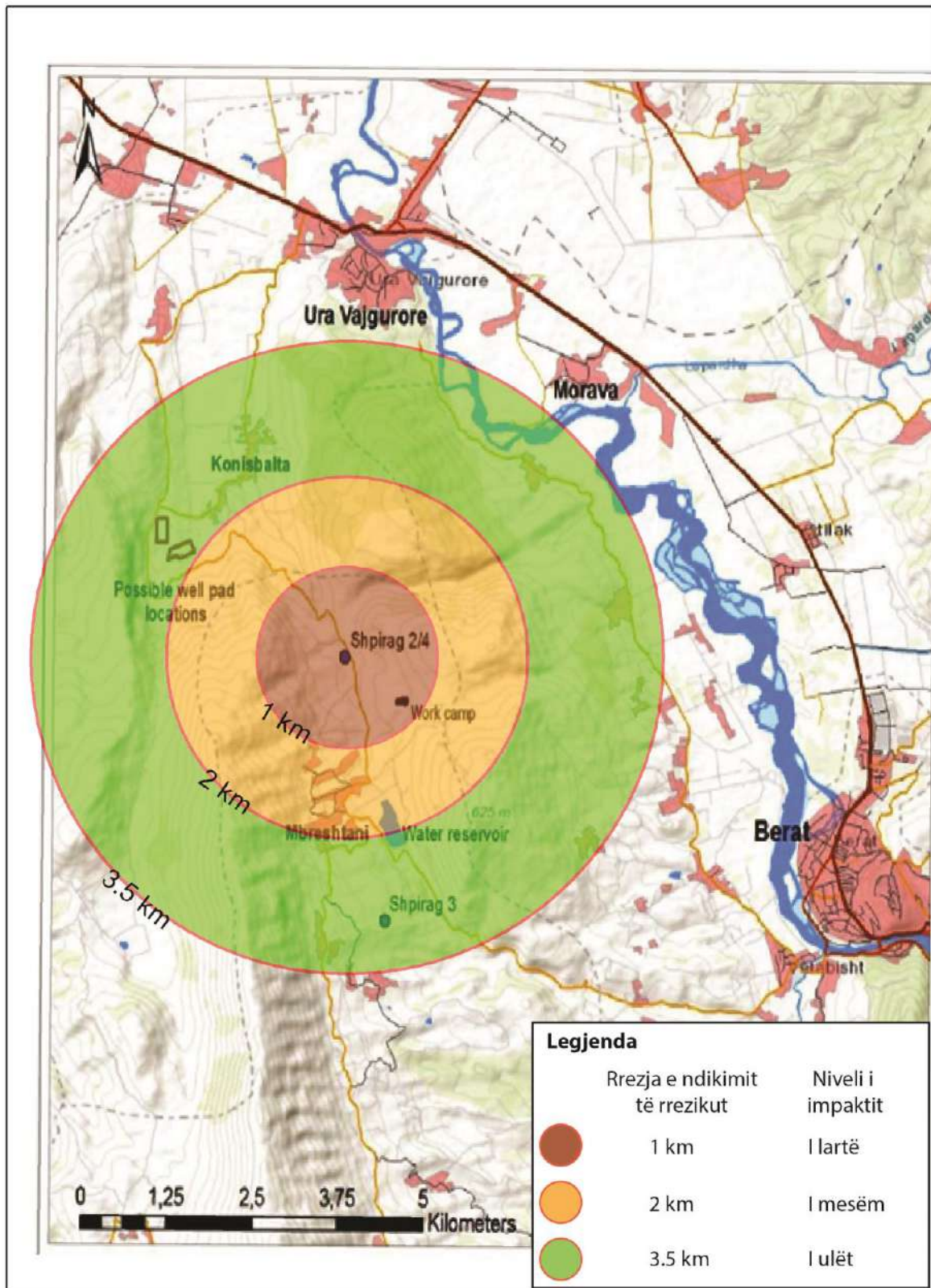
ANEKSI 4

Harta e rrezikut teknologjik në operacionet hidrokarbure të kryera nga kompania SHELL Upstream Albania BV për kërkimin e hidrokarbureve në strukturën e Shpiragu. (Puset - Shpiragu 2 dhe 4; Shpiragu 3 dhe Shpiragu 5)

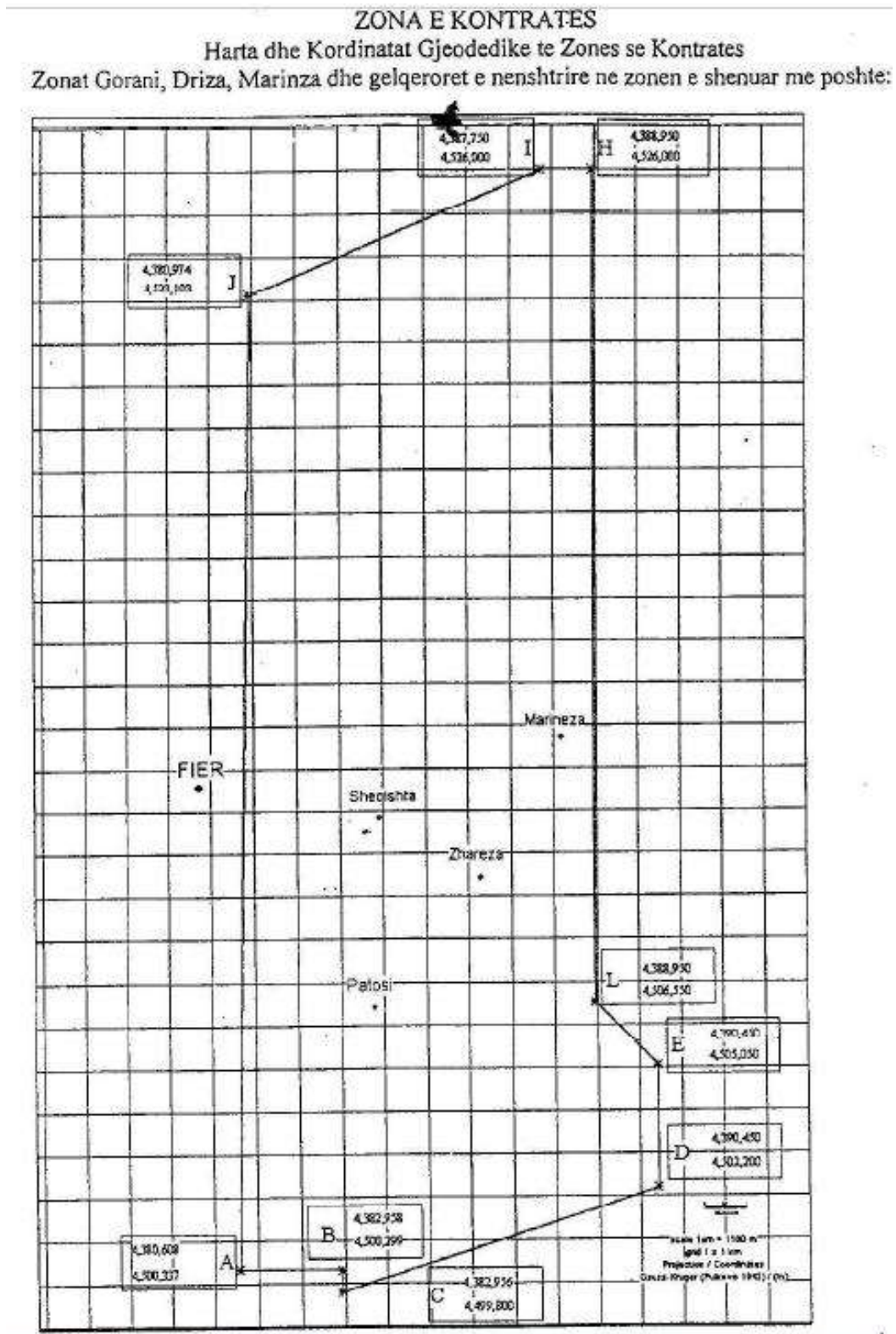

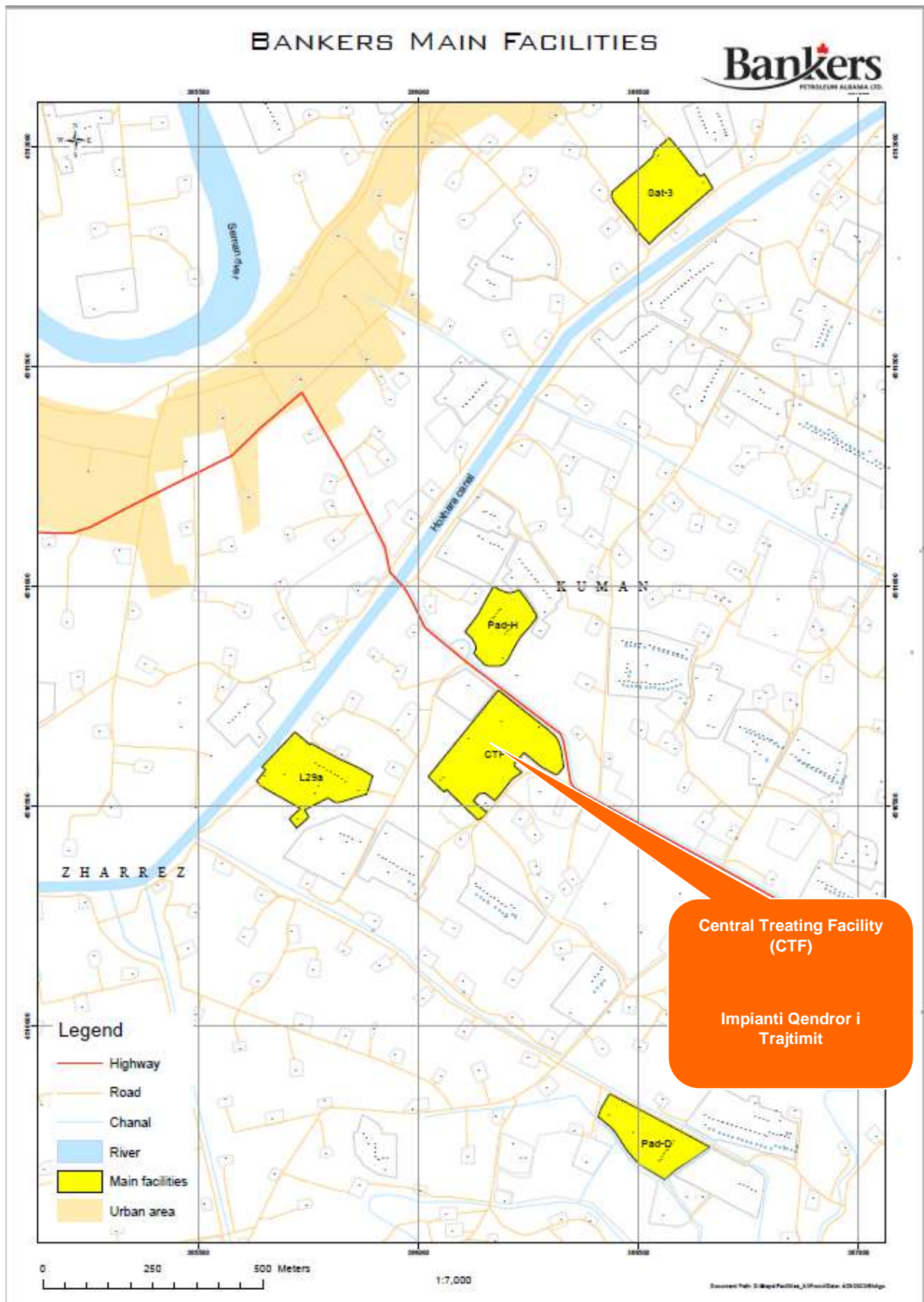

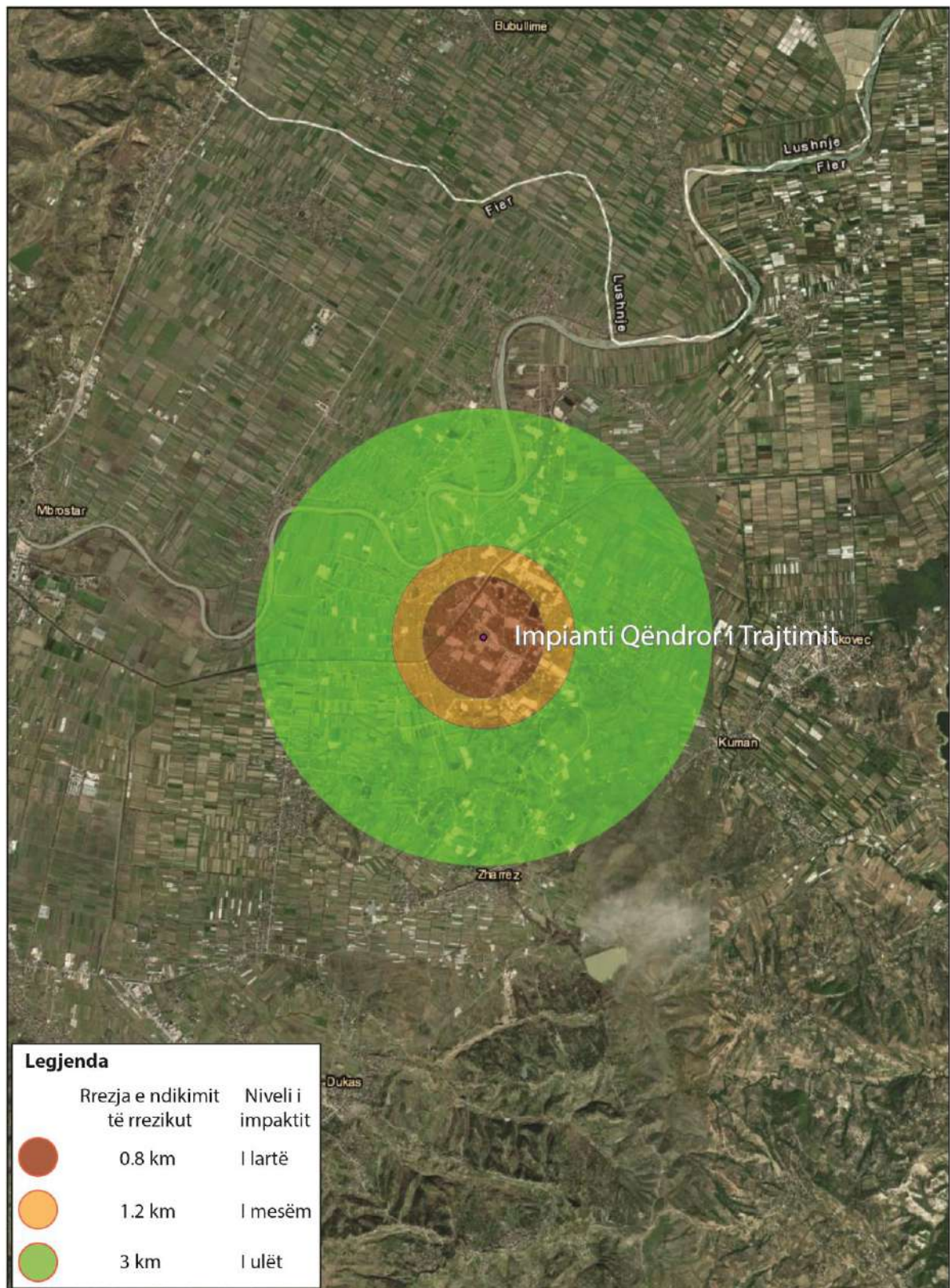
ANEKSI 5

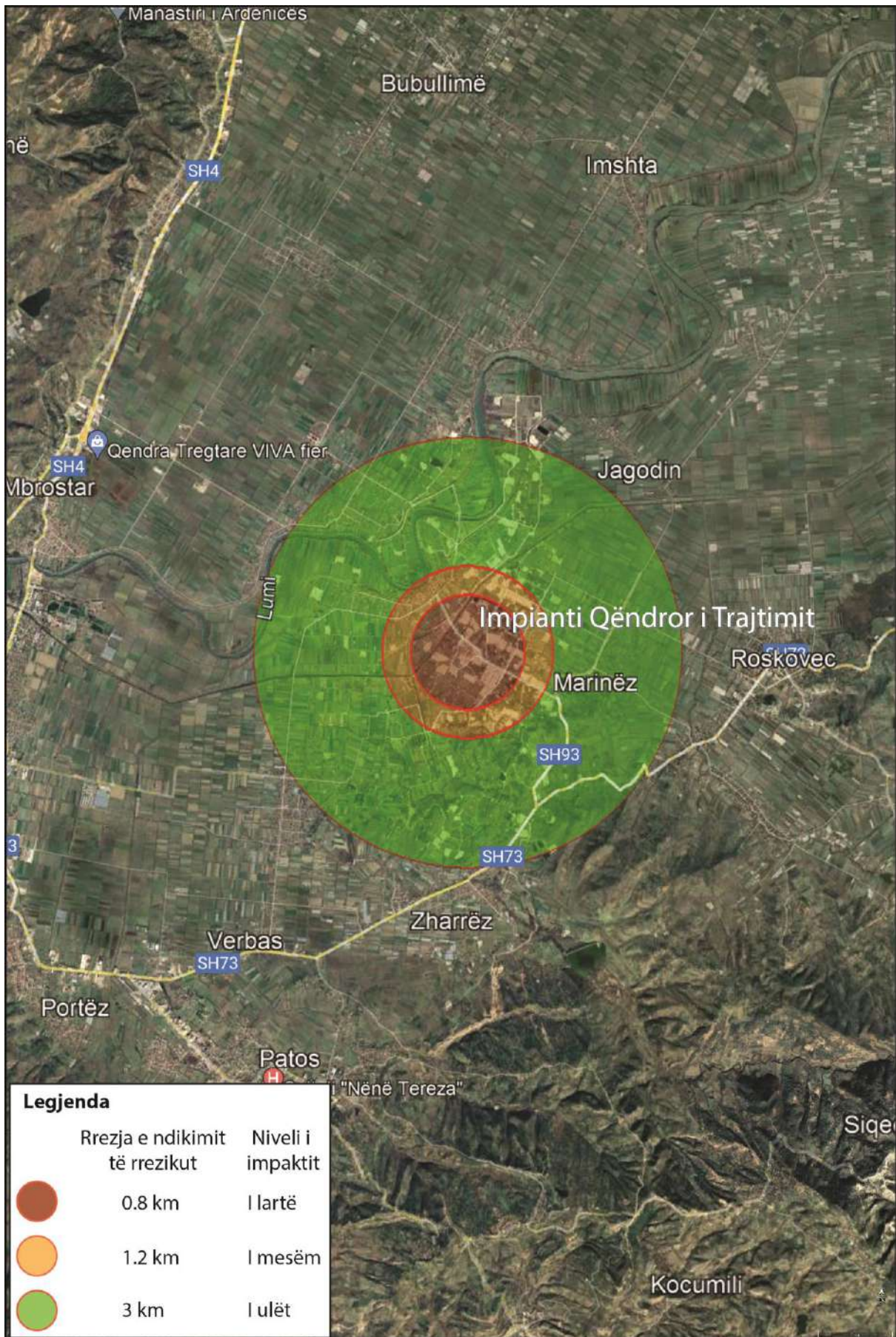
Harta e rrezikut teknologjik në operacionet hidrokarbure të kryera nga kompania Bankers Petroleum Albania Ltd për prodhimin e hidrokarbureve në vendburimin e naftës Patos - Marinëz.

Burimi: Bankers Petroleum Ltd.- "Patos-Marinza Development Project" – Maj 2022
Harta e rrezikut teknologjik në operacionet hidrokarbure të kryera në Impiantin Qendror të Trajimit të naftës brut në vendburimin e naftës Patos – Marinëz.

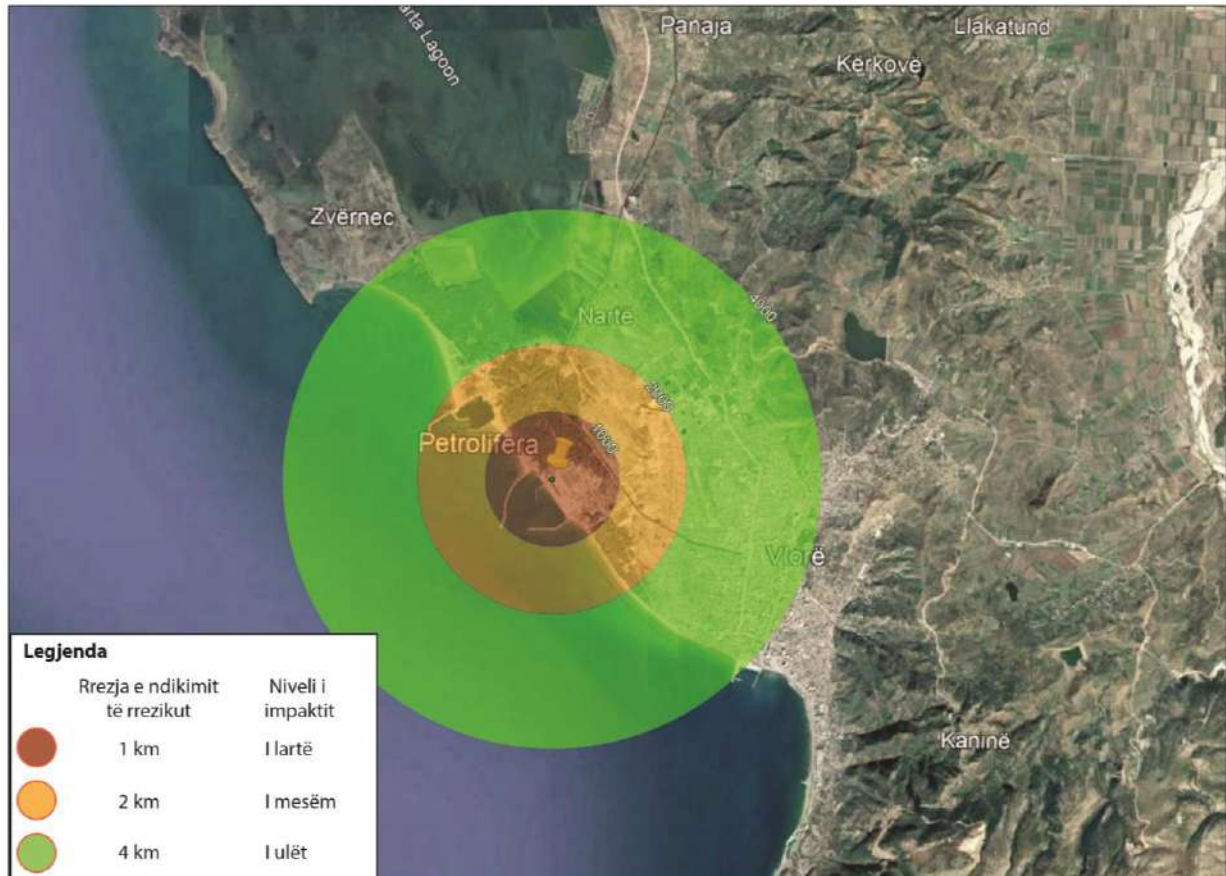

ANEKSI 6

Harta e rrezikut teknologjik në proceset e përpunimit të anijeve në Portin e hidrokarbureve “Vlora -1”, si dhe në terminalin e depozitave të naftës brut, të lëndëve djegëse dhe Gazit të Lëngëzuar të Naftës (GLN), të administruara nga shoqëria “La Petrolifera Iltalo Albaneze” sh.a.

Harta e rrezikut teknologjik në rast aksidenti me zjarr në Terminalin e Depozitave Bregdetare, “La Petrolifera Iltalo Albaneze” sh.a, Vlorë.

Harta e rrezikut teknologjik në rast aksidenti me derdhje të naftës dhe nënprodukteve të saj në portin e hidrokarbure, "Vlora -1", Vlorë.

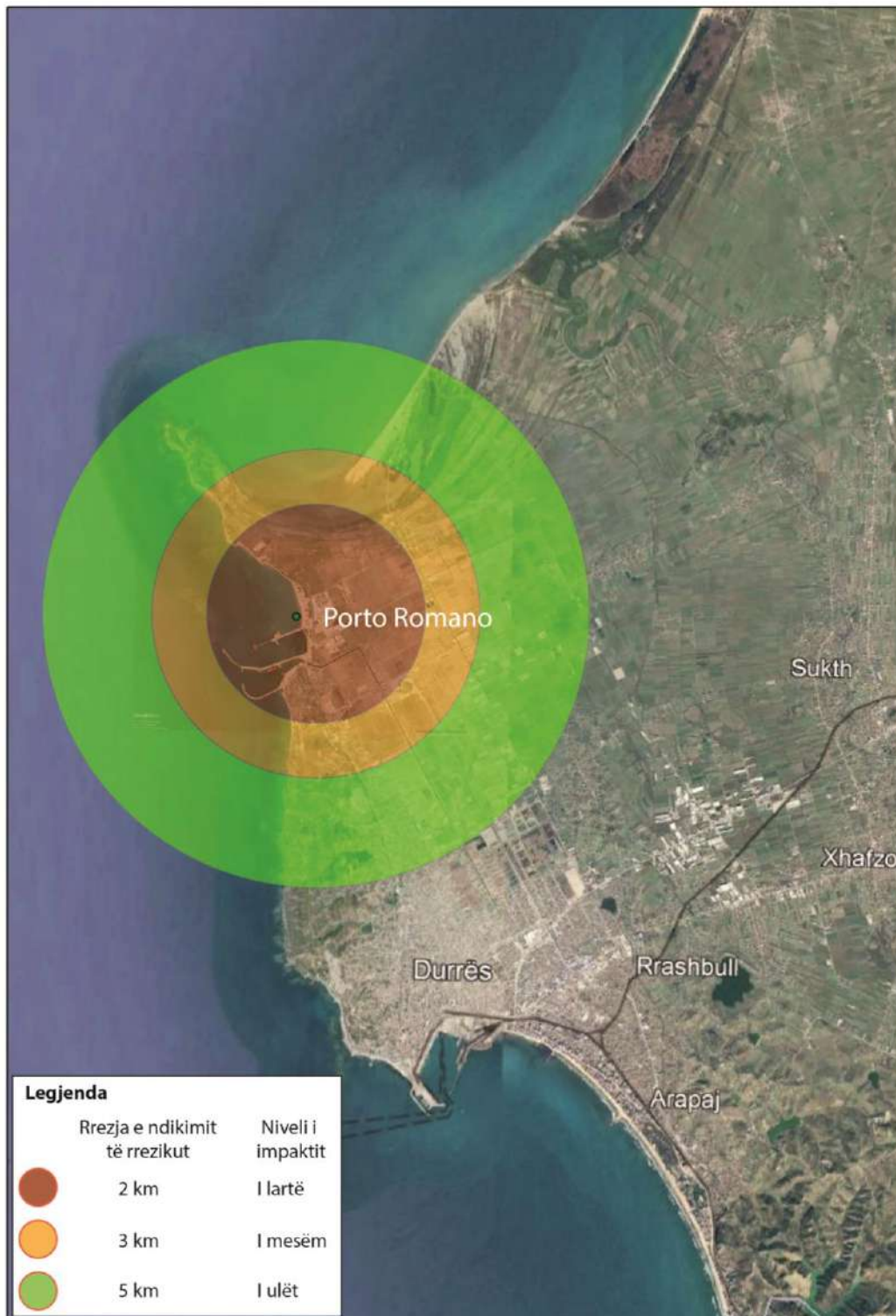

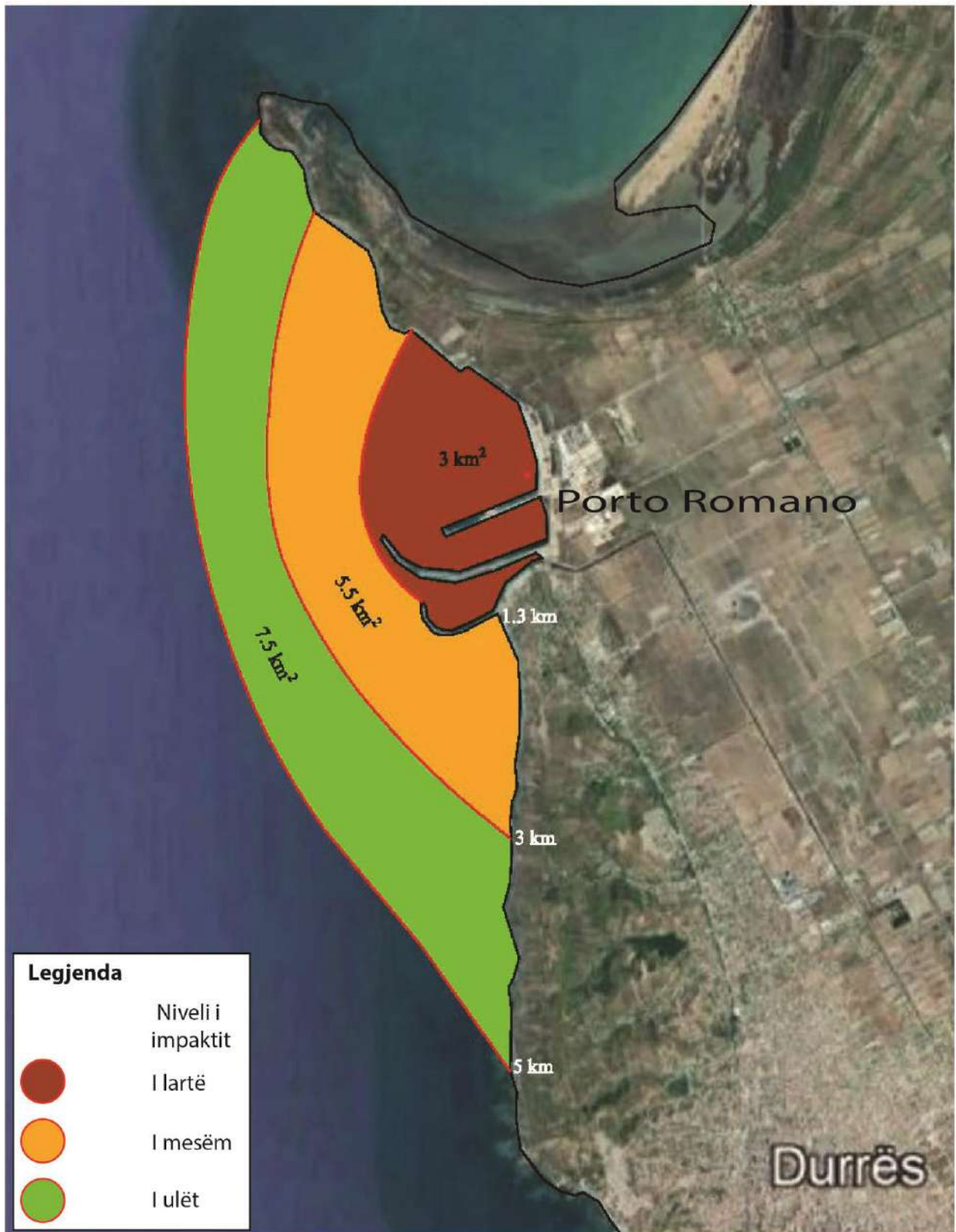
ANEKSI 7

Harta e rrezikut teknologjik në proceset e përpunimit të anijeve në Portet e hidrokarbureve “Porto Romano” dhe MBM, si dhe në terminalin e depozitave bregdetare në zonën e Porto Romanos, për depozitimin e naftës brut, të lëndëve djegëse dhe Gazit të Lëngëzuar të Naftës (GLN), të administruara nga shoqëri të ndryshme

Harta e rrezikut teknologjik në rast aksidenti me zjarr në Terminalet e Depozitave Bregdetare, Porto Romano, Durrës.

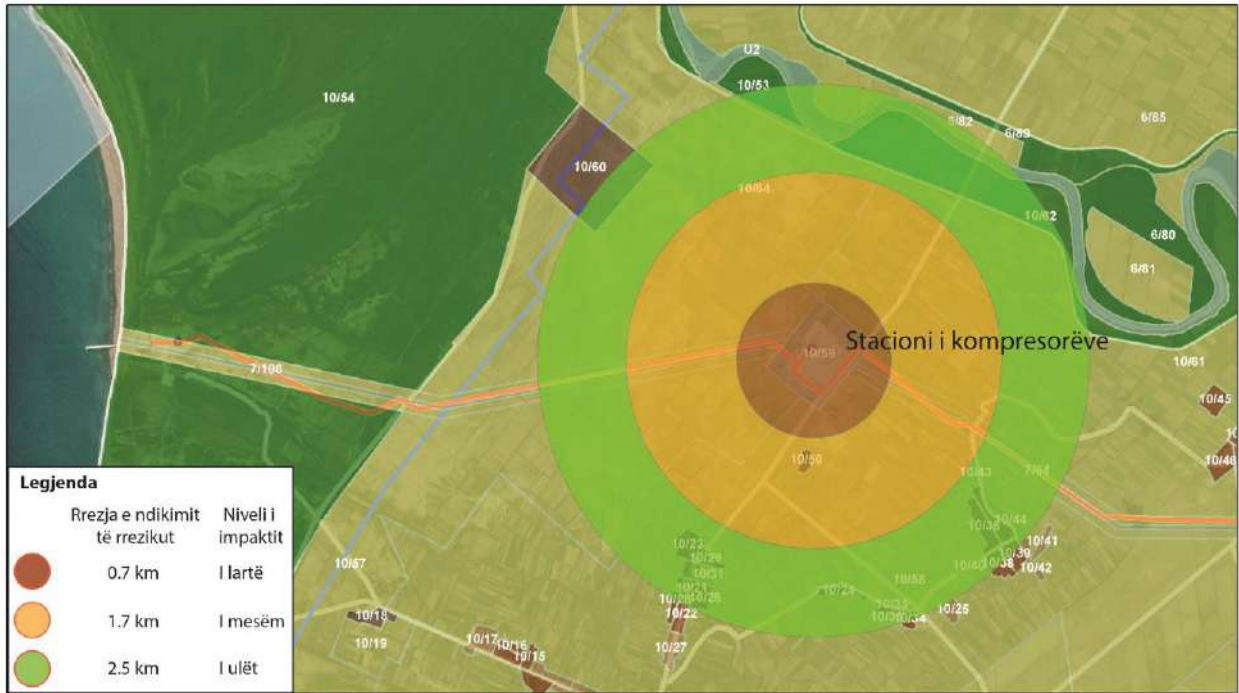

Harta e rrezikut teknologjik në rast aksidenti me derdhje të naftës dhe nënprodukteve të saj në portet hidrokarbure, "Porto Romano" dhe "MBM", Durrës.

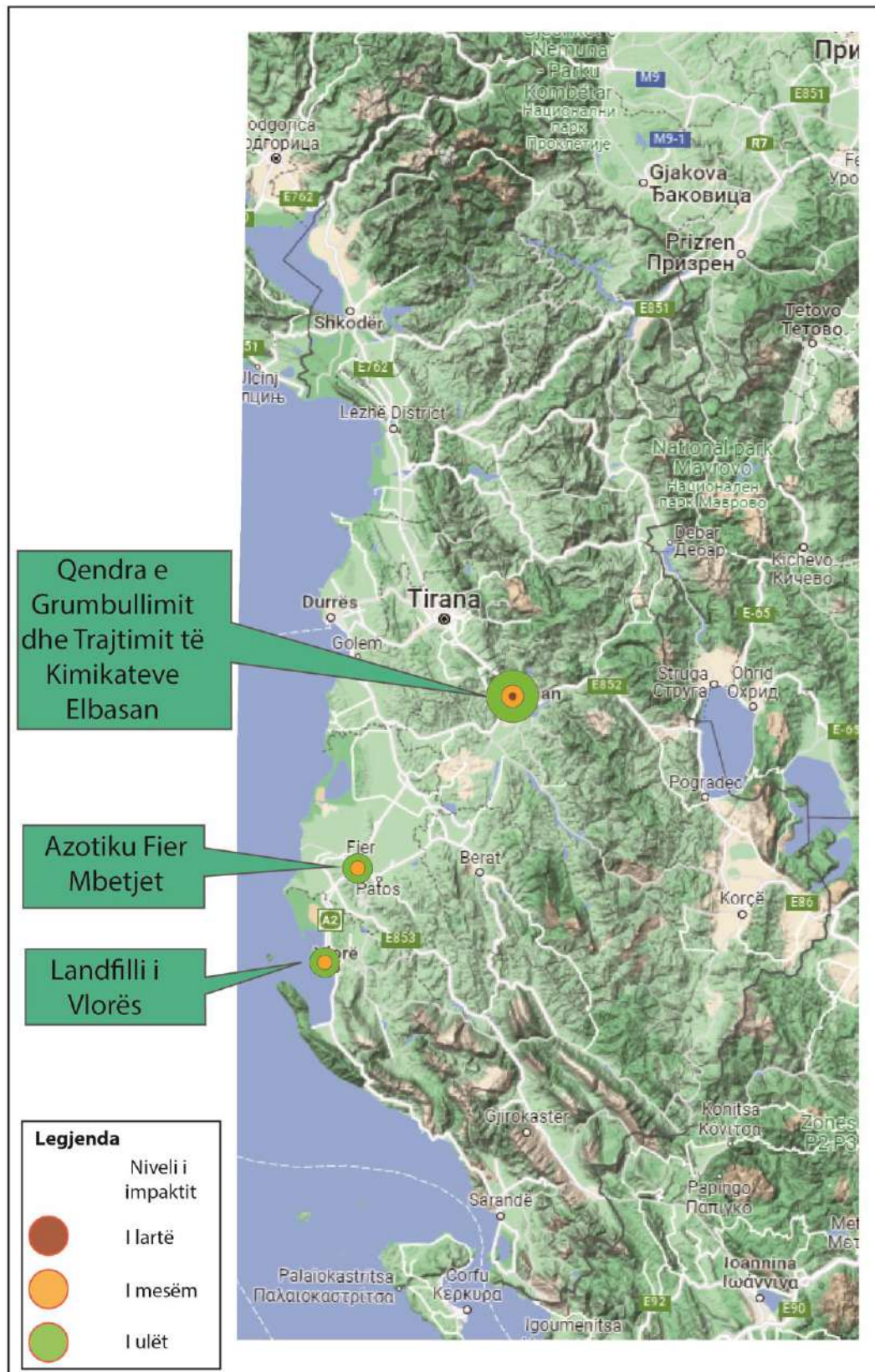
ANEKSI 8

Harta e rrezikut teknologjik në operacionet e transportit të gazit natyror nëpërmjet sistemit të gazsjellësit TAP përfshirë tubacionin, stacionet e valvolave të bllokimit, stacionin e valvulës së daljes, stacionin e matjes dhe stacionin e kompresorëve.

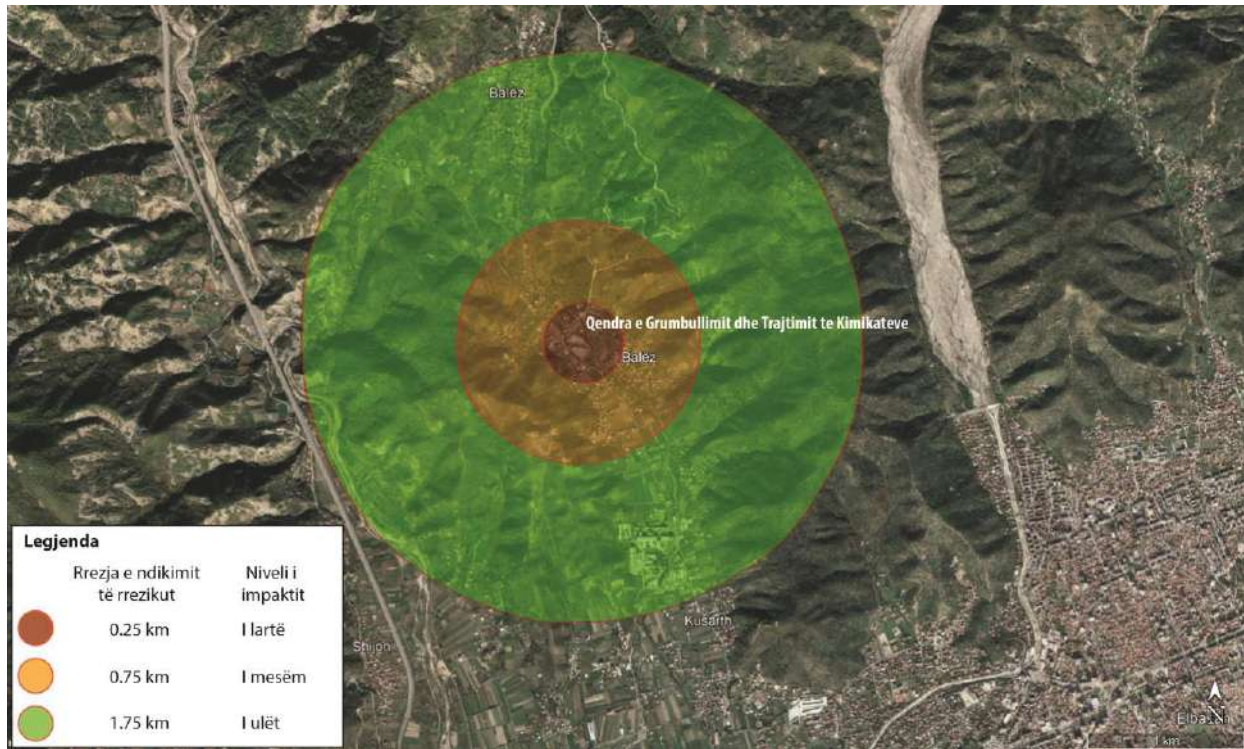

ANEKSI 9

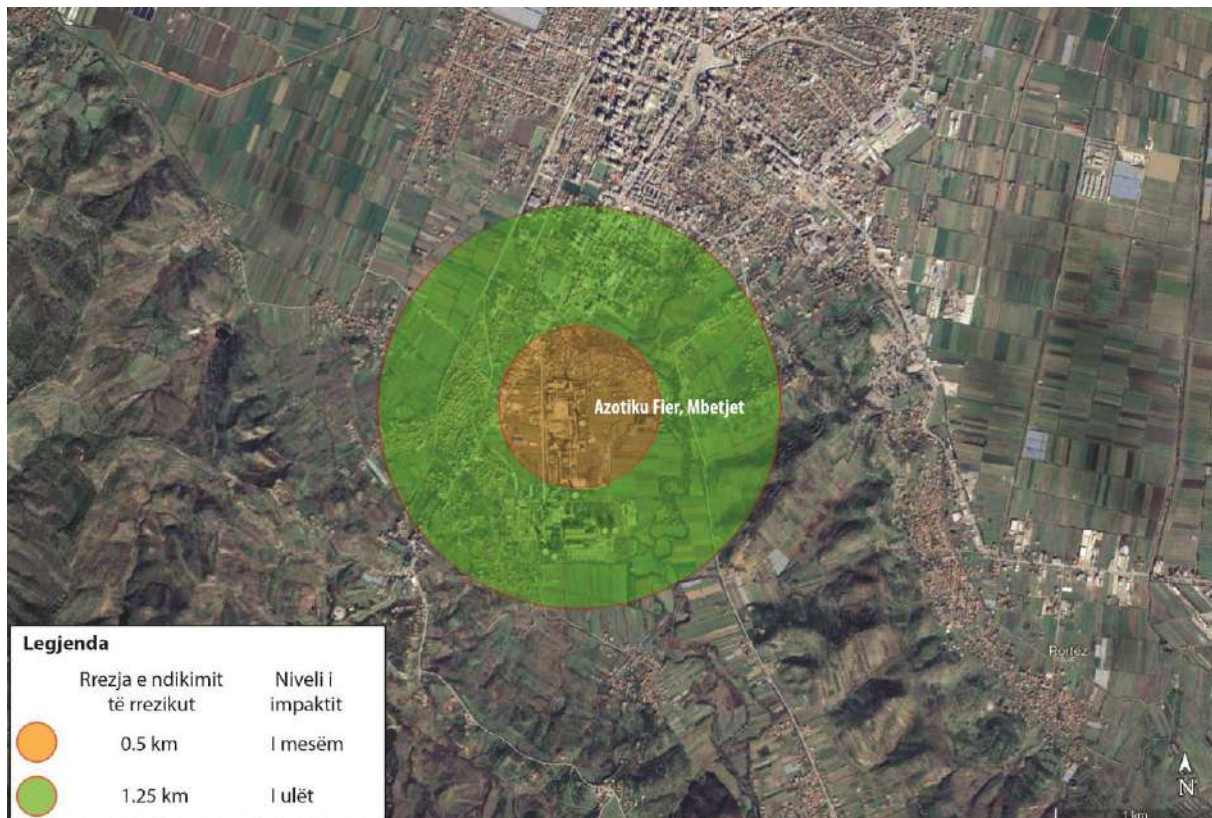
Harta e rrezikut teknologjik në vendndodhjet e landfilleve të substancave kimike të rrezikshme në Republikën e Shqipërisë.

Harta e rrezikut teknologjik në rast aksidenti në Qendrën e Grumbullimit dhe Trajtitimit të Kimikateve, Elbasan.

Harta e rrezikut teknologjik në rast aksidenti Azotiku Fier në Landfillin e mbetjeve kimike, Azotiku Fier

Harta e rrezikut teknologjik në rast aksidenti në landfillin e mbetjeve kimike, Vlorë

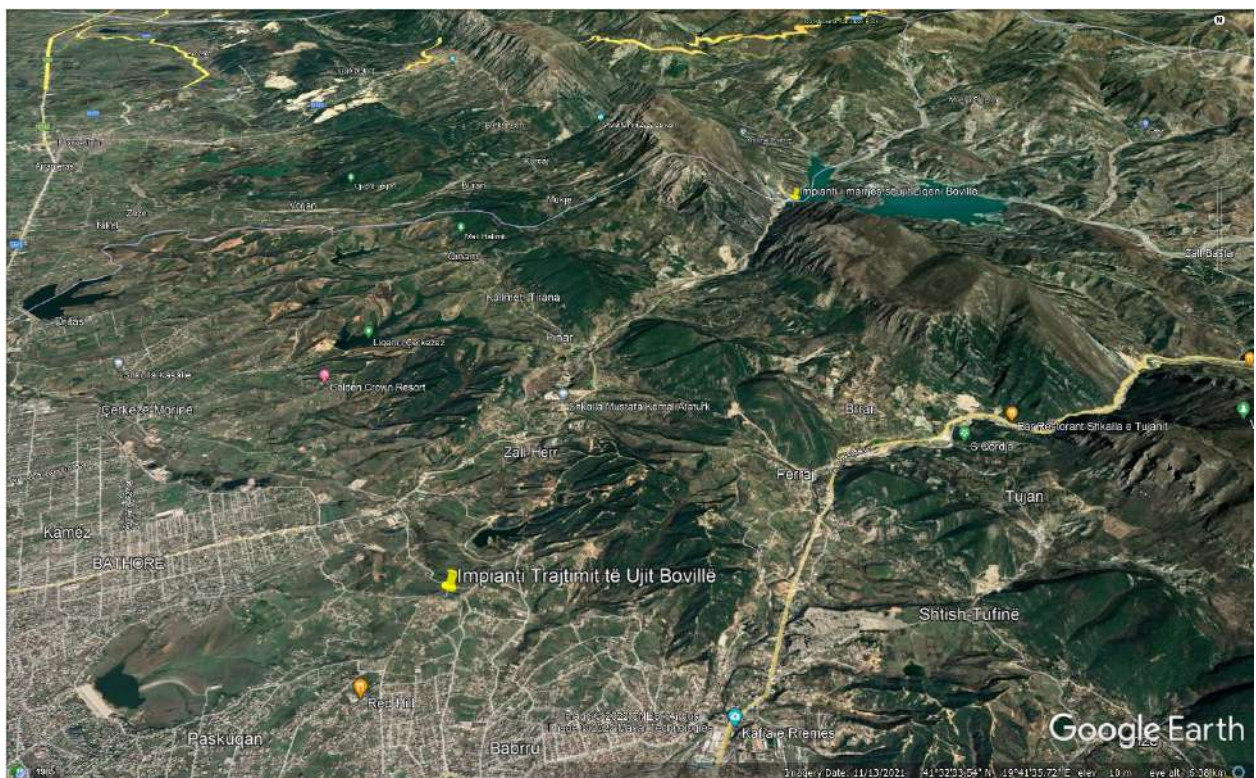
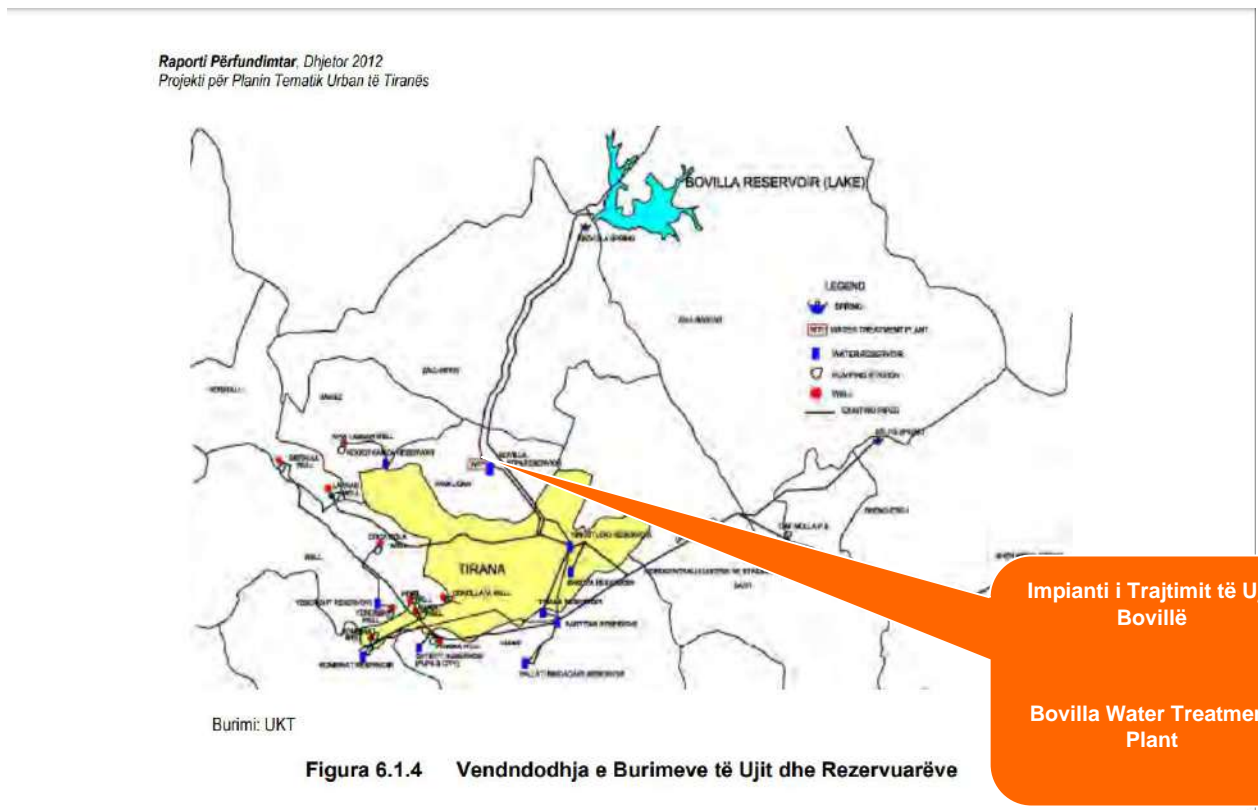
ANEKSI 10

Harta e vendndodhjes së fabrikave të pasurimit dhe dambave të mbetjeve nga fabrikat e pasurimit në Republikën e Shqipërisë.

ANEKSI 11

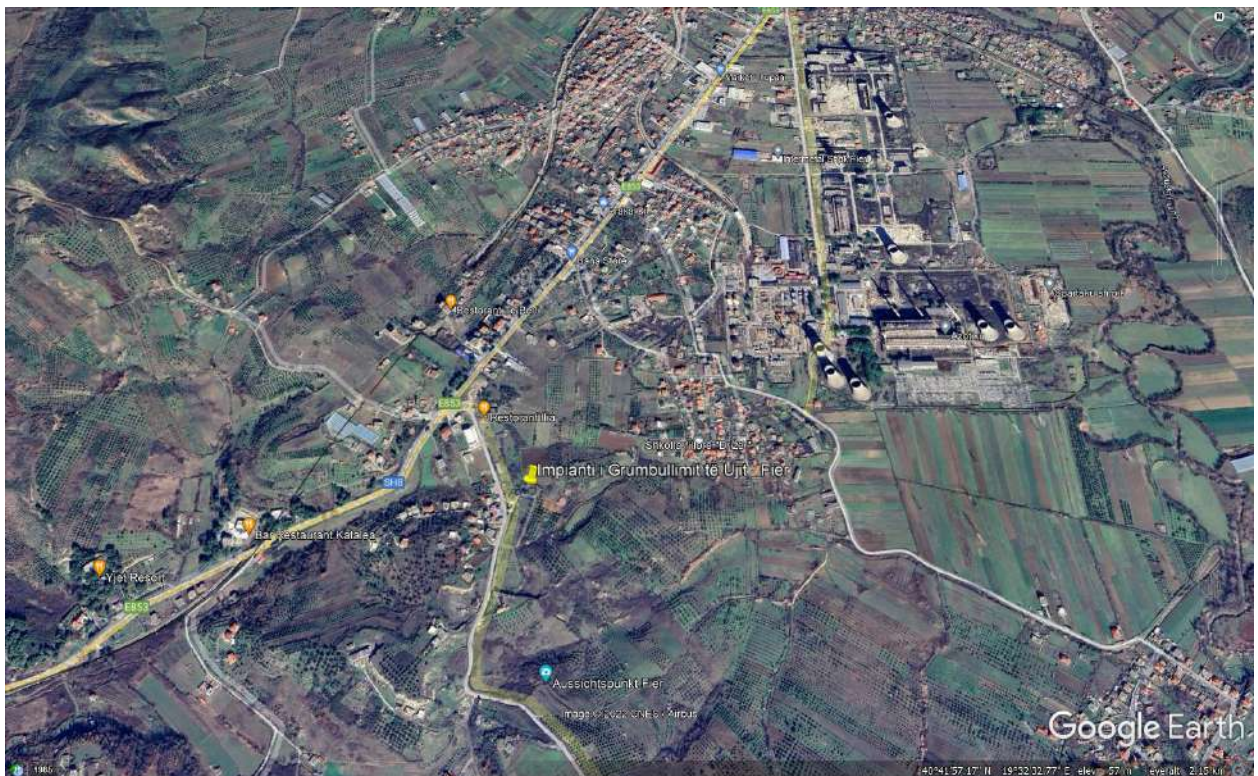
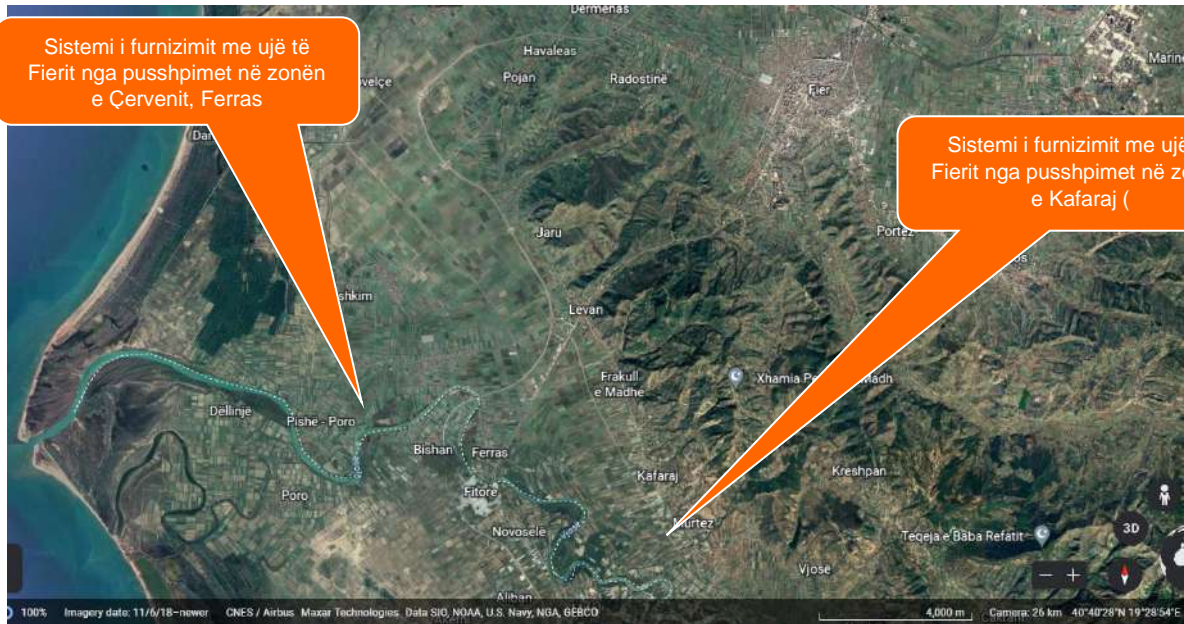
Harta e rrezikut teknologjik në proceset e grumbullimit, furnizimit dhe transportimit të ujit në sistemin e furnizimit me ujë të Bovillës.

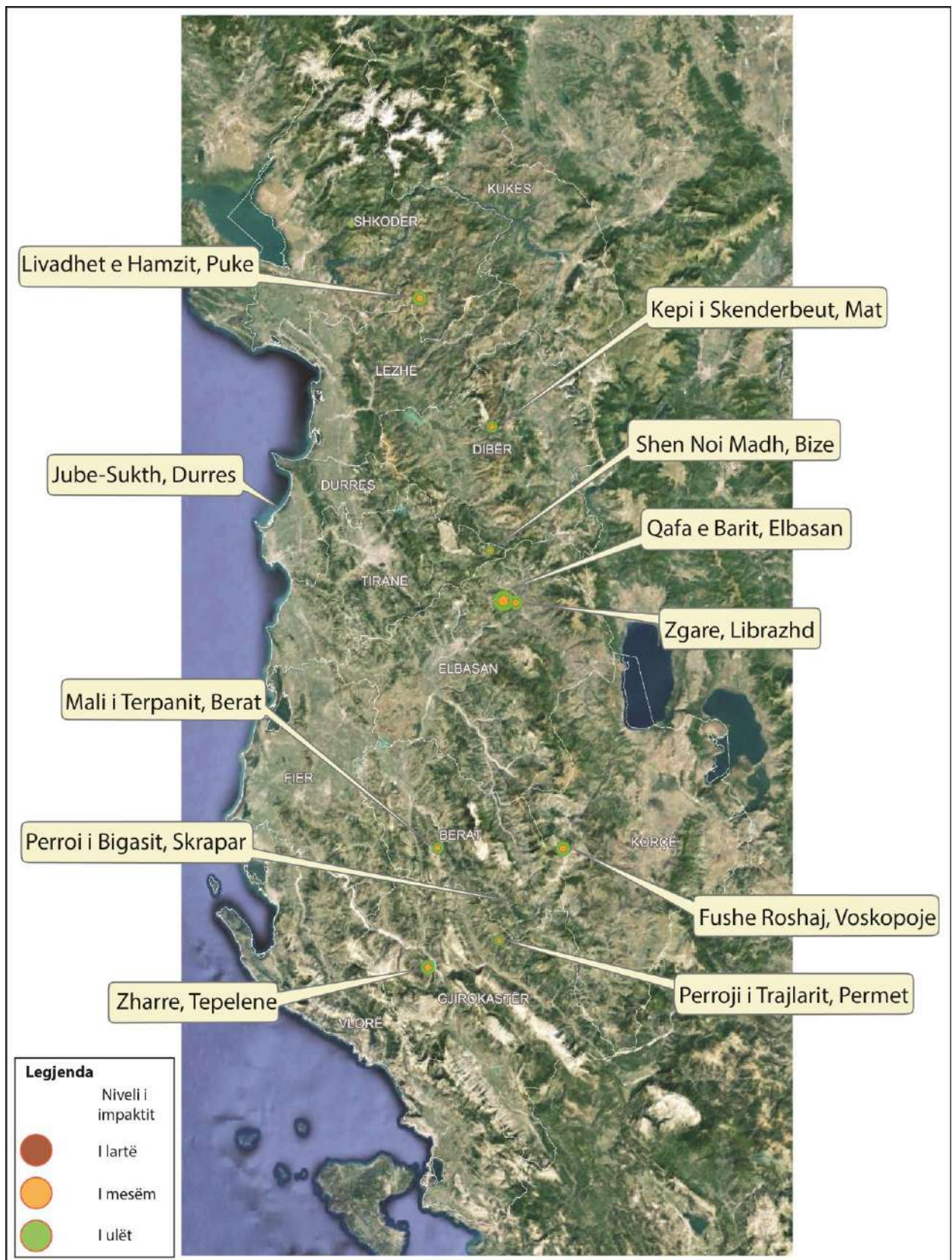
ANEKSI 12

Harta e rrezikut teknologjik në proceset e marrjes, furnizimit dhe transportimit të ujit në sistemin e furnizimit me ujë të Fierit

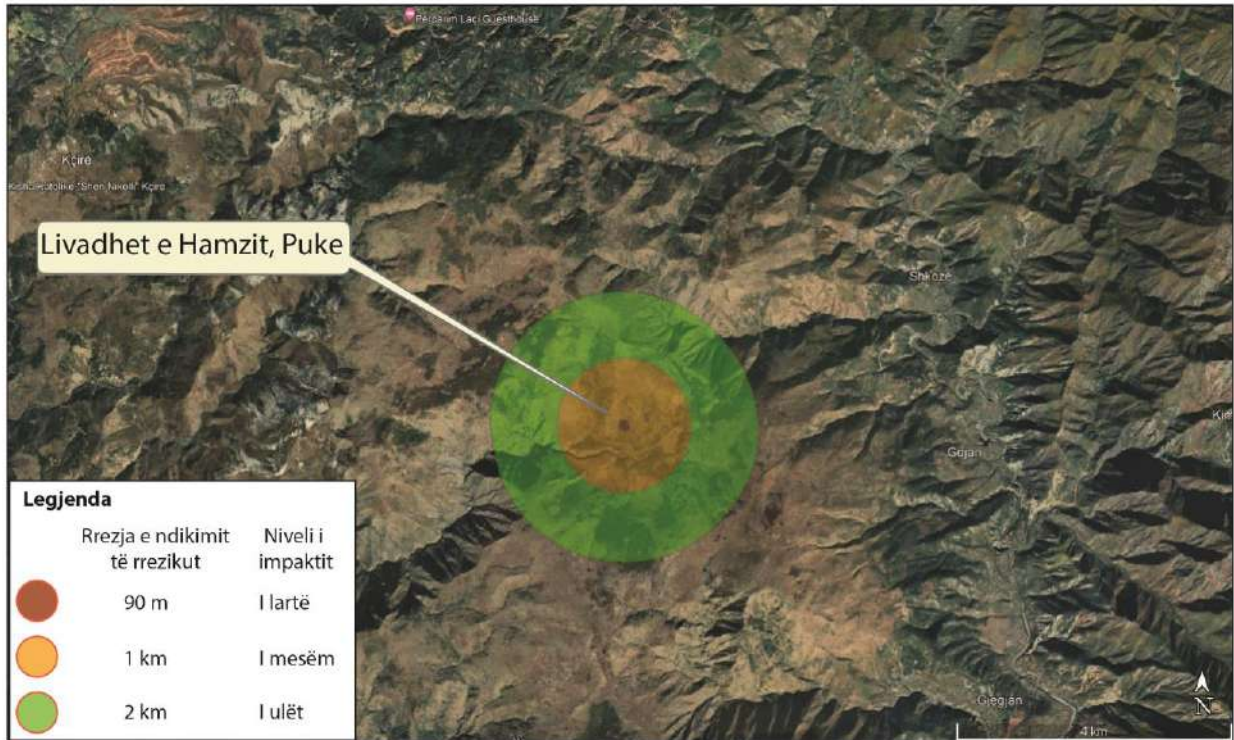

ANEKSI 13

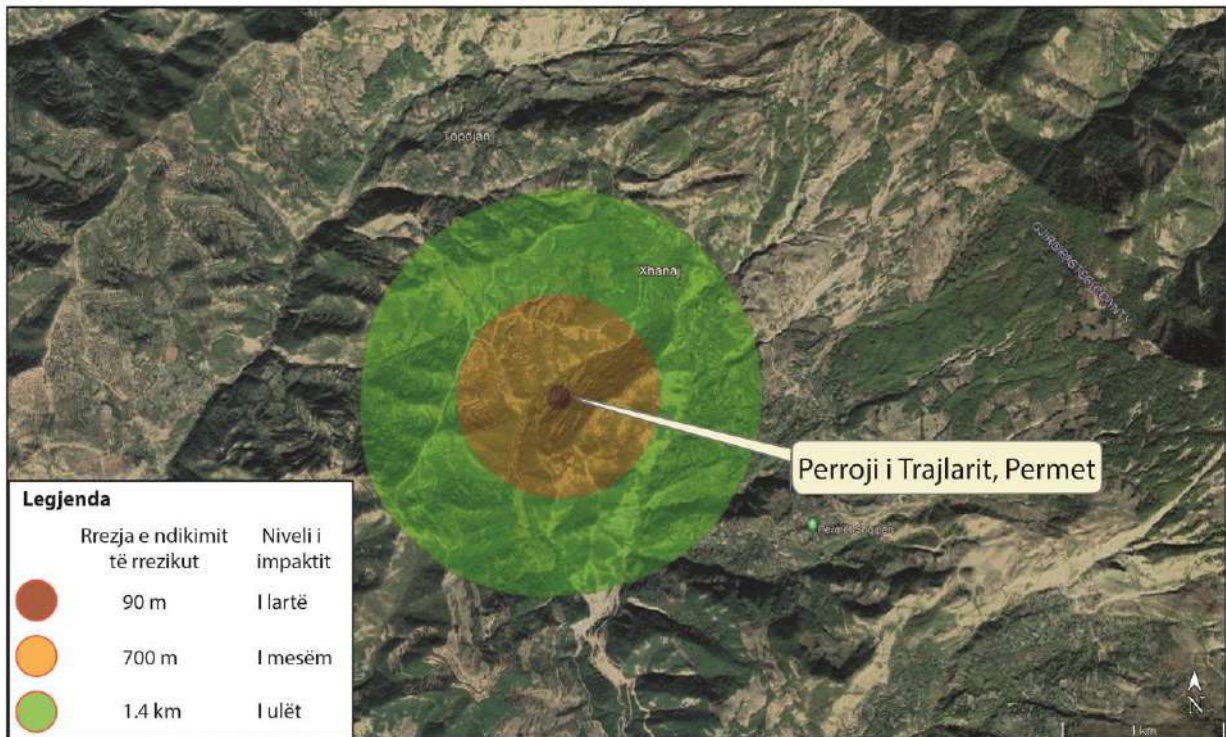
Harta e rrezeveve teknologjike që kanë të bëjnë me poligonet e asgjësimit të municioneve me vendndodhje në territorin Shqiptar (Burimi FARSH).

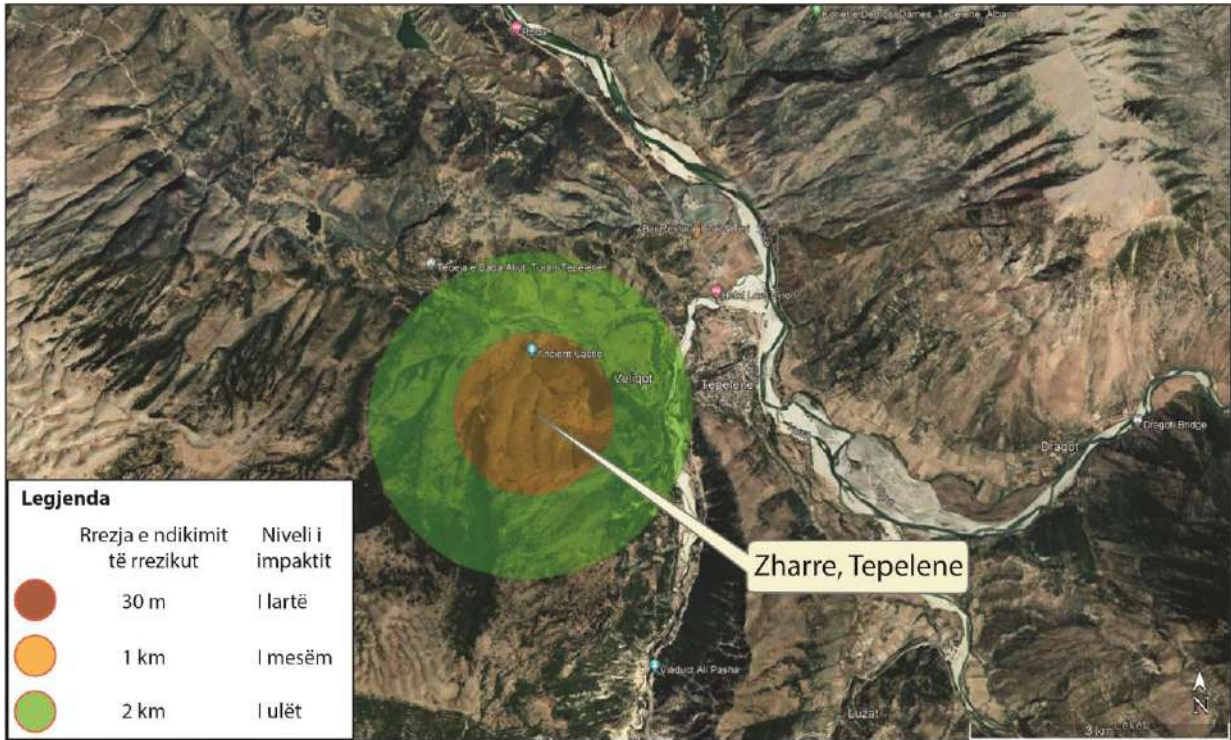
Harta e rrezikut teknologjik në rastin e poligonit të asgjësimit të municioneve me vendndodhje në Livadhet e Hamzit, Puke.

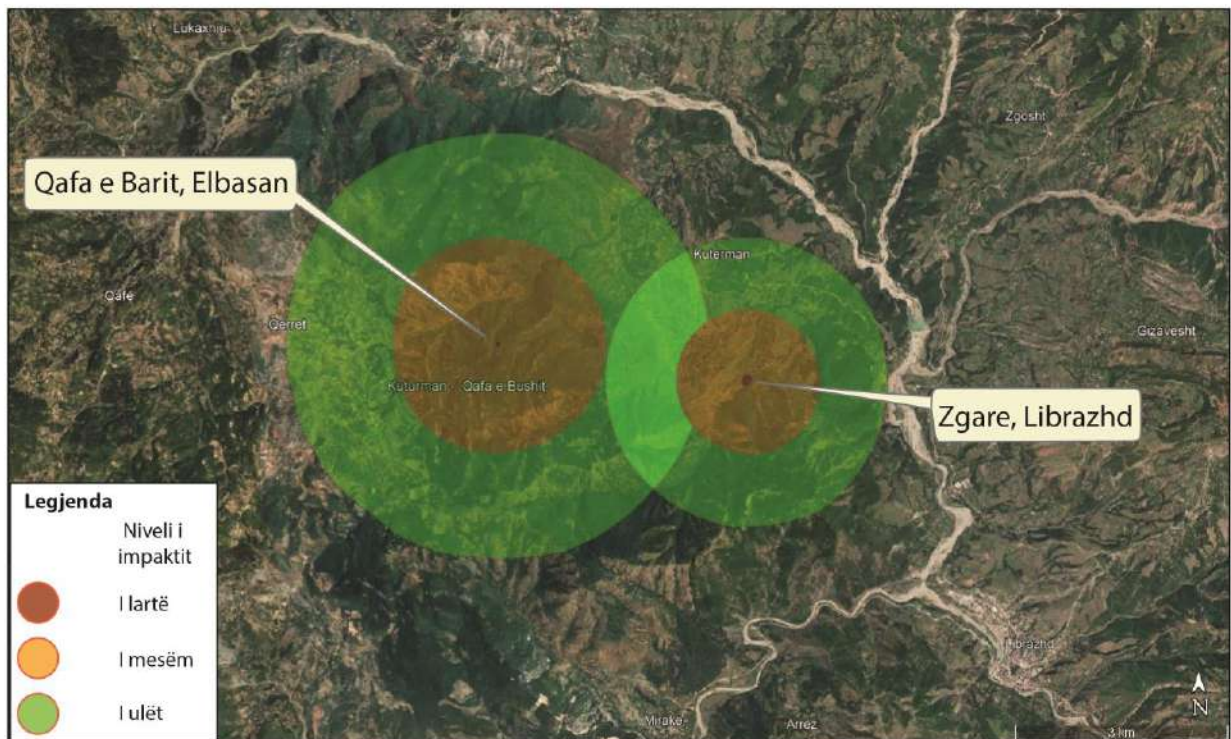
Harta e rrezikut teknologjik në rastin e poligonit të asgjësimit të municioneve me vendndodhje në Përroi i Trajlarit, Përmet.

Harta e rrezikut teknologjik në rastin e poligonit të asgjësimit të municioneve me vendndodhje në Zharre, Tepelenë.

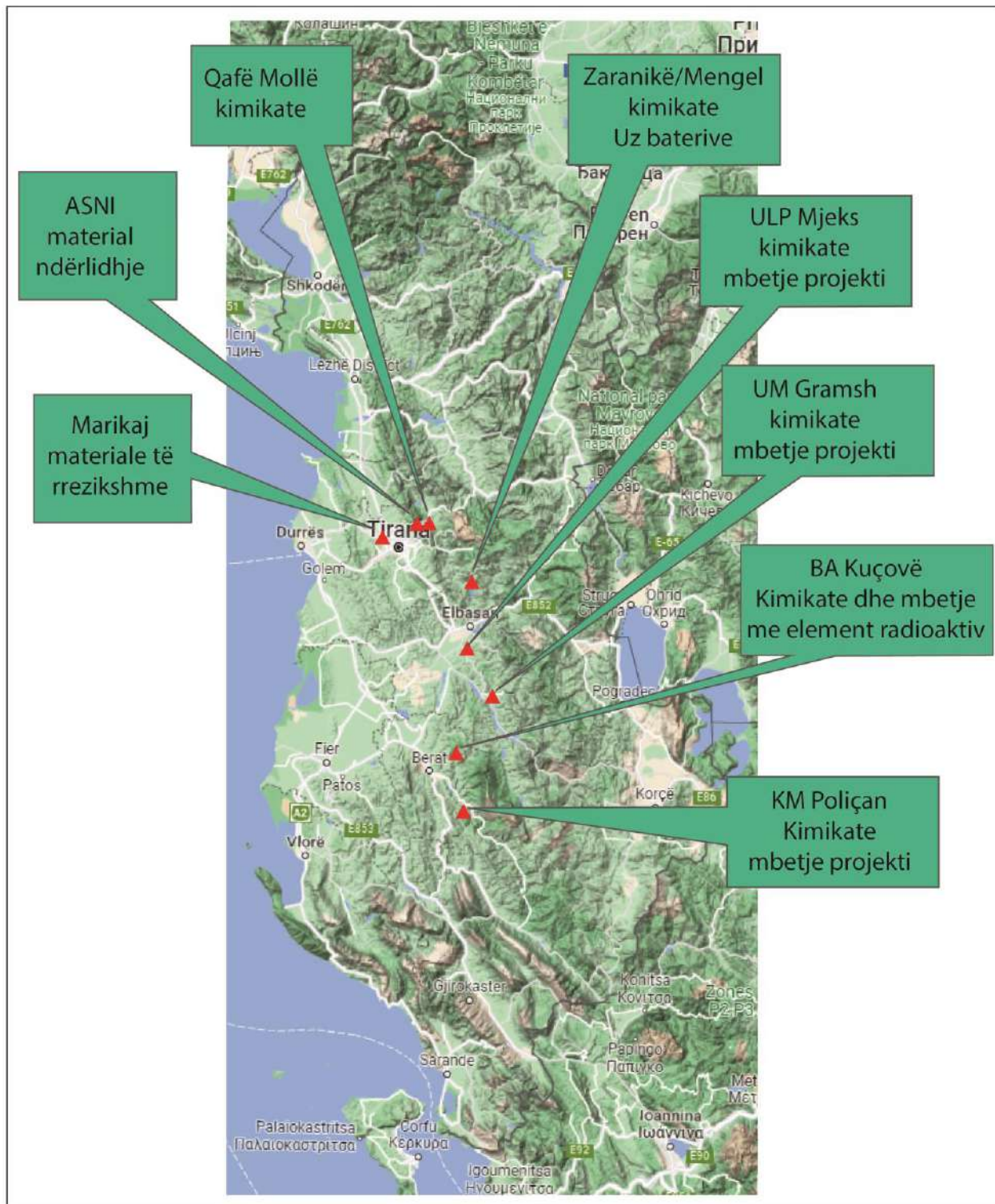

Harta e rrezikut teknologjik në rastin e poligoneve të asgjësimit të municioneve me vendndodhje në Qafa e Barit, Elbasan dhe Zgare, Librazhd.

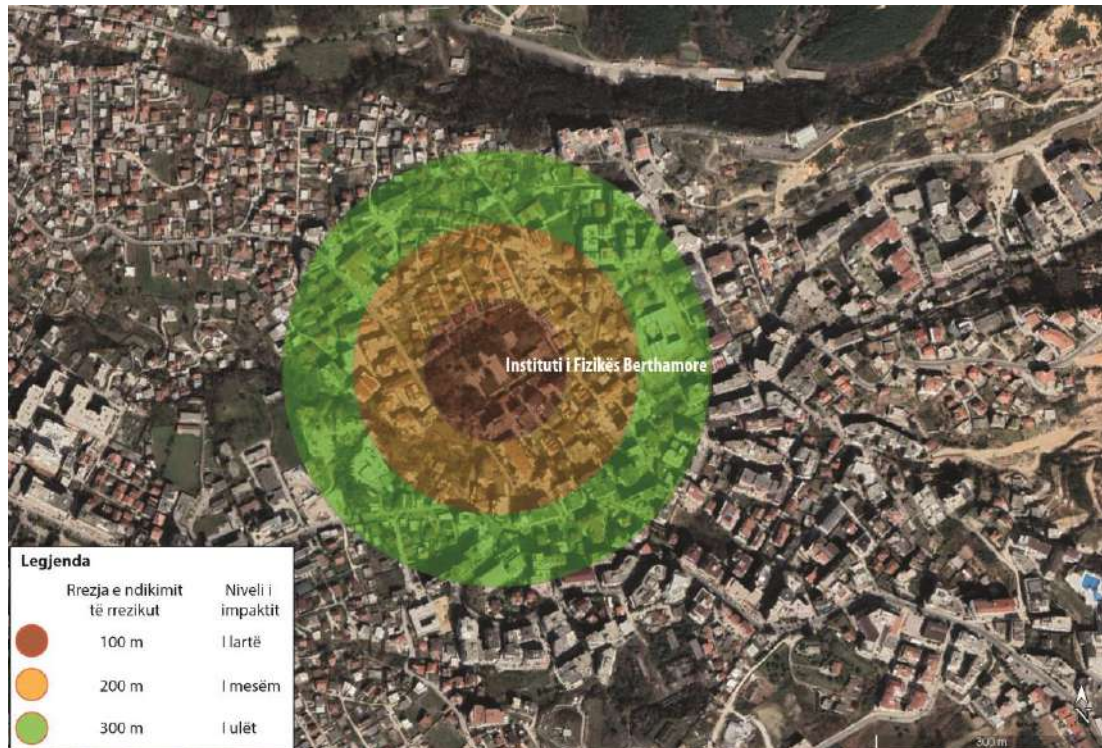
ANEKSI 14

Harta e rreziqeve teknologjike që kanë të bëjnë me Hot-Spotet që lidhen me substancat kimike dhe lëndë të tjera me përmbajtje radioaktive, apo mbetje të lëndëve të tjera teknologjike (Burimi Shtabi i Përgjithshëm i FA).

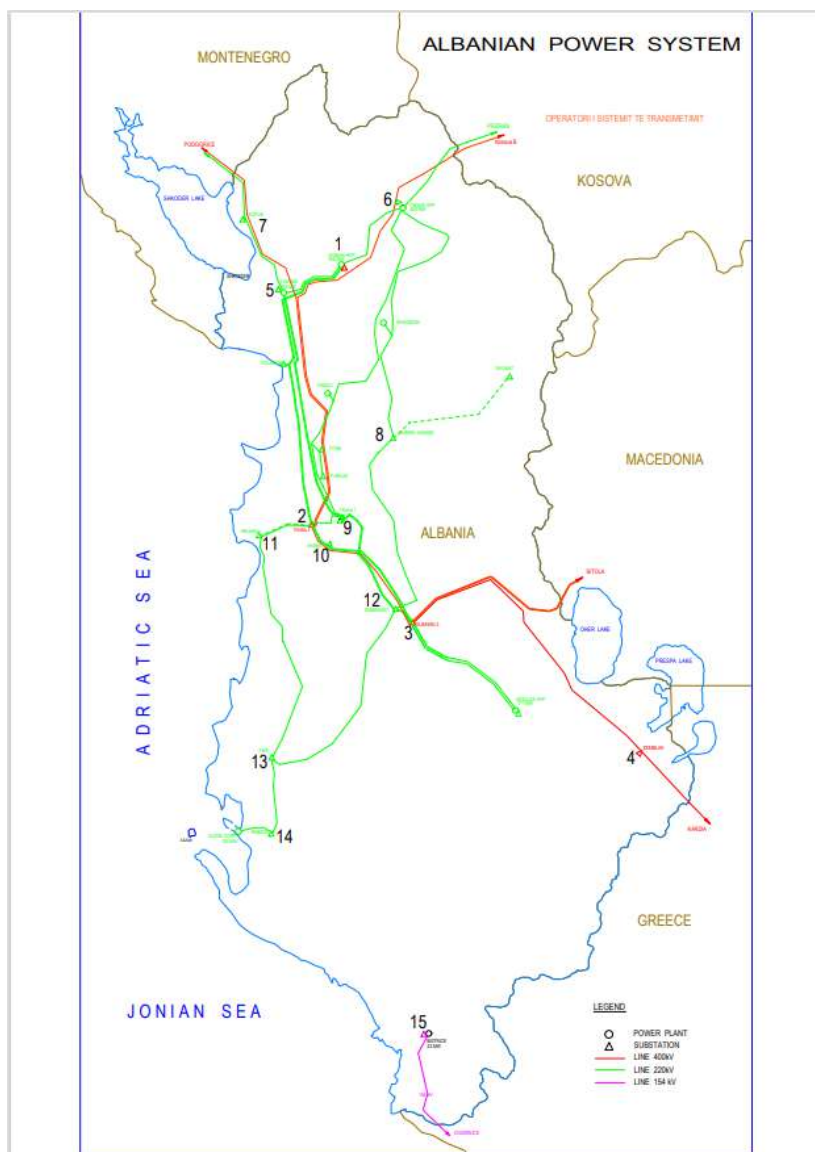
ANEKSI 15

Harta e rreziqeve teknologjike që kanë të bëjnë me mbetjet e lëndëve radioaktive me vendndodhje në Depon e Trajtitimit dhe Ruajtjes së Mbetjeve Radioaktive (DTRMR), në Institutin e Fizikës Bërthamore të Zbatuar.

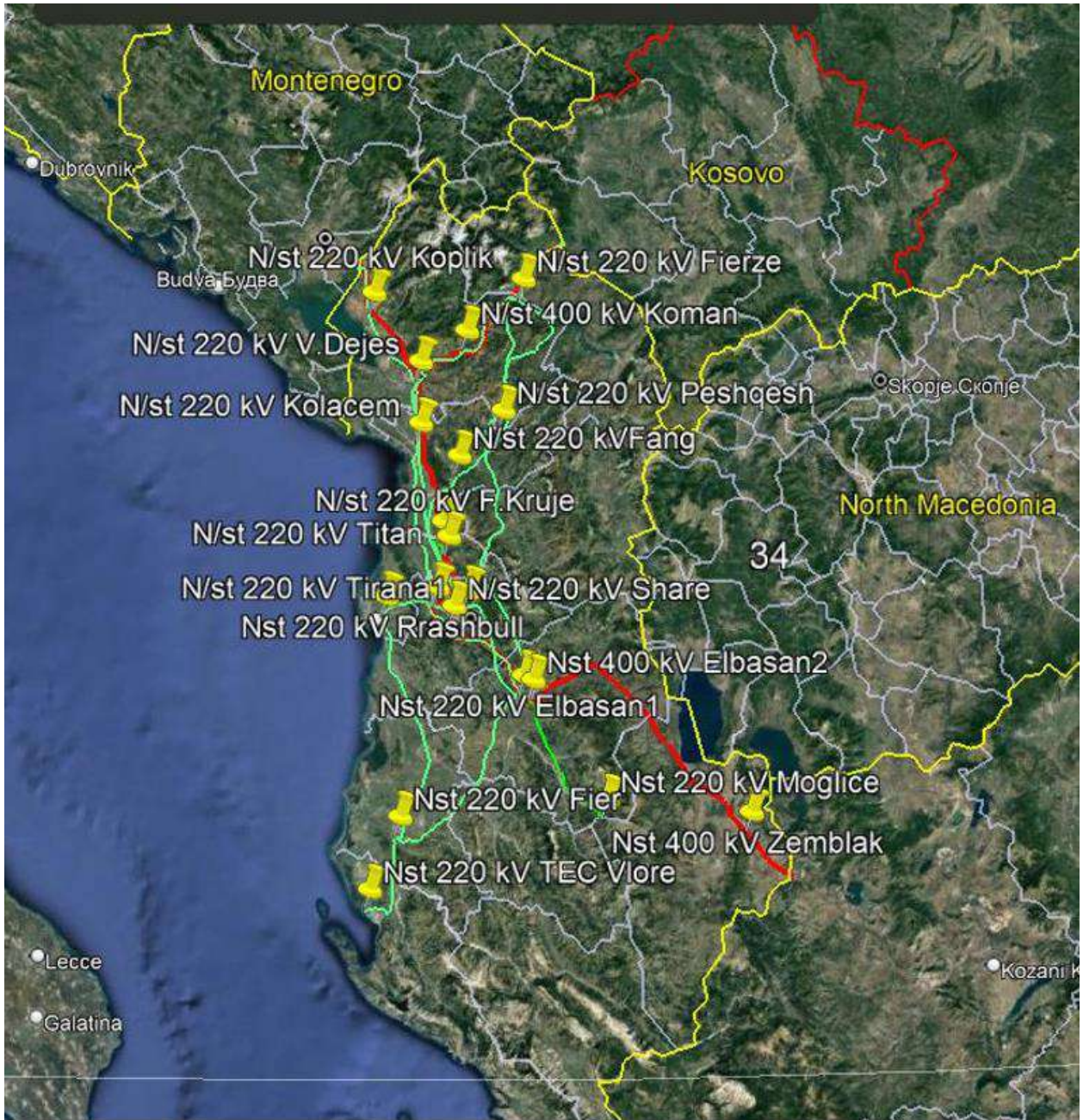

ANEKSI 16

Harta e rrezeqeve të mundshme teknologjike që mund të ndodhin në disa nga nënstationet më të rëndësishme të Operatorit të Sistemit të Transmetimit (OST), dhe efektet direkte që shoqërojnë këto rrezeqe.

No. #	Substation Type #	Installed power #	Operating unit #
1 #	400kV #	N/St.400/220kV, Koman #	Shkodër #
2 #		N/St.400/220/110kV, Tirana-2 #	Tiranë #
3 #		N/St.400/220kV, Elbasan-2 #	Elbasan #
4 #		N/St.400/110kV, Zemblak #	Korçë #
5 #	220kV #	N/St.220/110kV, V.Dejës #	Shkodër #
6 #		N/St.220/110kV, Fierzë #	Shkodër #
7 #		N/St.220/110kV, Koplik #	Shkodër #
8 #		N/St.220/110kV, Burrel #	Shkodër #
9 #		N/St.220/110kV, Tirana-1 #	Tiranë #
10 #		N/St.220/110kV, Sharrë #	Tiranë #
11 #		N/St.220/110kV, Rrashbull #	Tiranë #
12 #		N/St.220/110kV, Elbasan-1 #	Elbasan #
13 #		N/St.220/110kV, Fier #	Fier #
14 #		N/St.220/110kV, Babicë #	Fier #
15 #	150kV #	N/St.110/150kV, Bistrica-1 #	Fier #
#	TOTAL #		#

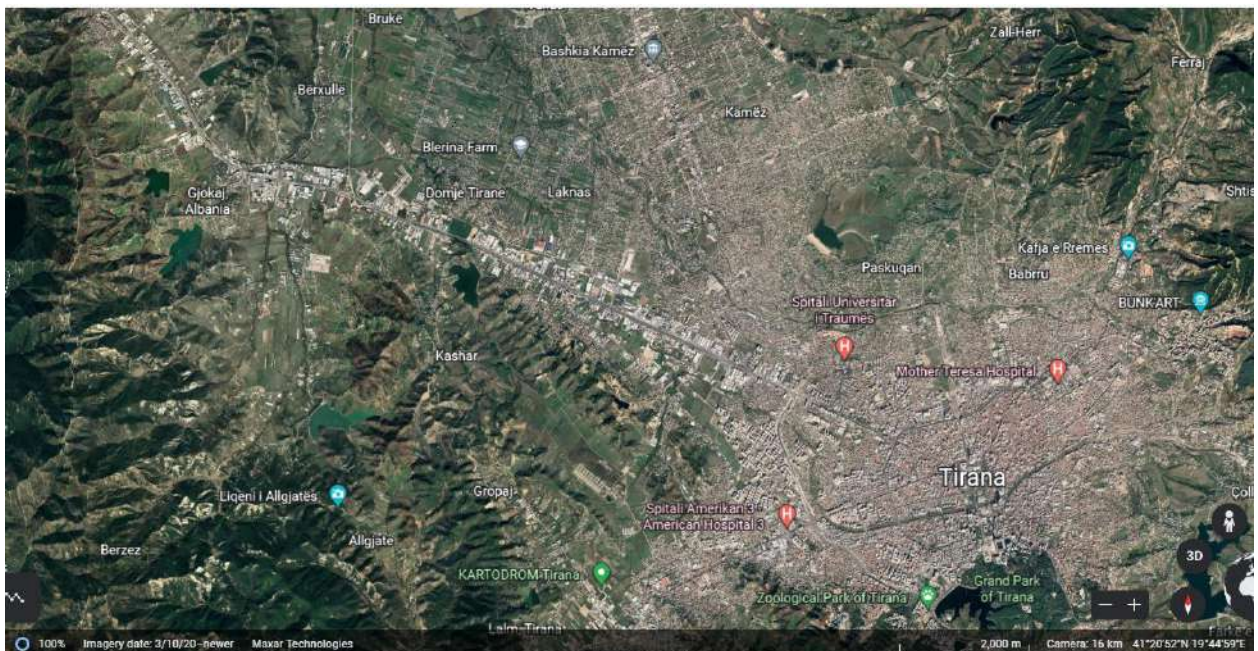

ANEKSI 17

Harta e rrezikut teknologjik në proceset në impiantin teknologjik agro-industrial të prodhimit të vajit të lulediellit "Olim"

<https://earth.google.com/web/@41.36776971,19.69311391,53.64561135a,3968.17633921d,35y,0h,0t,0r>

MINISTRIA E MBROJTJES

AGJENCIA KOMBËTARE E MBROJTJES CIVILE

RAPORT PËR VLERËSIMIN E RISKUT BIOLOGJIK DHE SEMUNDJET INFEKTIVE NË SHQIPËRI

DOKUMENTI KOMBËTAR I VLERËSIMIT TË RISKUT

Përgatitur nga: Prof. Assoc. Dr. Ilir Alimehmeti - Ekspert Kombëtar
Prof. Dr. Melissa Perry - Eksperte Ndërkombëtare

Ky raport u përgatit në kuadër të projektit “Forcimi i Aftësisë Ripërtëritëse në Shqipëri” – Projekti RESEAL, UNDP në Shqipëri.

PËRMBAJTJA

FALËNDERIME DHE MIRËNJOHJE	3
PËRCAKTIME DHE SHKURTIME	4
NËNGRUPITË TEKNIKË NDËRISTITUCIONAL I VLERËSIMIT TË RISKUT PËR SËMUNDJET INFEKTIVE	6
PËRMBLEDHJE	7
HYRJE	8
METODOLOGJIA	11
Qasja e përgjithshme	12
Konsiderata specifike për Shqipërinë	12
REZULTATET	13
Popullata	13
Mbulimi me vaksinë.....	13
Kapacitetet e kujdesit shëndetësor	14
Parandalimi dhe kontrolli i infeksioneve në strukturat e kujdesit shëndetësor.	17
Incidenca e sëmundjeve infektive në Shqipëri.....	18
Risqet biologjike kritike.....	19
SKENARË	24
GJASAT	24
IMPAKTI KRYESOR:.....	25
REZISTENCA NDAJ ANTIBIOTIKËVE	29
FRUTHI	34
SËMUNDJET INFEKTIVE ME BURIM NGA UJI	38
SËMUNDJET EMERGJENTE DHE RIEMERGJENTE.	42
REKOMANDIME	44
SHTOJCA	45

FALËNDERIME DHE MIRËNJOHJE

Dëshirojmë të falënderojmë të gjithë anëtarët e grupit të punës teknik ndërinstitucional, të cilët morën pjesë në shumë mbledhje dhe bënë të mundur shumë evidenca dhe ekspertiza të rëndësishme. Gjithashtu, dëshirojmë të falënderojmë agjencitë dhe organizatat e shumta që organizuan takimet me ne dhe ofruan perspektivat e tyre profesionale. Së fundmi, dëshirojmë të falënderojmë stafin ekspert të Agjencisë Kombëtare të Mbrojtjes Civile dhe të Projektit RESEAL të UNDP-së, të cilët jo vetëm asistuan, koordinuan mbledhjet, takimet dhe vizitat në terren, por edhe siguruan mbështetjen instrumentale për prodhimin e këtij raporti.

PËRCAKTIME DHE SHKURTIME

“Risk”: është kombinimi i mundësisë së ndodhjes së një ngjarjeje dhe të pasojave të saj negative.

Risk i pranueshëm, ose risk i tolerueshëm: niveli i një risku fatkeqësie vlerësohet si i pranueshëm apo i tolerueshëm varet nga konditat ekzistuese sociale, ekonomike, politike, kulturore, teknike dhe ambientale.

Risku i mbetur¹: risku i fatkeqësisë që mbetet në formë të pamenaxhuar, madje edhe kur merren masa të efektshme të zvogëlimit të riskut të fatkeqësive dhe për të cilin duhen mbajtur në gjendje gatishmërie kapacitetet e përgjigjes emergjente dhe të rimëkëmbjes. Prania e riskut të mbetur nënkupton një nevojë të vazhdueshme për të zhvilluar dhe për të mbështetur kapacitetet efektive për shërbimet e emergjencës, gatishmërisë, përgjigjes dhe të rimëkëmbjes, së bashku me politikat social ekonomike si rrjetet e sigurisë dhe mekanizmat e transferimit të riskut, si pjesë e qasjes holistike.

Risku ekstensiv i fatkeqësive: risku i lidhur me ngjarje të rrezikshme me ashpërsi të ulët dhe frekuencë të lartë, i lidhur kryesisht por jo ekskluzivisht me rreziqe shumë të lokalizuara.

Risk intensiv i fatkeqësive: risk i fatkeqësive me ashpërsi të lartë dhe frekuencë të ulët në të mesme, të lidhura kryesisht me rreziqe madhore.

Vlerësimi i riskut të fatkeqësive: një qasje cilësore ose sasiore për të përcaktuar natyrën dhe shtrirjen e riskut të fatkeqësisë nëpërmjet analizës së rreziqeve të mundshme dhe duke vlerësuar konditat ekzistuese të ekspozimit dhe të cenueshmërisë, të cilat së bashku mund të dëmtojnë njerëzit, pronën, shërbimet, jetesën dhe ambientin nga i cili varen.

Rrezik: proces, fenomen ose aktivitet njerëzor që mund të shkaktojë humbje të jetës, dëmtim ose impakte të tjera shëndetësore, dëmtim të pronës, ndërprerje sociale dhe ekonomike, ose degradim ambiental.

AKMC	Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile
AKU	Autoriteti Kombëtar i Ushqimit
CPE	<i>Escherichia coli</i> rezistent ndaj karbapenemit
INSTAT	Instituti i Statistikave
ISHP	Instituti i Shëndetit Publik
MBZHR	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural

¹ UNDRR 2016

MSHMS	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale
OSHKSH	Operatori Shtetëror i Kujdesit Shëndetësor
STAR	Strategic Tool for Assessing Risks
UBT	Universiteti Bujqësor i Tiranës
UMT	Universiteti i Mjekësisë, Tiranë
UNDP	Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara
USCDC	(United States Center for Disease Control)
VOC	Variant of concern

NËNGRUPITË TEKNIK NDËRSTITUCIONAL I VLERËSIMIT TË RISKUT PËR SËMUNDJET INFEKTIVE

AGJENCIA KOMBËTARE E MBROJTJES CIVILE - AKMC

Z. Haki Çako	Drejtori i Përgjithshëm
Znj. Adisa Bala	Drejtor i Drejtorisë së Zvogëlimit të Riskut dhe Fatkeqësive dhe Parandalimit
Z. Robert Hysenllari	Drejtor i Drejtorisë së Gatishmërisë dhe Koordinimit të Përgjigjes Emergjente
Z. Klajdi Nikolla	Drejtori i Drejtorisë së Bashkëpunimit Ndërkombëtar dhe Projekteve
Znj. Anisa Seferi	Specialiste, Sekretariati i grupit të punës
Z. Besmir Kullolli	Specialist, Sekretariati i grupit të punës
Z. Kristina Prishka	Specialist, Sekretariati i grupit të punës

Autoriteti Kombëtar i Ushqimit

Edlira Dibra

Martin Jorgaqi

Instituti i Shëndetit Publik

Artan Simaku

Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural

Ali Lilo

Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale

Benon Memaga

Operatori i Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor

Miranda Horieti

Policia e Shtetit

Astrit Balla

Universiteti Bujqësor i Tiranës

Kapllan Sulaj

Universiteti i Mjekësisë Tiranë

Esmeralda Meta

Kontribuues UNDP në Shqipëri:

Znj. Elvita Kabashi	Drejtuese e Departamentit të Mjedisit, Ndryshimeve Klimatike dhe Energjisë
Prof. Assoc. Dr. Ilir Alimehmeti	Ekspert Kombëtar
Prof. Dr. Melissa Perry	Eksperte Ndërkombëtare
Z. Doreid Petoshati	Koordinator Kombëtar, Projekti RESEAL
Z. Gentjan Dema	Asistent finance dhe administrativ, Projekti RESEAL

PËRMBLEDHJE

Menaxhimi i risqeve të shkaktuara nga agjentët biologjikë është një përparësi ndërkombëtare, kombëtare dhe komunitare dhe, si rrjedhojë, është njohur si pjesë e qenësishme e Kuadrit Sendai dhe adresohet globalisht nën Rregulloret Ndërkombëtare të Shëndetit (RRNSH). Vlerësimi i riskut nga agjentët biologjikë me fokus specifik mbi pandeminë COVID-19, është i mundësuar brenda Projektit RESEAL “Resilience Strengthening in Albania” të UNDP, i cili fokusohet në mbështetjen e përpjekjeve të Qeverisë Shqiptare në përmirësimin e sistemeve të menaxhimit të riskut të fatkeqësive në Shqipëri përmes Agjencisë Kombëtare të Mbrojtjes Civile dhe në përputhje me ligjin nr. 45/2019 “Për Mbrojtjen Civile”. Objektivi i përgjithshëm i projektit është fuqizimi i sistemit të menaxhimit të riskut të fatkeqësive në Shqipëri dhe mbështetjen e përpjekjeve të Shqipërisë për t’u anëtarësuar plotësisht në Mekanizmin e Mbrojtjes Civile të Bashkimit Evropian.

Duke u mbështetur mbi vlerësime më të vjetra të riskut biologjik, për të vlerësuar riskun potencial aktual dhe të ardhëm nga dëmtuesit biologjikë në Shqipëri nevojitej një përpjekje ndërinstitucionale. Si rrjedhojë, u identifikuan institucionet kombëtare kryesore të linjës dhe u ftuan për të caktuar ekspertët e tyre përfaqësues në grupin teknik ndërinstitucional të vlerësimit të risqeve biologjike për të ofruar ekspertizën dhe të dhënat përkatëse.

Pas konsultimit të të gjitha raporteve të mëparshme të risqeve biologjike dhe të ekspertëve në grupin e punës së ekspertëve ndërinstitucionalë, dhe kryerjes së mbledhjeve kokë më kokë me institucionet e linjës, vizitat në terren, analizën e të dhënave dhe rishikimin e literaturës, u identifikuan pesë risqe biologjike kritike të vilat u vlerësuan si risqe madhore për Shqipërinë që janë duke ndodhur apo mund të jenë kërcënime madhore në të ardhmen e afërt: pandemia në vazhdim e COVID-19, e shkaktuar nga SARS-CoV-2; rezistenca ndaj antibiotikëve; fruthi; sëmundjet me burim nga uji, të shkaktuara nga një shumëllojshmëri patogjenësh të ndryshëm; dhe sëmundjet infektive emergjente dhe riemergjente.

Rezultatet e këtij vlerësimi të riskut biologjik, bazuar mbi çka njihet dhe çka është mësuar, çojnë drejt disa rekomandimeve të nivelit të lartë me qëllim zvogëlimin, zbutjen dhe së fundmi parandalimin e burimeve kryesore të risqeve biologjike me të cilat përballlet Shqipëria. Rekomandimi ombrellë është nevoja kritike për të investuar në survejancën, parandalimin dhe edukimin mbi sëmundjet infektive.

HYRJE

Risqet biologjike janë burime madhore risqesh, të cilat mund të jenë përgjegjëse për impakte të nivelit të emergjencave apo të fatkeqësive. Risqet biologjike mund të shkaktojnë një numër të rëndësishëm humbesh jete, të ndikojnë qindra mijëra deri në miliona individë njëkohësisht, kanë potencialin për të shkaktuar humbje ekonomike madhore përmes humbjes në nivelin e blegtorisë dhe të bujqësisë, mund të shkaktojnë dëm apo humbje të burimeve natyrore, duke përfshirë këtu edhe faunën dhe florën e rrezikuar.

Menaxhimi i risqeve të shkaktuara nga agjentët biologjikë është një përparësi ndërkombëtare, kombëtare dhe komunitare dhe, si rrjedhojë, është njohur si pjesë e qenësishme e Kuadrit Sendai dhe adresohet globalisht nën Rregulloret Ndërkombëtare të Shëndetit (RRNSH). Vlerësimi i riskut nga agjentët biologjikë me fokus specifik mbi pandeminë COVID-19, është i mundësuar brenda Projektit RESEAL të UNDP.

Dëmtuesit biologjikë kanë origjinë organike ose derivojnë nga vektorë biologjikë, duke përfshirë këtu mikroorganizmat patogjenike, toksinat dhe substancat bioaktive. Shembuj të tillë janë bakteret, viruset, ose parazitët, si edhe insektet dhe gjallesat helmuese, bimët helmuese dhe mushkonjat që bartin agjentë sëmundje-shkaktues. Këta dëmtues biologjikë zakonisht shfaqen si rrjedhojë e një ndodhie natyrore, por mund të jenë rrjedhojë edhe e një lëshimi të qëllimshëm ose aksidental.

Ndërkohë që dëmtuesit biologjikë paraqesin gjithashtu një risk edhe për kafshët, duke përfshirë blegtorinë, dhe bimët, fokusi në këtë raport është mbi shëndetin e njerëzve. Pasojat e një ngjarjeje me risk biologjik mund të përfshijë gjithashtu edhe humbje të rënda ekonomike dhe ambientale. Në varësi të shkallës së tyre, dëmtuesit biologjikë mund të shkaktojnë shpërthime të mëdha, epidemi ose pandemi në mënyrë të pavarur ose si rrjedhojë e një fatkeqësie tjetër natyrore, si për shembull përmbytjet.

Në Shqipëri, dëmtuesit biologjikë janë vlerësuar për herë të parë në vitin 2003 përmes Programit të UNDP-së mbi Menaxhimin e Fatkeqësive dhe Përgatitjen ndaj Emergjencave, i cili u zbatua përmes Ministrisë së Pushtetit Vendor dhe Decentralizimit. Ky program përfshiu vlerësimet, planifikimin e përgatitjes për fatkeqësitë natyrore, rritjen e kapaciteteve, mbështetjen teknologjike dhe rritjen e ndërgjegjësimit publik me qëllimin e fuqizimit të sistemit të përgjithshëm të menaxhimit të fatkeqësive në Shqipëri, dhe të fuqizimit të kapaciteteve të institucioneve të linjës në nivel kombëtar dhe qarku. Një tjetër dokument shumë i vlefshëm është “Vlerësimi strategjik i riskut të kërcënimeve të shëndetit publik: raport narrativ”, i cili u publikua në vitin 2019 nga Instituti i Shëndetit Publik në Shqipëri me mbështetjen e Zyrës në Shqipëri të Organizatës Botërore të Shëndetësisë, me qëllimin e ofrimit të një qasje sistematike, transparente dhe të bazuar në evidencë për të identifikuar dhe klasifikuar risqet prioritare, për të përcaktuar nivelin e përgatitjes

kombëtare dhe gatishmërinë për zvogëlimin e secilit risk dhe udhërrëfimin për vlerësimin strategjik të riskut për informimin e planeve të gatishmërisë dhe të përgjigjes.

Duke u bazuar mbi punimet e mëparshme, qëllimi i vlerësimit aktual të riskut biologjik është të kontribuojë në zvogëlimin e riskut të fatkeqësive duke kryer një përditësim të bazuar mbi evidenca të të dy raporteve të vlerësimit të riskut të përmendur më lart duke i kushtuar vëmendje të veçantë pandemisë COVID-19, e cila nisi në vitin 2020 dhe, si rrjedhojë, nuk është e përfshirë në këto raporte.

Për të vlerësuar riskun potencial aktual dhe të ardhëm nga dëmtuesit biologjikë në Shqipëri nevojitej një përpjekje ndërinstitucionale. U identifikuan institucionet kombëtare kryesore të linjës dhe u ftuan për të caktuar ekspertët e tyre përfaqësues në grupin teknik ndërinstitucional të vlerësimit të risqeve biologjike duke krijuar kështu Grupin Teknik të Punës për Vlerësimin e Riskut për sëmundjet infektive. Institucionet e linjës që u përfshinë në grupin teknik të punës ishin:

- Ministria e Shëndetësisë dhe Mirëqenies Sociale
- Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural
- Ministria e Turizmit dhe Mjedisit
- Instituti i Shëndetit Publik
- Autoriteti Kombëtar i Ushqimit
- Policia e Shtetit
- Universiteti i Mjekësisë, Tiranë
- Universiteti Bujqësor i Tiranës
- Operatori i Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor

Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe Instituti i Shëndetit Publik janë institucionet kryesore përgjegjëse për të gjitha risqet biologjike, si edhe për proceset e vlerësimit, zvogëlimin dhe menaxhimin të tyre. Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Autoriteti Kombëtar i Ushqimit dhe Universiteti Bujqësor i Tiranës janë institucione kyçe me ekspertizë mbi zoonozat, sëmundjet e shkaktuara nga ushqimet dhe sëmundjet e shkaktuara nga uji. Universiteti i Mjekësisë, Tiranë ofron ekspertizën mbi përditësimet më të fundit të kërkimit shkencor dhe kontributi i UMT-së nuk kufizohet vetëm në ofrimin e evidencës shkencore të përditësuar, por shtrihet edhe në ofrimin e evidencës klinike duke marrë parasysh rrjetin e UMT-së të përbërë nga pesë spitale universitare të vendndodhura në Tiranë. Duke marrë në konsideratë shkallën globale të një sërë dëmtuesish biologjikë, u ftua në grupin teknik të punës edhe Policia e Shtetit për të përfutur ekspertizën e saj të lidhur veçanërisht me kontrollin e kufijve dhe eventet e zhvendosjeve masive të popullatës. Së fundmi por jo më pak i rëndësishëm, u ftua Operatori i Shërbimeve të

Kujdesit Shëndetësor disponon njohurinë mbi kapacitetet e sistemit shëndetësor, duke përfshirë këtu të dhënat mbi personelin shëndetësor dhe infrastrukturën e kujdesit shëndetësor.

METODOLOGJIA

Metodologjia e vlerësimit të riskut u zhvillua përmes një procesi të menduar thellë dhe të përsëritur sistematikisht. Së pari u krijua një mekanizëm qeverisjeje. U krijua një qasje bashkëpunuese dhe gjithëpërfshirëse për të siguruar koordinimin e ngushtë me agjencinë lider për menaxhimin e rreziqeve, Agjencinë Kombëtare të Mbrojtjes Civile (AKMC). Ky koordinimin u mbështet nga Zyra Vendore në Shqipëri e UNDP-së, Ekipi i Projektit, eksperti ndërkombëtar, eksperti kombëtar, nëngrupi ndërinstitucional i punës i krijuar me urdhër të Kryeministrit nr. 59, datë 29.06.2021 *“Për ngritjen dhe funksionimin e grupit ndërinstitucional të punës për kryerjen e vlerësimit të riskut nga fatkeqësitë në nivel qendror”*, dhe palë të tjera kyçe interesi, të cilat u propozuan gjatë mbledhjes së parë të nëngrupit teknik për vlerësimin e risqeve biologjike më datë 25 shkurt 2022.

Së dyti, u përcaktua qëllimi politik dhe teknik i vlerësimit të risqeve të rreziqeve biologjike. U përcaktua që në krye të procesit se ky vlerësimi i riskut biologjik fokusohet mbi aspektet teknike të problemit. Në mënyrë specifike, ai përqendrohet mbi evidencën reale për identifikimin e risqeve biologjike në Shqipëri. Në bindje me Urdhrin e Kryeministrit nr. 59, datë 29.06.2021 dhe planin e Projektit RESEAL të UNDP-së, ekspertët ndërinstitucionalë pranuan qëllimin teknik të vlerësimit të risqeve nga agjentët biologjikë, ndërsa objektivi politik do të jetë specifike e grupit strategjik tek të cilët do të raportohet ky vlerësimi i riskut biologjik. Është e pritshme që objektivi politik të miratohet nga autoriteti/autoritetet kombëtare të linjës dhe të mbështetet nga alokimi i përshtatshëm i burimeve të nevojshme.

Së treti, u zhvillua plani i menaxhimit të të dhënave duke marrë parasysh se vlerësimi i riskut biologjik është një proces jashtëzakonisht intensiv nga pikëpamja e përfuturit, e ruajtjes dhe e përpunimit të të dhënave, dhe kryerja e vlerësimit të riskut kombëtar kërkon aksesimin e informacioneve nga një spektër i gjerë institucioneve dhe palë interesi, duke përfshirë këtu agjencitë e linjës, ministritë shkencore dhe teknike, institucionet e arsimit të lartë, institucionet e kërkimit dhe sektorin privat. Për këtë qëllim, AKMC siguroi sekretariatit përgjegjës për organizimin dhe menaxhimin eficient të të dhënave dora dorës ndërkohë që ato viheshin në dispozicion, si edhe shpërndarjen e rezultateve tek pjesëmarrësit dhe palët e interesit. Në bashkëpunim të ngushtë me ekspertin kombëtar dhe ekspertin ndërkombëtar, sekretariati vuri vazhdimisht në dijeni të gjitha institucionet për të siguruar dhe grumbulluar evidencën e nevojshme në kohë sa më të shkurtër.

Nga pikëpamja operationale, u përdorën katër metoda të ndryshme komplementare mes tyre:

- Workshope me grupin ndërinstitucional të punës,
- Rishikimi i studimeve, dokumenteve dhe raporteve të mëparshme,

- Mbledhjet dhe konsultimet,
- Vlerësimet dhe vizitat në terren.

Qasja e përgjithshme

U adoptua një qasje “gjithë-qeverisëse” dhe “gjithë-shoqëri” për të siguruar legjitimitetin, gjithëpërfshirjen dhe efektivitetin e vlerësimit të riskut biologjik. Një qasje e tillë ishte kyçe duke marrë parasysh natyrën e shumanshme të risqeve biologjike, të shkaqeve të tyre, dhe nevojën për veprim të koordinuar në të gjitha nivelet e qeverisjes dhe përmes sektorëve dhe komuniteteve të ndryshme për të parandaluar dhe të zvogëluar këto risqe. Gjatë skanimit të spektrit të gjerë të risqeve biologjike u theksuan një shumëllojshmëri palësh interesi qeveritare dhe konsideratat e të gjithë anëtarëve të popullatës shqiptare.

U pranua se ekzistojnë shumë risqe biologjike të ndryshme që mund të kenë mundësi të ndryshme të ndodhin dhe impakte të ndryshme mbi shëndetin njerëzor, ekonominë dhe shoqërinë. Në bashkërendim me metodologjinë e propozuar nga AKMC, për të përzgjedhur risqet biologjike më kritike, u përdorën metoda të ndryshme dhe komplementare për analizimin e riskut, që nga perceptimet subjektive me bazë cilësore të ekspertëve e deri te metodat gjysmë-sasiore dhe sasiore: analiza probabilitare e riskut, analiza e skenarëve, analiza historike dhe vlerësimit i ekspertëve.

Gjatë workshopeve të grupit teknik ndër-institucional, mbledhjeve teknike, mbledhjeve me palët e interesit dhe vizitave në terren, objektivat parësore ishin identifikimi dhe grumbullimi i të dhënave ekzistuese, vlerësimi i kapaciteteve të menaxhimit të riskut biologjik, përcaktimi i burimeve të riskut, dhe përcaktimi i impakteve të tyre të drejtpërdrejta dhe jo të drejtpërdrejta.

Në bashkërendim me strategjinë e AKMC-së, në mënyrë që analiza e riskut biologjik të ishte e kuptueshme, e rëndësishme, dhe e dobishme për autoritetin/autoritetet kombëtare dhe palët e interesit, ajo u paraqit edhe në formën e diagrameve si në prezantimet gjatë mbledhjeve, ashtu edhe në raportin përfundimtar.

Konsiderata specifike për Shqipërinë

Së pari, u ngritën ura bashkëpunimi me institucionet dhe palët e interesit që do të mundësonin të dhënat dhe informacionet kyçe. Kjo u arrit duke u siguruar atyre për mbrojtjen e pronësisë së tyre të të dhënave dhe duke u komunikuar qëllimin mbështetës të ekipit të ekspertëve. Institucioneve të ndryshme qeveritare iu komunikua në mënyrë të qartë se qëllimi i vlerësimit të riskut biologjik ishte të vinte në pah punën e kryer më parë, duke theksuar rëndësinë kritike të saj, dhe të komunikonte nevojën kritike për

investime në parandalimin e risqeve dhe në zvogëlimin e tyre. Së dyti, lidershpi i AKMC-së dhe i sekretariatit luajti një rol të pazëvendësueshëm në procesin e mbledhjes së të dhënave. Megjithatë, ky proces ishte shumë i vështirë. Nga njëra anë, disa të dhëna kyçe nuk u arritën të siguroheshin pavarësisht përpjekjeve të përsëritura të kryera si nga AKMC-ja dhe nga ekipi i projektit. Nga ana tjetër, informacioni i përftuar shpesh kishte një natyrë narrative dhe të dhëna mbi të cilat mbështeteshin nuk ishin të raportuara ose nuk ishin të plota. Për më shumë, evidencat u përfatuan shumë vonë gjatë kohës së implementimit të programit, duke e vendosur kështu ekipin e projektit nën një presion të pazakontë kohor për të rishikuar, vlerësuar dhe përfshirë të dhënat në dokumentin e vlerësimit të riskut.

REZULTATET

Popullata

Popullata e Shqipërisë më datë 1 janar 2021 ishte 2.829.741 banorë, duke shfaqur një rënie me 0.6% në krahasim me 1 janarin e vitit 2020. Moshë mesatare e popullatës është 37.6 vjeç. Proporcionet e grupmoshave 65+ dhe 0-14 vjeç janë përkatësisht 15.2% dhe 16.5%. Raporti i varësisë së të rinjve (raporti i numrit të personave nën moshën e punës 0-14 vjeç me numrin e personave në moshë pune 15-64 vjeç) është 24.2%, ndërsa raporti i varësisë së të moshuarve (raporti i numrit të personave mbi moshën e punës 65+ vjeç me numrin e personave në moshë pune 15-64 vjeç) është 22.3%. Numri i vdekjeve ishte 27.605 në vitin 2020 dhe 30.580 në vitin 2021, duke pasqyruar rritjen e vdekshmërisë në ekse përkatësisht me 25.8% dhe 39.4% në krahasim me vitin 2019 (shkallë absolute: 5.668 vdekje në ekse në vitin 2020 dhe 8.643 vdekje të tepërta në vitin 2021). Vdekjet në tepërta ishin veçanërisht të theksuara gjatë tremujorëve që përkonin me valët e COVID-19 gjatë të njëjtës periudhe². Sipas United Nations Population Division's World Urbanization Prospects, popullata rurale në Shqipëri është në një rënie të vazhdueshme për shkak të migrimit të brendshëm dhe të jashtëm. Aktualisht 37.9% e popullatës jeton në zonat rurale, dhe pothuajse dy të tretat e popullatës jetojnë në zonat urbane me dendësi të lartë. Këto shifra ilustron një ndryshim të shpejtë gjatë tridhjetë viteve të kaluara, pasi më parë rreth 60% e popullatës ishte rurale³.

Mbulimi me vaksinë

Mbulimi me vaksinat e fëmijërisë është thelbësor për vlerësimin e riskut të sëmundjeve infektive të parandalueshme përmes vaksinimit. Megjithëse të dhënat mbi mbulimin me vaksinë u kërkuar në mënyrë

² Instituti i Statistikave, Raporti i Popullatës në Shqipëri, Tiranë 7 maj 2021 dhe Tiranë 12 maj 2022

³ <https://www.macrotrends.net/countries/ALB/albania/rural-population> ; aksesuar për herë të fundit më 28.06.2022

të përsëritur në ISHP, UNICEF dhe OBSH, ato nuk u vendosën në dispozicion të ekipit të projektit. Si rrjedhojë, u morën në konsideratë vetëm tendencat e përgjithshme të mbulimit me vaksinë të raportuar nga INSTAT-i, raporte të cilat citojnë ISHP-në si burim të të dhënave të raportuara⁴. Në mënyrë të rëndësishme u vu re një rënie e vazhdueshme e mbulimit me vaksinën e fruth-parotiti-rubeolës, e cila ka rënë nga niveli 96.3% në vitin 2016 në 91.0% në vitin 2020, ndërkohë që programet e tjera të vaksinimit nuk shfaqin ndryshime domethënëse. Ka rëndësi të përmendet se pandemia COVID-19 ka dëmtuar pjesërisht shërbimet rutinë të imunizimit në nivel global⁵, si rrjedhojë gjasat më të mëdha janë që mbulimi me vaksinë kundër fruth-parotiti-rubeolës të ketë vuajtur një rënie të mëtejshme gjatë viteve 2021 dhe 2022.

Tab. 4 Vaccine coverage, in %

Item	Years				
	2016	2017	2018	2019	2020
Infants, Immuniz. against:					
- Tuberculosis	99.2	99.0	99.1	98.9	97.9
- Diphtheria	98.7	99.0	99.8	98.6	98.5
- Tetanus	98.7	99.0	99.8	98.6	98.5
- Pertussis	98.7	99.0	99.8	98.6	98.5
- Measles- Parotitis - Rubella	96.3	95.7	94.1	95.0	91.0
- Poliomyelitis	98.3	98.9	98.7	98.6	98.3

Source: Institute of Public Health

Kapacitetet e kujdesit shëndetësor

Sipas informacionit të përfutur nga përfaqësuesit e OSHKSH, pjesë e integruar e grupit ndërinstitucional të punës, në 43 spitalet në Shqipëri numri total i shtretërve është 8.478, ndër të cilët 417 janë shtretër të shërbimeve të urgjencës, 642 janë shtretër të neonatologjisë dhe të prematuritetit dhe 33 shtretër janë të alokuara për kujdesin paliativ, siç tregohet në tabelën më poshtë. Në sistemin e kujdesit shëndetësor në Shqipëri janë të punësuar 1.818 mjekë të përgjithshëm ose mjekë familje, 2.655 mjekë të specializuar, 988 mami, 12.324 infermiere dhe 845 teknikë mjekësorë⁶.

⁴ INSTAT, Treguesit e Shëndetit Publik 2020, Tiranë 20 gusht 2021

⁵ Shet A, et al. Lancet Volume 10, Issue 2, E186-E194, February 01, 2022, doi: 10.1016/S2214-109X(21)00512-X

⁶ Email i datës 17.03.2022 nga përfaqësueset e OSHKSH-së në grupin e punës teknik

Nr.	Qyteti	Numri i shtretërve	Shtretërit total	Shtretërit urgjencës	Shtretërit neonatologjisë dhe të lindjes premature
1	BERAT	1	262	11	20
2	BULQIZË	1	65	4	3
3	DELVINË	1	20	4	0
4	DEVOLL	1	41	7	4
5	DIBËR	1	295	16	10
6	DURRËS	1	342	12	65
7	ELBASAN	1	424	16	30
8	PSIKIATRIKU ELBASAN	1	310		
9	FIER	1	376	12	49
10	SPITALI MEMORIAL FIER	1	144	6	
11	GJIROKASTËR	1	183	10	25
12	GRAMSH	1	114	6	9
13	HAS	1	24	10	3
14	KAVAJË	1	86	4	10
15	KOLONJË	1	83	3	6
16	KORÇË	1	463	13	34
17	KRUJË	1	114	4	10
18	KUÇOVË	1	53	5	13
19	KUKËS	1	238	16	10
20	LAÇ	1	65	10	0
21	LEZHË	1	166	29	25
22	LIBRAZHD	1	152	12	6
23	LUSHNJE	1	215	22	8
24	MALËSI E MADHE	0	0	0	0
25	MALLAKASTËR	1	20	6	0
26	MAT	1	152	10	10
27	MIRDITË	1	96	6	14
28	PEQIN	1	24	12	4
29	PËRMET	1	98	4	0
30	POGRADEC	1	165	10	5
31	PUKË	1	68	5	15
32	SARANDË	1	85	16	5
33	SHKODËR	1	515	33	63
34	SKRAPAR	1	64	4	5
35	TEPELENË	1	66	6	0
36	TROPOJË	1	95	5	5

37	VLORË	1	271	14	17
38	PSIKIATRIKU VLORË	1	200		
39	TIRANË (Trauma)	1	252	17	0
40	TIRANË (QSUT)	1	1569	19	0
41	TIRANË (M. Geraldinë)	1	148	2	98
42	TIRANË (K. Gliozheni)	1	132	0	61
43	TIRANË (Sh. Ndroqi)	1	193	16	0
44	TIRANË (QKMZHF)	1	30	0	0
	Totali	43	8478	417	642

KUJDESI PALIATIV

Nr.	Qyteti	Shtretër
1	Berat	4
2	Elbasan	9
3	Fier	4
4	Durrës	2
5	Korçë	4
6	Lezhë	4
7	Shkodër	2
8	Vlorë	2
9	Kukës	2
	Total	33

Personeli Shëndetësor në Shqipëri (Gusht 2021)

Institucioni	Mjekë përgjithshëm të	Specialistë	Mami	Infermiere	Teknikë shëndetësorë
Spital / Urgjencë	124	1568	670	5350	513
Mjekë specializantë		600			

Qendra të kujdesit shëndetësor	1538	252	302	6366	126
Institucionet e varësisë	156	91	16	608	206
Mjekë universitarë		144			
Totali	1818	2655	988	12324	845

Parandalimi dhe kontrolli i infeksioneve në strukturat e kujdesit shëndetësor.

Një studim ndërsektorial të botuar më 20 gusht 2021⁷ i kryer mbi një kampion përfaqësues profesionistësh shëndetësorë në Shqipëri përmes një pyetësi të strukturuar të OBSH-së mbi parandalimin dhe kontrollin e infeksioneve (World Health Organization. Infection prevention and control assessment framework at the facility level. WHO, 2018), kërkuesit kanë raportuar informacion kritik mbi kapacitetin e parandalimit dhe të kontrollit të infeksioneve në strukturat e kujdesit shëndetësor në Shqipëri si më poshtë vijon:

- Rreth 47% e strukturave shëndetësore nuk ka një pikë fokale të përcaktuar për çështjet parandalimit dhe kontrollit të infeksioneve.
- Mungesa e standardit të raportit një pacient për shtrat ishte evidente në 37% të strukturave të kujdesit shëndetësor.
- Mungesa e distancimit të përshtatshëm ndërmjet shtretërve të pacientëve u raportua në një të katërtën e strukturave të kujdesit shëndetësor (kjo mungesë ishte dy herë më a lartë në strukturat e kujdesit shëndetësor në zonat urbane në krahasim me zonat rurale).
- Shërbimi i ujit të rrjedhshëm ishte i disponueshëm pa ndërprerje në 63% të strukturave të kujdesit shëndetësor.
- Numri i përshtatshëm i tualeteve (të paktën dy) ishte evident në 53% të strukturave të kujdesit shëndetësor.
- Një ndër katër struktura të kujdesit shëndetësor nuk kishin stacione funksionale të higjienës së duarve dhe/ose furnizim me energji elektrike të mjaftueshme.
- Ventilimi plotësisht i përshtatshëm ishte evident në 51% të strukturave të kujdesit shëndetësor.
- Katër ndër pesë struktura të kujdesit shëndetësor kishin gjithmonë materialet e nevojshme për pastrim.
- Rreth 49% e strukturave të kujdesit shëndetësor kishin gjithmonë pajisje mbrojtëse personale.

⁷ Qirjako G, Qosja A, Draçini X, Çomo N, Hyska J, Fico A, Bukli M, Burazeri G. Infection prevention and control in healthcare facilities in Albania. SEEJPH 2021; posted: 20 August 2021. doi: 10.11576/seejph-4702

- Kontejnerët funksionalë të mbetjeve ishin të disponueshëm në nëntë ndër dhjetë struktura të kujdesit shëndetësor, ndër të cilat, katër ndër pesë kishin etiketimin korrekt.

Autorët përfunduan: “Politikëbërësit dhe vendimmarrësit në Shqipëri dhe në shtete të tjera duhet të priorizojnë investimet në lidhje me aspektet e parandalimit dhe të kontrollit të infeksioneve në mënyrë që të plotësohen nevojat bazë dhe standardet e përshtatshme në strukturat e kujdesit shëndetësor në të gjitha nivelet e kujdesit shëndetësor.

Incidenca e sëmundjeve infektive në Shqipëri

Në periudhën e studimit, përfaqësuesi i ISHP-së në nëngrupin ndërinstucional të ekspertëve ndau të dhënat mbi incidencën e disa prej sëmundjeve infektive gjatë pesë viteve të kaluara (2017-2021) por jo për të gjitha sëmundjet. Këto të dhëna luajtën një rol të rëndësishëm në përzgjedhjen e risqeve biologjike më kritike, të cilat janë vlerësuar më poshtë. Ndërkohë që ISHP-ja raportoi gjatë vizitës se risk biologjik kritik duhet të konsideroheshin antraksi dhe ethet hemorragjike virale, të dhënat e listuara më poshtë nuk e mbështesin ndërkohë që vërehet një incidencë e lartë e gastroenteritit të paspecifikuar. Ky i fundit u diskutua më tej në workshopet me ekspertët ndërinstucionalë dhe burimi më i zakonshëm i tyre u vlerësua të ishte uji, si rrjedhojë grupi i sëmundjeve me burim nga uji u përfshi në listën e përzgjedhur të risqeve biologjike më kritike. Sipas përkufizimeve të vlerësimit, sëmundjet me burim nga uji paraqesin një risk ekstensiv që nënkupton se risku është i lidhur me ngjarje me ashpërsi të ulët, por me frekuencë të lartë, kryesisht por jo ekskluzivisht me rreziqe me lokalizim shumë të përcaktuar gjeografikisht.

Sëmundjet infektive	2017		2018		2019		2020		2021	
	N	Incid./ 100000	N	Incid./ 100000	N	Incid./ 100000	N	Incid./ 100000	N	Incid./ 100000
Ethet hemorragjike virale										
Hantan virus	8	2.8	3	1.0	4	1.4	2	0.7	8	2.8
CCHF	2	0.7	1	0.3	1	0.3	0	0.0	0	0.0
Tifo abdominale	3	1.0	15	5.2	14	4.9	1	0.3	0	0.0
Paratifo	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Salmoneloza jotifoide	42	149.2	40	142.2	36	127.9	10	37.4	54	18.9
Shigeloza	7		7		6		7			
	39	138.0	43	150.9	36	126.8	11	40.5	13	45.4
	5		2		3		6		0	
Intoksikimi/infeksion ushqimor	21	768.2	23	816.8	18	632.0	72	251.9	73	256.8
	99		38		09		1		5	
Dizenteria amebike	4	1.4	0	0.0	1	0.3	0	0.0	0	0.0

Gastroenterite paspecifikuara të	85 65 1	29922. 5	78 86 9	27553. 2	82 18 5	28711. 6	27 76 7	9700.5	61 56 4	21507. 6
Antraksi	30	10.5	5	1.7	17	5.9	6	2.1	1	0.3
Bruceloza	14 5	50.7	10 5	36.7	48	16.8	21	7.3	12	4.2
Leishmanioza viscerale	6	2.1	11	3.8	7	2.4		0.0	0	0.0
Leishmanioza kutane	0	0.0	2	0.7	3	1.0		0.0	0	0.0
Encefaliti viral (WN)	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
HIV	94	32.8	10 2	35.6	10 1	35.3	96	33.5	10 4	36.3
Tuberkulozi	47 9	167.3	42 4	148.1	38 6	134.9	22 3	77.9	26 1	91.2
Gripi	36 90 7	12893. 6	32 40 5	11320. 8	32 34 9	11301. 2	21 07 7	7363.3	17 88 7	6248.9
Rrufa e zakonshme (sindromat e ngjashme me gripin)	93 10 0	32524. 8	11 25 29	39312. 4	11 30 08	39479. 8	63 23 6	22091. 7	85 85 9	29995. 2
Covid-19							58 04 6	20278. 6	89 77 5	31363. 2

Burimi: Instituti i Shëndetit Publik - ISHP⁸

Risqet biologjike kritike

Pas konsultimit të të gjitha raporteve të mëparshme të risqeve biologjike dhe të ekspertëve në grupin e punës së ekspertëve ndërinstitucionalë, dhe kryerjes së mbledhjeve kokë më kokë me institucionet e linjës, vizitat në terren, analizën e të dhënave dhe rishikimin e literaturës, u identifikuan pesë risqe biologjike kritike të vilat u vlerësuan si risqe madhore për Shqipërinë që janë duke ndodhur apo mund të jenë kërcënime madhore në të ardhmen e afërt:

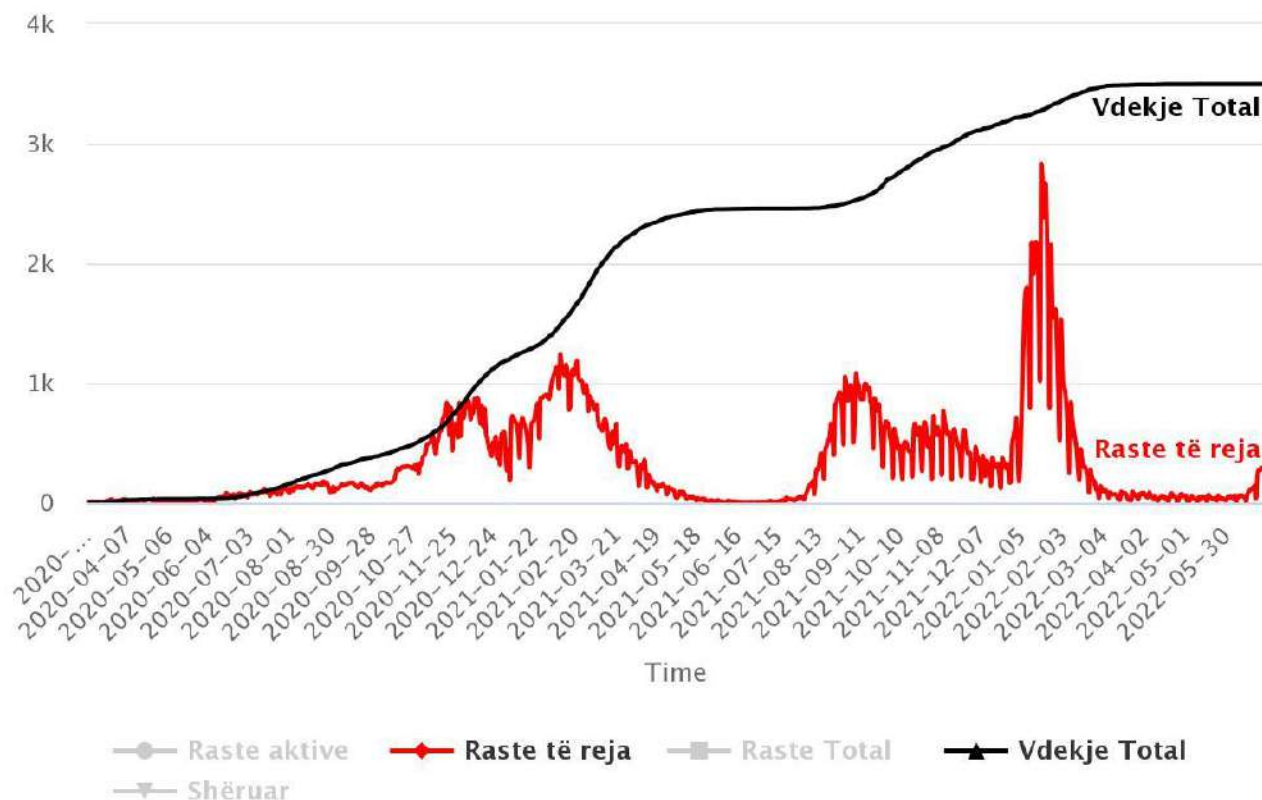
- Pandemia në vazhdim e COVID-19, e shkaktuar nga SARS-CoV-2,
- Rezistenca ndaj antibiotikëve,
- Fruthi,
- Sëmundjet me burim nga uji apo ushqimet, të shkaktuara nga një shumëllojshmëri patogjenësh të ndryshëm,
- Sëmundjet infektive emergjente dhe riemergjente.

Risqet biologjike të tjera

⁸ Email i datës 15.04.2022 nga përfaqësuesi i ISHP-së në grupin e punës teknik

Ndër risqet e tjera biologjike të marra, të diskutuara nga grupi i punës ndërinstitucional të ekspertëve, pas vlerësimit dhe analizës së të dhënave të tabelës së mësipërme të incidencës së sëmundjeve infektive, si edhe pas komentit të Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, në e-akte, u vlerësua se risku nga sëmundjet zoonotike është i pranishëm me një risk të ulët dhe impakt të ulët për sa i përket sëmundjeve të tilla si bruceloza, salmoneloza, leishmanioza, antraksi dhe gripi i shpendëve. Në veçanti, bazuar mbi të dhënat e mundësuar nga eksperti përfaqësues i Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural me emailin e datës 4 prill 2022, gjatë vitit 2021 janë identifikuar 3.442 shpendë të ngordhur me gripin e shpendëve ndërsa gjatë tremujorit të parë të vitit 2022 janë identifikuar 562.995 të tillë. Megjithatë, bazuar mbi faktin që nuk ka raste të identifikuara në njerëz, gripi i shpendëve nuk është vlerësuar si risk kritik për njerëzit në tri-vjeçarin e ardhshëm. Monitorimi dhe raportimi i rasteve veterinarë është i këshilluar, pasuar edhe nga survejanca e rasteve që mund të kalojnë te njerëzit.

SARS-CoV-2

Highcharts.com

SARS-CoV-2 (severe acute respiratory syndrome coronavirus 2) është një betakoronavirus përgjegjës për pandeminë në vazhdim të COVID-19. Ai u identifikua për herë të parë në Wuhan, Hubei, Kinë në dhjetor të

vitit 2019 dhe, më pas, u shpërnda globalisht dhe OBSH-ja e deklaroi një Emergjencë të Shëndetit Publik me Shqetësim Ndërkombëtar më 30 janar 2020 e më pas pandemi më 11 mars 2020.

Deri më sot 540.923.532 raste dhe 6.325.785 vdekje janë raportuar zyrtarisht në botë⁹, nga të cilat 279.077 raste dhe 3.497 vdekje janë raportuar zyrtarisht nga autoritetet shëndetësore në Shqipëri, siç tregohet në figurën më poshtë¹⁰.

Megjithatë, këto shifra kanë shumë gjasa të jenë nënvlerësime të impaktit shëndetësor real të SARS-CoV-2, pasi studime të ndryshme kanë treguar se, në periudhën ndërmjet marsit 2020 dhe dhjetorit 2021, Shqipëria mund të ketë vuajtur deri në 5.38 fish më shumë humbje jete për shkak të COVID-19¹¹. Një nënraportim i këtillë nga ana e autoriteteve shëndetësore është gjithashtu një barrierë kyçe për pranimin e vaksinimit, pasi është demonstruar se pranimi i vaksinës është i korreluar negativisht me nënraportimin e vdekjeve nga COVID-19 dhe, si rrjedhojë, shtron rrugën për një numër më të lartë infektimesh dhe impaktesh shëndetësore me kalimin e kohës¹².

Gjithashtu, përtej nënraportimit kombëtar, shfaqet qartësisht edhe nënraportimi në nivel qarku, për shkak të pabarazive rajonale në testimin e SARS-CoV-2 dhe, si rrjedhojë, në dokumentimin e infeksioneve të shkaktuara prej tij. Siç shihet në tabelën më poshtë, shifrat zyrtare të autoriteteve shëndetësore tregojnë se 73.8% e testeve (1.360.291 ndër 1.844.195 teste) janë regjistruar në qarkun e Tiranës, ndërkohë që popullata e këtij qarku përbënte 32% (912.190 ndër 2.829.741) më 1 janar 2021 sipas INSTAT¹³. Në të kundërt, në qarkun e Fierit, i cili është qarku i dytë më i populluar në Shqipëri me 10.1% të popullatës totale (292.029 ndër 2.829.741), janë kryer vetëm 45.891 teste ndër 1.844.195, ose 2.49% e testeve totale në Shqipëri. Pas standardizimit sipas popullatës, në qarkun e Tiranës janë kryer 149.124 teste për 100.000 persona, ndërsa në qarkun e Fierit janë kryer vetëm 15.715 teste për 100.000 persona, duke rezultuar në një nivel testim 9.5-fish më të ulët në Fier. Pas krahasimit të rezultateve të përqindjes së testeve pozitive, në Tiranë rezultojnë 9.1% e testeve pozitive ndërsa në Fier rezultojnë 57.2% e testeve pozitive, duke evidentuar qartësisht nënraportimin aktual¹⁴ në nivel qarku. Për më tej, pabarazi të ngjashme në testim janë të pranishme edhe në dhjetë qarqet e tjera të Shqipërisë kur ato krahasohen me Tiranën. Këto të dhëna shkojnë në linjë me ndërgjegjësimin më të lartë ndaj COVID-19, pranimin më të lartë të vaksinës dhe respektimin më të lartë të masave jofarmaceutike në Tiranë në krahasim me njëmbëdhjetë qarqet e tjera. Për shembull, mbajtja e maskës në ambientet e jashtme në periudhën ndërmjet dhjetorit 2020 dhe janarit 2021, periudhë në të cilën ajo ishte e detyrueshme, ishte e respektuar në masën 29% në Tiranë dhe vetëm

⁹ WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard, <https://covid19.who.int/> aksesuar për herë të fundit më 27.06.2022

¹⁰ Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, <https://coronavirus.al/statistika/> aksesuar për herë të fundit më 27.06.2022

¹¹ COVID-19 Excess Mortality Collaborators. Estimating excess mortality due to the COVID-19 pandemic: a systematic analysis of COVID-19-related mortality, 2020–21. The Lancet Volume 399, Issue 10334, p1513-1536, April 16, 2022

¹² Sobieszek A., et. al. Vaccine hesitancy strongly correlates with COVID-19 deaths underreporting. 27.02.2022 medRxiv doi: 10.1101/2022.02.27.22271579

¹³ INSTAT, Popullata e Shqipërisë më 1 Janar 2021, publikuar më 7 maj 2021

¹⁴ Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, <https://coronavirus.al/statistika/> aksesuar për herë të fundit më 27.06.2022

7% në Fier¹⁵. Të dhënat e vaksinimit të shtresëzuara sipas qarkut nuk ishin të disponueshme, si rrjedhojë nuk u bë i mundur korrelimi i të dhënave kombëtare me ato në qark, por hipoteza me më shumë gjasa bazohet mbi gjetjet ndërkombëtare të përmendura më lart. Reduktimi i pabarazive në testim dhe reduktimi i nënraportimit do të sillte përfitime si për popullatën, ashtu edhe për sistemin shëndetësor, duke reduktuar qoftë ngarkesën e pacientëve që kërkojnë shërbim shëndetësor, qoftë barrierat ndaj këshillave të shëndetit publik për sa i përket vaksinimit dhe masave për zvogëlimin e riskut të infeksionit.

Statistikat sipas qarqeve

Qarku	Raste gjithsej	Të shëruar	Të vdekur	Aktualisht pozitivë Covid-19				Teste gjithsej
				Aktualisht pozitivë	Në spital		Vetëizoluar në shtëpi	
					Në terapi intensive	Mjekim Spitalor		
Berat	13265	13074	171	20	0	0	20	39322
Dibër	4139	4074	67	8	0	1	7	37016
Durrës	19867	19444	367	66	0	1	66	58413
Elbasan	16433	16086	322	25	0	0	25	46716
Fier	26229	25738	347	144	0	0	144	45891
Gjirokastrë	10952	10809	97	46	0	2	44	37570
Korçë	11290	11116	155	19	0	1	18	44951
Kukës	5006	4967	36	3	0	0	3	39456
Lezhë	11172	11013	122	37	0	0	37	42240
Shkodër	16759	16550	175	34	0	0	34	46480
Tiranë	123411	120642	1436	1333	0	12	1321	1360291
Vlorë	20554	20227	222	105	0	1	104	45849
Total	279077	273740	3497	1840	0	18	1822	1844195

Burimi: Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, <https://coronavirus.al/statistika/>; aksesuar për herë të fundit më 27 Qershor 2022

Përveç vdekshmërisë dhe sëmundshmërisë, pandemia COVID-19 ka dëmtuar edhe ekonominë dhe aftësinë e shoqërisë për të funksionuar për shkak të masave jofarmaceutike që u adoptuan për parandalimin dhe kontrollin e infeksioneve nga SARS-CoV-2. Fatura e pandemisë COVID-19 mbi ekonominë globale ka qenë shumë e rëndë dhe Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN) vlerëson një rënie mesatare të Prodhimit të Brendshëm Bruto me 3.9% nga viti 2019 në vitin 2020, duke arritur nivelin e rënies më të lartë ekonomike që nga periudha e Depresionit të Madh. Ndërkohë që ekonomia globale vlerësohet të jetë rimëkëmbur në

¹⁵ Allkanjari P. Dragoshi A. Alimehmeti I. Tezë Masteri Shkencor në Mjekësi të Përgjithshme: Komplanca me mbajtjen e maskës në ambientet e jashtme. Universiteti i Mjekësisë, Tiranë 2021

vitin 2021, ajo ka qenë e pabarabartë dhe parabazitë në aksesin dhe mbulimin me vaksinë mund të kërcënojnë përmirësimin e saj në shumë vende të botës.

SKENARË

Periudha kohore:

Pandemia COVID-19 është ende në vazhdim, si rrjedhojë, skenari ka natyrë progresive dhe periudhë kohore 0-5 vite. Gjatë pandemisë janë zbuluar mijëra variante të ndryshme të virusit SARS-CoV-2 e të tjera variante do të vazhdojnë të zbulohen. Ndër këto variante, pesë janë deklaruar variante shqetësueses (VOC – variant of concern) nga OBSH-ja. Aktualisht, varianti mbizotërues është ai Omicron (B.1.1.529), i cili u raportua për herë të parë nga Afrika e Jugut më 24 nëntor 2021 dhe u vlerësua si VOC nga Grupi Teknik Këshillues i OBSH-së mbi Evolucionin e Virusit SARS-CoV-2 (TAG-VE) më 26 nëntor 2021. Aktualisht, sipas databazës GISAID, në rajonin Evropian varianti mbizotërues është Omicron clade 21 L (BA.2) që përfaqëson 87% të rasteve, i ndjekur nga varianti Omicron clade 22B (BA.5), Omicron clade 22A (BA.4) dhe Omicron clade 22C (BA.2.12.1), të cilët janë identifikuar përkatësisht në 7%, 3% dhe 2% të rasteve në rajonin Evropian.

Aktualisht, në Shqipëri numri i infeksioneve të reja nga SARS-CoV-2 është në rritje prej dy javësh për shkak të varianteve të reja të Omicron, gjegjësisht varianti BA.5 dhe BA.4, duke shfaqur dyfishim të rasteve çdo 5-6 ditë me një koeficient të riprodhimit efektiv $Re = 1.9$, numër pacientësh spitalorë në rritje me të njëjtin model dyfishimi të shifrave çdo 5-6 ditë, megjithëse shifrat janë modeste në krahasim me valët e mëparshme (aktualisht 18 të shtruar në spitalin COVID-3) dhe vetëm një humbje jete gjatë 30 ditëve të fundit, por që ka prirjen të rritet si rrjedhojë e rritjes aktuale të rasteve. Vala e infektiveve e shkaktuar nga nënvariantet e reja BA.5 dhe BA.4 përlllogaritet paraprakisht të arrijë kulmin përgjatë javës së dytë dhe të tretë të korrikut 2022, duke rënë më pas përgjatë katër javëve në vijim. Si rrjedhojë, gjatë muajit korrik 2022 pritet objektivisht një rritje e rasteve të hospitalizimeve dhe të humbjeve të jetës, megjithëse në nivele më të moderuara.¹⁶

GJASAT

Duke marrë parasysh sezonalitetin e këtij virusi respirator, mundësinë e tij për të pasur mutacione të tjera dhe për të pasur VOC të ardhshme, zbehjen e imunitetit të induktuar nga vaksina apo nga infektimi i mëparshëm, ka shumë gjasa që gjatë periudhës së ardhshme vjeshtë-dimër numri i infektiveve të rritet disafish, megjithëse imuniteti i induktuar nga vaksinat dhe infektimi i mëparshëm duhet të jetë në gjendje të kufizojë përqindjen e rasteve të rënda, të shtrimeve në spital dhe të humbjeve të jetës.

¹⁶ Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit, <https://coronavirus.al/statistika/>; aksesuar për herë të fundit më 27 qershor 2022

IMPAKTI KRYESOR:

Impakti kryesor do të jetë mbi jetën dhe shëndetin duke i tejkaluar pa dyshim 50 vdekjet gjatë tri viteve të ardhshme dhe, sipas metodologjisë së vlerësimit të propozuar nga AKMC-ja, kategorizohet në nivel impakti katastrofik. Gjithashtu, SARS-CoV-2 ka treguar se mund të ndikojë në mënyrë domethënëse edhe ekonominë dhe funksionalitetin e shoqërisë duke i shtuar këto efekte mbi impaktin katastrofik mbi jetën dhe shëndetin

COVID-19 Skenari 1: Skenari i arsyeshëm më i mirë*	
Transmetueshmëria	E njëjtë
Evazoni imunitar	Më pak / Më mirë
Shkalla e ashpërsisë së brendshme	E njëjtë
Shkalla reale e ashpërsisë	Më pak / Më mirë
Narrativa	Shfaqen variante të reja por pa evolucion madho antigjenik, rritet transmetueshmëria ose ka një rikthim në nivelin e ashpërsisë së brendshme të variantit Delta. Evazion minimal nga imuniteti i ofruar nga vaksinat aktuale apo infektimi i mëparshëm. Shpërthime minore sezonale/rajonale nga zbehja e imunitetit dhe ndryshimet antigjenike minore. Vaksinat ekzistuese përdoren çdo vit vetëm për personat e cënueshëm. Antiviralët kanë impakt të rëndësishëm mbi vdekshmërinë dhe sëmundshmërinë dhe mbeten e efektivë. Vitet me valë më të larta nga SARS-CoV-2 kanë prirje të kenë më pak rast me grip.
Në 12-18 muajt e ardhshëm	Rishfaqje relativisht e vogël në periudhën Vjeshtë/Dimër 2022-2023 me shifra të ulëta rastesh me forma të rënda.
*Në krahasim me variantin Omikron	

COVID-19 Skenari 2: qendër-optimist*	
Transmetueshmëria	E njëjtë
Evazoni imunitar	E njëjtë

Shkalla e ashpërsisë së brendshme	E njëjtë
Shkalla reale e ashpërsisë	Më pak / Më mirë
Narrativa	Imuniteti global në rritje çon drejt ashpërsisë reale më të ulët. Valët e infeksionit shkaktohen nga cikle zbehjeje të konsiderueshme të imunitetit dhe/ose shfaqja e varianteve të reja të Omikronit ose të varianteve të tjera. Modeli i përgjithshëm është ai i infektimit sezonal me vite më të mira dhe vite më të këqija, dhe këto të fundit do të kenë transmetueshmëri më të lartë dhe ashpërsi të brendshme të ngjashme me atë të variantit Delta. Format e rënda dhe vdekshmëria do të jenë kryesisht të kufizuara te personat e cënueshëm, të moshuarit dhe ata pa imunitet të mëparshëm. Vaksina të përditësuara do të jepen çdo vit te personat e cënueshëm, ndërse për të tjerët vetëm në vitet më të këqija. Sjelljet vullnetare mbrojtëse do të jenë të larta gjatë periudhës së valëve. Disa shtete do të vendosin masa jofarmaceutike (si p.sh.: përdorimi i maskës) gjatë viteve të këqija. Fillon të shfaqet rezistenca ndaj antiviralëve që kufizon përdorimin e tyre derisa të jenë të mundura terapi të kombinuara.
Në 12-18 muajt e ardhshëm	Valë sezonale infeksionesh në Vjeshtë/Dimër me përmasa dhe ashpërsi reale të krahasueshme me valën aktuale Omikron.
*Në krahasim me variantin Omikron	

COVID-19 Skenari 3: qendror-pesimist*	
Transmetueshmëria	Më shumë / Më keq
Evazioni imunitar	Më shumë / Më keq
Shkalla e ashpërsisë së brendshme	E njëjtë
Shkalla reale e ashpërsisë	E njëjtë

<p>Narrativa</p>	<p>Incidencë globale e lartë së bashku me rritje të imunitetit të popullatës mundëson emergjencën e paparashikueshme të varianteve për shumë vite, me një kombinim të rritjes së evazionit imunitar dhe transmetueshmëri më të lartë në krahasim me variantin Omikron, ndonjëherë më shpesh se një herë në vit dhe/ose me ashpërsi të brendshme të ngjashme me variantin Delta në vitet e këqija. Imuniteti ekzistues dhe vaksinat e përditësuara vazhdojnë të ofrojnë mbrojtje të mirë kundër formave më të rënda. Megjithëse nuk janë më të rënda, valët e përsëritura të infeksionit do të shkaktojnë dëmtim të gjerë të funksionit të shoqërisë dhe impakte joproporcionale në disa grupe të veçanta, si për shembull fëmijët në moshë shkollore. Vaksinim vjetor i gjerë me vakcina të përditësuara. Rezistenca antivirale është rritur. Valët e SARS-CoV-2 nuk e reduktojnë gripin; valët e SARS-CoV-2 mbivendosen me njëra-tjetrën duke e rritur ngarkesën e sistemeve të kujdesit shëndetësor. Disa shtete vendosin masa jofarmaceutike më të konsiderueshme gjatë viteve të këqija.</p>
<p>Në 12-18 muajt e ardhshëm</p>	<p>Emergjenca e një varianti të ri shqetësues shkakton një valë të madhe infektimesh, potencialisht pa paralajmërim të gjatë dhe jashtë sezonit vjeshtë-dimër. Megjithatë, format e rënda dhe vdekshmëria mbeten të përqendruara në disa grupe të veçanta (dhe janë më të ulëta se sa përpara vaksinimit), si për shembull të pavaksinuarit, të cënueshmit dhe të moshuarit.</p>
<p>*Në krahasim me variantin Omikron</p>	

COVID-19 Skenari 4: Skenari i arsyeshëm më i keq*	
Transmetueshmëria	Më shumë / Më keq
Evazioni imunitar	Më shumë / Më keq
Shkalla e ashpërsisë së brendshme	Më shumë / Më keq
Shkalla reale e ashpërsisë	Më shumë / Më keq
Narrativa	<p>Incidencë globale e lartë, vaksinim global jo i plotë dhe qarkullim në rezervuarët e kafshëve çon drejt shfaqjes së përsëritur të varianteve, duke përfshirë këtu rekombinimin (shkëmbimin e materialit gjenetik ndërmjet varianteve të ndryshme që infektojnë të njëjtën qelizë). Jo të gjitha variantet janë njësoj sfidues, por disa prej tyre shfaqin evazion imunitar të konsiderueshëm ndaj imunitetit të ofruar nga vaksinat dhe infektimi i mëparshëm. Ndryshime të paparashikueshme në mënyrën se si virusi shkakton sëmundjen ndryshon përqindjen dhe profilin e moshës së sëmundjes së rëndë dhe të vdekshmërisë, me impakte afatgjata pas infektimit. Nevojitet vaksinim i gjerë vjetor me vakcina të përditësuara. Rezistenca ndaj antiviralëve është shumë e përhapur. Sjelljet mbrojtëse vullnetare janë gjerësisht jo të pranishme dhe/ose burim konflikti social. Nevojitet përdorimi i masave jofarmaceutike, veçanërisht kur variantet e reja shfaqen me shpejtësi më të lartë se sa përditësimi i vaksinimit (dhe/ose teknologjitë e testimit dështojnë).</p>
Në 12-18 muajt e ardhshëm	Kjo çon drejt një vale shumë të madhe infektimesh me nivele të rritura të sëmundjes së rëndë që vërehet në një spektër të gjerë të popullatës, megjithëse shumica e formave të rënda vazhdojnë

	të ndjehen kryesisht ndër personat me imunitet të mëparshëm.
*Në krahasim me variantin Omikron	

REZISTENCA NDAJ ANTIBIOTIKËVE

Fakte kyçe:

- Rezistenca ndaj antibiotikëve është një kërcënim global i shëndetit dhe i zhvillimit. Ai kërkon aksion multisektorial urgjent për të arritur Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm .
- OBSH-ja ka deklaruar se rezistenca ndaj antibiotikëve është një ndër 10 kërcënimet e shëndetit publik global për njerëzimin.
- Keqpërdorimi dhe mbipërdorimi i antimikrobikëve janë arsyeja kryesore e zhvillimit të patogjenëve rezistentë ndaj antibiotikëve.
- Mungesa e ujit të pastër, mungesa e higjienës dhe parandalimi dhe kontrolli i papërshtatshëm i infektiveve promovon shpërndarjen e mikrobeve, disa prej të cilave mund të jenë rezistente ndaj trajtimit me antibiotikë.
- Kostoja e antibiotiko-rezistencën është e konsiderueshme. Përveç vdekjeve dhe paftësive, sëmundja e zgjatur rezulton në qëndrime më të gjata spitalore, nevojën për mjekime më të shtrenjta dhe sfida financiare për personat e goditur.
- Pa antibiotikë efektivë, sukcesi i mjekësisë moderne në trajtimin e infeksioneve, duke përfshirë këtu infeksionet gjatë dhe pas kirurgjive madhore dhe kimioterapisë onkologjike, do të jenë nën risk të rritur.

Sipas Antimicrobial Resistance Collaborators¹⁷, gjatë vitit 2019 janë vlerësuar të kenë ndodhur pothuajse 5 milionë vdekje të lidhura me rezistencën antimikrobiale, duke përfshirë këtu 1.27 milionë vdekje që i janë atribuar rezistencës bakteriale ndaj antibiotikëve. Infeksionet e poshtme respiratore shkaktuan mbi 1.5 milionë vdekje të lidhura me rezistencën në vitin 2019, duke u bërë sindroma infektive me impaktin më të lartë. Gjashtë patogjenët kryesorë të lidhur me rezistencën (*Escherichia coli*, ndjekur nga *Staphylococcus aureus*, *Klebsiella pneumoniae*, *Streptococcus pneumoniae*, *Acinetobacter baumannii*, dhe *Pseudomonas aeruginosa*) kanë qenë përgjegjës për 929.000 vdekje të atribuara ndaj antibiotiko-rezistencës dhe për 3.57 milionë vdekje të lidhura me antibiotiko-rezistencën. *Staphylococcus aureus* meticilinë-rezistent ka shkaktuar mbi 100.000 vdekje të atribuara ndaj antibiotiko-rezistencës në vitin 2019, ndërkohë që gjashtë patogjenë të tjerë kanë shkaktuar nga 50.000 deri në 100.000 vdekje secili: tuberkulozi rezistent ndaj shumë medikamenteve, *Escherichia coli* rezistente ndaj cefalosporinave të gjeneratës së tretë, *Acinetobacter*

¹⁷ Lancet 2022 doi.org/10.1016/S0140-6736(21)02724-0

baumannii rezistent ndaj karbapenemit, Escherichia coli rezistent ndaj fluorokinoloneve, Klebsiella pneumoniae rezistente ndaj karbapenemit dhe Klebsiella pneumoniae rezistente ndaj cefalosporinave të gjeneratës së tretë.

Për më shumë, rezistenca ndaj antibiotikëve ka potencialin për të prekur persona në çdo fazë të jetës, si edhe kujdesin shëndetësor, veterinarinë dhe industrinë e agrikulturës. Kjo e bën atë një prej probleme më urgjente të shëndetit publik në botë dhe një nga dhjetë kërcënimet kryesore të shëndetit publik.

Në raportin narrativ “Vlerësimi strategjik i riskut të kërcënimeve të shëndetit publik në Shqipëri” të botuar në vitin 2019 nga ISHP-ja në bashkëpunim me Zyrën Vendore të OBSH-së në Shqipëri që ka përdorur mjetin Strategic Tool for Assessing Risks (STAR), është vlerësuar se shpërndarja e parregulluar e mjekimeve (antibiotikëve) është shumë e mundshme dhe mund të ketë një impakt kritik. Raporti përmend si pika të dobëta kryesore mungesën e ndërgjegjësimit dhe mungesën e infrastrukturave që çojnë drejt ekspozimit të lartë.

Për sa i përket kapaciteteve për t’u përballuar me kërcënimet nga antibiotiko-rezistenca, raporti deklaron praninë e një pikë fokale kombëtare për antibiotiko-rezistencën pranë ISHP-së, por nuk paraqiten të dhëna që mund të përdoren si evidencë. Plani i zhvilluar nga MBZHR-ja monitoron riskun e mbetur kombëtar në fermat blegtorale, por ky plan monitoron vetëm sistemin por jo impaktin në shëndetin publik. Përveç kësaj, raporti përmend se nuk ka një sistem surverjance, nuk ka kapacitete laboratorike dhe nuk ka procedura operative standarde në këtë drejtim. Përdorimi i antibiotikëve në sektorin e kafshëve mund të çojë drejt antibiotiko-rezistencës te njerëzit. Shërbimet e veterinarisë kanë një plan monitorimi, por survejanca nuk kryhet. Përdorimi i antibiotikëve është rregulluar gjatë dy viteve të kaluara, duke përfshirë këtu përshkrimet pa recetë dhe përshkrimet e panevojshme të antibiotikëve nga mjekët e përgjithshëm, por mosdisponueshmëria e konfirmimit laboratorik çon drejt përdorimit të panevojshëm të antibiotikëve.

Gjithashtu, antibiotiko-rezistenca mbetet një kërcënim për shëndetin publik edhe gjatë pandemisë COVID-19. Antibiotiko-rezistenca nuk njihet kufij dhe kërcënon në mënyrë të drejtpërdrejtë mjekësinë moderne dhe aftësinë tonë për të trajtuar infeksionet e zakonshme. Eksperienca me pandeminë COVID-19 ka treguar se nevojitet më shumë punë për të ngritur sisteme shëndetësore ripërtëritës dhe fleksibël, të afta për të zbuluar, përmbajtur dhe ndaluar një pandemi, kudo që të fillojë ajo.

Pacientët e shtruar në spital me infeksion viral, si për shembull COVID-19 ose grip, mund të marrin edhe infeksion të shkaktuar nga baktere ose funge, të cilat zakonisht quhen infeksione “dytësore”. Të dhënat e grumbulluara dhe të publikuara nga USCDC (United States Center for Disease Control) gjatë pandemisë COVID-19 në vitin 2020 tregojnë se, në përgjithësi, shumica e pacientëve të hospitalizuar me COVID-19 kishin

gjasa të njëjta me pacientët e hospitalizuar me sëmundje të ngjashme me gripin për të pasur infeksione dytësore.¹⁸

Të dhënat tregojnë se pacientët e hospitalizuar me COVID-19 kishin gjasa t'i merrnin infeksionet dytësore bakteriale ose fungale ndërkohë që ishin të shtruar në spital (infeksione spitalore). Ndryshe prej tyre, pacientët e hospitalizuar me sëmundje të ngjashme me gripin më shpesh e kishin marrë në komunitet infeksionin dytësor (infeksion komunitar), përpara se të shtroheshin në spital.

Këto të dhëna tregojnë se pacientët me COVID-19 mund të jenë më të ndjeshëm për të pësuar infeksione dytësore gjatë qëndrimit në spital. Infeksionet që ndodhin gjatë shtrimit në spital kanë më shumë gjasa që të jenë të shkaktuara nga patogjenë rezistentë.

Pas diskutimit mbi antibiotiko-rezistencën në Shqipëri gjatë mbledhjeve të grupit të punës ndërinstitucioal, u dol në përfundimin se gjasat e një skenari të këtillë janë shumë të mundshme dhe impakti mbi jetën dhe shëndetin është katastrofik. Megjithatë, impakti afatshkurtër mbi ekonominë dhe aftësinë e shoqërisë për të funksionuar është më i ulët në krahasim me COVID-19 dhe impakti afatgjatë duhet të përlllogaritet në mënyrë dinamike me kalimin e kohës.

Antibiotiko-rezistenca: <i>Escherichia coli</i> rezistente ndaj karbapenemit (CPE)	
Prevalenca te njerëzit	Në rritje (deri në 5%)
Incidenca	Më shumë / Më keq
Narrativa	CPE-ja lehtësohet përmes transmetimit të gjeneve ndërmjet specieve, mbipërdorimit të antibiotikëve në kujdesin shëndetësor të njerëzve dhe të kafshëve, higjienës së keqe në komunitete dhe spitale, rritjes së frekuencës së udhëtimit dhe tregtisë globale, duke lejuar kështu transmetimin e baktereve rezistente ndaj shumë medikamenteve. Nuk ka monitorim të rregullt të CPE-së te njerëzit apo kafshët e shëndetshme. Kafshët mund të shërbejnë si rezervuar i baktereve rezistente dhe transmetimi i CPE-së dhe/ose i gjeneve rezistente ndaj shumë medikamenteve te njerëzit përmes

¹⁸ Arjun Srinivasan: The intersection of antibiotic resistance, antibiotic use, and COVID-19 for the Presidential Advisory Council on Combating Antibiotic-Resistant Bacteria, 10 Shkurt 2021, <https://www.hhs.gov/sites/default/files/antibiotic-resistance-antibiotic-use-covid-19-paccarb.pdf> aksesuar për herë të fundit më 28.06.2022

	<p>zinxhirit të prodhimit ushqimor konsiderohet i mundshëm.</p> <p>Skenari përfshin një rritje të shpejtë të prevalencës së CPE-së deri në 5% në popullatën njerëzore të shëndetshme brenda një periudhe 5-vjeçare.</p> <p>Kontaminohet një implant madhor i prodhimit të pulave dhe të ushqimit të pulave. Pulat nuk sëmuren por kthehen në bartëse; si rrjedhojë, kontaminimi nuk zbulohet, por mbetet mbi kufomat e pulave dhe arrin konsumatorët gjatë shpërndarjes së mishit të pulës në markete. Dy vjet më vonë, pothuajse 6% e shtameve të E. coli të marra nga mostrat e ujërave të zeza ishin CPE. Kontaminimi nuk është mjaftueshëm i rëndë sa për të shkaktuar sëmundje te konsumatorët, kështu që nuk zbulohet.</p> <p>Marrë së bashku, këta faktorë rrisin përhapjen dhe prevalencën e baktereve rezistente ndaj shumë medikamenteve, duke përfshirë E. coli te njerëzit dhe kafshët në fermë dhe kontaminues në ushqim dhe në ambient.</p> <p>Në sektorin publik shëndetësor ka disa shpërthime me CPE që prekin spitalet dhe disa struktura të tjera të kujdesit shëndetësor. Asnjë autoritet shëndetësor rajonal nuk e vë re modelin e përgjithshëm që po zhvillohet, ndërkohë që një studim depistues mund të tregojë se 5% e popullatës janë bartëse të CPE-së.</p>
Impakti	<p>Pasojat negative kryesore të skenarit në shoqëri i atribuohen rritjes së kërkesës ndaj sistemit të kujdesit shëndetësor, të cilit i duhet të gjejë rrugë të ndryshme për të menaxhuar dhe trajtuar pacientë, një përqindje e lartë e të cilëve mund të jenë bartës të CPE-së, për shembull më shumë</p>

dhoma teke për pacientët, përgatitje për kohështime më të gjata në spital dhe trajtime më të ndërlikuara, dhe zbatim i rutinave më të rrepta të higjienës dhe të masave të kontrollit të infeksioneve.

Njerëzit do të sëmuren dhe do të vdesin ndaj sëmundjeve që më parë nuk konsideroheshin serioze, të cilat do të rrisin ngarkesën e sistemit të kujdesit shëndetësor dhe të sistemit të sigurimeve shëndetësore. Kostoja për kujdesin shëndetësor të njerëzve ka gjasë të rritet ndjeshëm për shkak të rritjes së niveleve të rezistencës ndaj karbapenemit. Kostoja e bakteve multimedikamento-rezistentë të njerëzit mund të kushtojë të paktën 1-2 milionë euro në vit, pjesa më e madhe e së cilës do të duhet të shpenzohet nga trajtimi i pacientëve të shtruar në spital dhe gjurmimi i kontakteve. Megjithatë, përlllogaritjet e kostos së rezistencës ndaj multimedikamenteve mund të jetë e nënvlerësuar, për shkak se ato janë të bazuara kryesisht mbi koston në rritje të lidhur me trajtimin ekstra të pacientëve. Por, shoqëria do të preket edhe nga kostoja e raporteve shëndetësore më të shpeshta dhe më të gjata, vdekjet më të larta dhe niveli më i lartë i vuajtjes.

Efekte të tjera negative potenciale janë të lidhura me shëndetin e kafshëve, sigurinë ushqimore dhe çlirimin e bakteve rezistente ndaj multimedikamenteve në ambient. Konsumatorët mund të kërkojnë masa aktive, ose industria ushqimore mund të preket negativisht, duke prekur edhe tregtinë ndërkombëtare të kafshëve dhe produkteve shtazore nëse vendosen kufizime kombëtare.

FRUTHI

Fakte kyçe:

- Edhe pse është e disponueshme një vaksinë e sigurt dhe kosto-efektive, ka pasur mbi 140.000 vdekje globale nga fruthi në vitin 2018, shumica e të cilave kanë ndodhur në fëmijë nën moshën 5-vjeçare.
- Vaksinimi ndaj fruthit ka dhënë një rënie prej 73% të vdekjeve globale nga fruthi në periudhën 2010-2018.
- Në vitin 2018, rreth 86% e fëmijëve në botë kishin marrë të paktën një dozë të vaksinës së fruthit kur mbushnin 1 vjeç përmes shërbimeve shëndetësore rutinë të imunizimit, në rritje nga viti 2000 kur përqindja ishte 72%.
- Në këtë periudhë, përlllogarit se imunizimi ndaj fruthit ka parandaluar rreth 23.2 milionë vdekje, duke e kthyer vaksinën e fruthit në një nga masat parandaluese më efektive në shëndetin publik.
- Në Shqipëri, në vitin 2018 është raportuar një raport incidencë prej 500 rastesh për 1 milion banorë (totali 1.466 raste).¹⁹
- Në vitin 2019, Shqipëria humbi statusin e eliminimit të fruthit sipas vlerësimit të Komisionit të Verifikimit Rajonal Evropian për Eliminimin e Fruthit dhe të Rubeolës të OBSH-së²⁰
- Në Shqipëri, në vitin 2020 (INSTAT 2020) mbulimi me vaksinën kundër fruthit është raportuar të jetë 91.0%, duke pësuar ulje nga niveli 96.3% në vitin 2016.
- Në deklaratën e përbashkët të OBSH-së dhe të UNICEF-it më datë 27 prill 2022 vihet në evidencë se pandemia COVID-19 mund ta ketë dëmtuar më tej skemën e imunizimit rutinë duke përfshirë imunizimin ndaj fruthit, duke krijuar kështu “stuhinë perfekte të kushteve për shpërthime të fruthit”.²¹

Fruthi është sëmundje serioze dhe tejet e ngjitshme. Përpara fillimit të imunizimit masiv kundër tij në vitin 1963, çdo 2-3 vite ndodhnin epidemi madhor të fruthit dhe përlllogaritet të ketë shkaktuar 2.6 milionë vdekje vjetore.

Mbi 140.000 persona, kryesisht fëmijë nën 5 vjeç, kanë vdekur nga fruthi në vitin 2018, pavarësisht nga disponueshmëria e një vaksine të sigurt dhe efektive.

¹⁹ WHO EpiData 2019

²⁰ WHO European Regional Verification Commission for Measles and Rubella Elimination, WHO Europe, 29 gusht 2019 <https://web.archive.org/web/20200414065648/http://www.euro.who.int/en/media-centre/sections/press-releases/2019/european-region-loses-ground-in-effort-to-eliminate-measles>

²¹ WHO dhe UNICEF, 27 prill 2022, <https://www.who.int/news/item/27-04-2022-unicef-and-who-warn-of-perfect-storm-of-conditions-for-measles-outbreaks-affecting-children>

Fruthi shkaktohet nga një virus i familjes paramyxovirus dhe zakonisht transmetohet përmes kontaktit të drejtpërdrejtë dhe përmes ajrit. Virusi infekton traktin respirator dhe më pas përhapet në të gjithë trupin. Fruthi është sëmundje e njerëzve dhe nuk njihen raste te kafshët.

Aktivitetet e përshpejtuara të imunizimit kanë pasur një efekt madhor në reduktimin e vdekjeve të lidhura me fruthin. Gjatë periudhës 2010-2018, vaksinimi ndaj fruthit ka parandaluar rreth 23.3 milionë vdekje. Vdekjet globale nga fruthi kanë rënë me 73%, nga 536.000 në vitin 2000 në 142.000 në vitin 2018.

Individët nën risk për fruth janë fëmijët shumë të vegjël që nuk janë vaksinuar ende, individët që nuk janë vaksinuar për arsye mjekësore apo arsye të tjera, individët që nuk kanë marrë dozën e dytë të vaksinës së fruthit dhe individët të cilët vakcina nuk ka arritur të prodhojë një përgjigje imunitare mbrojtëse (fraksion shumë i vogël i personave të imunizuar me dy doza të vaksinës). Risku i ekspozimit ndaj fruthit rritet nga udhëtimet në zonat ku fruthi është endemik ose kontakti me persona të sëmurë të mbërrijnë nga këto zona.

Duke u bazuar mbi të dhëna historike, Qendra e Kontrollit të Sëmundjeve në SHBA ka vlerësuar se rreth 1 ndër 4 raste fruthi kanë nevojë për shtrim në spital dhe rreth 1 rast ndër 1000 humb jetën.

Në vitin 2019, raporti STAR i ISHP-së e ka klasifikuar riskun e fruthi në Shqipëri si të mundshëm dhe me impakt të moderuar. Me rënien e mëtejshme të vaksinimit, kryesisht si rrjedhojë e pandemisë COVID-19, në mbledhjet e grupit teknik ndërinstytucional risku nga fruthi u vlerësua si i mundshëm dhe me një impakt nga i rëndë në katastrofik, duke marrë parasysh faktin se shumica e humbjeve të jetës kanë gjasë të ndodhin në fëmijë të porsalindur apo nën moshën 1-vjeçare.

Fruthi skenari 1: skenari i arsyeshëm më i mirë	
Imunizimi	I njëjtë / më mirë (91% në vitin 2020 në shkallë kombëtare)
Incidenca	Më shumë / më keq
Narrativa	Incidenca globale është në rritje dhe OBSH-ja së bashku me UNICEF-in po paralajmërojnë se mund të ndodhin shpërthime nga fruthi. Përpjekjet e vaksinimit janë dëmtuar gjerësisht për shkak të pandemisë COVID-19, rritjes së hezitimit ndaj vaksinës dhe mbështetjes së pamjaftueshme të institucioneve përgjegjëse për informimin, advokimin dhe shpërndarjen e vaksinave të fruthit. Ky imunizim kombëtar global dhe kombëtar i papërshtatshëm mund të çojë drejt shpërthimeve

	<p>të lokalizuara kryesisht në Tiranë dhe/ose në qytete të tjera të mëdha, si Fieri, Korça, Durrësi, Elbasani, Shkodra dhe Lushnja.</p> <p>Fëmijët e vegjël dhe të pavaksinuar ndodhen nën riskun më të lartë për fruth dhe ndërlikimet e tij që përfshijnë humbjen e jetës. Gjithashtu nën risk janë edhe gratë shtatzëna. Së fundmi, çdo person i paimunizuar (që nuk është vaksinuar, ose është vaksinuar por nuk ka zhvilluar përgjigje imunitare) mund të infektohet.</p>
<p>Në 12-18 muajt e ardhshëm</p>	<p>Kjo situatë çon drejt shpërthimeve të konsiderueshme të fruthit gjatë muajve të dimrit, veçanërisht në struktura komunitare (çerdhe/kopshte, zona rekreative) dhe qendra të kujdesit shëndetësor (veçanërisht strukturat pediatrike).</p> <p>Të paktën 1.500 raste mund të ndodhin gjatë kësaj periudhë, duke çuar drejt qindra shtrimeve në spital, kryesisht të fëmijëve të vegjël dhe të pavaksinuar, duke pasur parasysh që 1 ndër 4 pacientë do të shtrohet në spital. Çdo rast me fruth përlllogaritet t'i kushtojë kujdesit shëndetësor të paktën 500 euro dhe shpenzimi kryesor do të jetë pikërisht për rastet e shtruara në spital.</p> <p>Shpërthimet mund të shoqërohen me ndërprerje të procesit arsimor në zonat e prekura dhe karantinë të kontakteve, duke dëmtuar kështu përkohësisht funksionimin e shoqërisë.</p>

<p>Fruthi Skenari 2: skenari i arsyeshëm më i keq</p>	
<p>Imunizimi</p>	<p>Më pak / Më keq (80-90% në shkallë kombëtare)</p>
<p>Incidenca</p>	<p>Më shumë / Më keq</p>

Narrativa	<p>Incidenca globale është në rritje dhe OBSH-ja së bashku me UNICEF-in po paralajmërojnë se mund të ndodhin shpërthime nga fruthi.</p> <p>Përpjekjet e vaksinimit janë dëmtuar gjerësisht për shkak të pandemisë COVID-19, rritjes së hezitimit ndaj vaksinës dhe mbështetjes së pamjaftueshme të institucioneve përgjegjëse për informimin, advokimin dhe shpërndarjen e vaksinave të fruthit.</p> <p>Ky imunizim kombëtar global dhe kombëtar i papërshtatshëm mund të çojë drejt shpërthimeve të lokalizuara kryesisht në Tiranë dhe/ose në qytete të tjera të mëdha, si Fieri, Korça, Durrësi, Elbasani, Shkodra dhe Lushnja, por që kanë potencialin për t'u kthyer në shpërthime kombëtare.</p> <p>Fëmijët e vegjël dhe të pavaksinuar ndodhen nën riskun më të lartë për fruth dhe ndërlikimet e tij që përfshijnë humbjen e jetës. Gjithashtu nën risk janë edhe gratë shtatzëna. Së fundmi, çdo person i paimunizuar (që nuk është vaksinuar, ose është vaksinuar por nuk ka zhvilluar përgjigje imunitare) mund të infektohet. Duke marrë parasysh rënien e imunitetit kolektiv dhe për shkak të efektivitetit nën 100% të vaksinës, çdo individ i vaksinuar mund të jetë në risk, megjithëse në shkallë shumë më të ulët.</p>
Në 12-18 muajt e ardhshëm	<p>Kjo situatë çon drejt shpërthimeve të konsiderueshme të fruthit veçanërisht gjatë muajve të dimrit por pa u kufizuar vetëm në këtë sezon, veçanërisht në struktura komunitare (çerdhe/kopshte, zona rekreative, qendra tregtare, mjete transporti publik, etj.) dhe qendra të kujdesit shëndetësor (veçanërisht strukturat pediatrike).</p> <p>Të paktën 5000 raste mund të ndodhin gjatë kësaj periudhe, duke çuar drejt qindra shtrimeve në spital, kryesisht të fëmijëve të vegjël dhe të</p>

	<p>pavaksinuar, duke pasur parasysh që 1 ndër 4 pacientë do të shtrohet në spital. Çdo rast me fruth përlllogaritet t'i kushtojë kujdesit shëndetësor të paktën 500 euro dhe shpenzimi kryesor do të jetë pikërisht për rastet e shtruar në spital. Përveç kostove të drejtpërdrejta (kosto për trajtimin e të infektuarve të paguara nga palë të treta apo nga xhepi), do të shpenzohen edhe shuma të konsiderueshme edhe për përgjigjen e shëndetit publik (burime njerëzore, materiale dhe kosto të tjera për përmbajtjen e shpërthimit) dhe për shkak të humbjeve të produktivitetit (humbje të produktivitetit për shkak të sëmundjes, izolimit në shtëpi, karantinës, ose kujdestarisë informale).</p> <p>Shpërthimet mund të shoqërohen me mbyllje të shkollave, kopshteve dhe çerdheve në nivel lokal, rajonal ose kombëtare, por mund të merren edhe masa të tjera jofarmaceutike në zonat e prekura. Nëse shtojmë edhe karantinë e kontakteve të rasteve të infektuara, ky skenar ka potencialin e prishjes së funksionimit social në shkallë të konsiderueshme.</p>

SËMUNDJET INFEKTIVE ME BURIM NGA UJI

Sëmundjet infektive me burim nga uji mbeten ndër shkaqet kryesore të sëmundshmërisë dhe vdekshmërisë në botë. Mbi 95% e tyre janë të parandalueshme. Sigurimi i aksesit universal ndaj ujit dhe kanalizimeve, i cili është edhe aksioni kryesor parandalues ndaj këtyre sëmundjeve, është një prej Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara për vitin 2030. Megjithëse parimet e higjienës/kanalizimeve dhe të trajtimit të ujit të pijshëm janë shumë të njohura, mungesa e burimeve financiare, e lidërshpit apo e papërshtatshmërisë së përparësisë së vendosur ka bërë që miliarda persona të mos kenë akses në këto burime bazë. Sfidat përfshijnë patogjenë emergjentë rezistentë ndaj trajtimit tradicional të ujit, ndotësit kimikë, identifikimi i endemive dhe i epidemive të shkaktuara nga uji dhe njohja e lidhjeve me ambientin.

Sipas një raport mbi indikatorët botërorë të zhvillimit të Bankës Botërore²², në botë 1 miliard persona nuk kanë akses në ujë të pijshëm dhe 2.5 miliardë persona kanë struktura kanalizimesh të papërshtatshme. Çdo vit, 4 miliardë raste sëmundjes të lidhura me ujin shkaktojnë rreth 3.4 milionë vdekje në botë, duke u bërë kështu një nga shkaqet kryesore të vdekjes veçanërisht te fëmijët nën 5 vjeç. Situata është shumë më e keqe në zonat rurale të shumë vendeve në zhvillim²³. Sipas një raporti të OBSH-së mbi ujin e pijshëm, në vitin 2017, 159 milionë persona vareshin nga uji i burimeve sipërfaqësore si lumenjtë dhe 423 milionë persona e merrnin ujin nga burime të pambrojtura të lidhura me transmetimin e sëmundjeve me burim nga uji²⁴. Gastroenteriti me origjinë nga uji me etiologji të panjohur, i përfshirë në raportimin si gastroenterit i paspecifikuar në Shqipëri, është një gastroenterit akut dhe një ndër sëmundjet më të shpeshta të njeriut. Sëmundshmëria dhe vdekshmëria e tij është më e lartë në ekstremet e moshës, pra te fëmijët dhe te të moshuarit²⁵.

Të dhënat në Shqipëri:

- Në vitin 2020, raportohet se 70.7% e popullatës përdor ujë të pijshëm nga burim i përmirësuar i aksesueshëm, i disponueshëm kur nevojitet dhe i pandotur nga materiale fekale apo nga ndotësit prioritarë. Burimet e përmirësuara të ujit përfshijnë ujin nga tubacionet, puset me tubacion, puset e mbrojtura, burimet e mbrojtura dhe ujin e ambalazhuar, duke lënë kështu 29.3% të popullatës të ekspozuar në mënyrë të vazhdueshme²⁶.
- ISHP-ja ka raportuar 61.564 raste gastroenterit të paspecifikuar (incidenca 21.508 për 1 milion banorë) në vitin 2021²⁷.
- Një shpërthim i kohëve të fundit në Fushë-Krujë më 24 tetor 2021 shkaktoi mbi 500 shtrime në spital dhe fatmirësisht asnjë humbje jete sipas deklaramit në media të ISHP-së. Asnjë raport i publikuar nuk u arrit të gjendej²⁸.
- Një tjetër shpërthim në Kukës më 26.06.2022 shkaktoi mbi 50 shtrime në spital dhe fatmirësisht asnjë humbje jete sipas të raportimit në media të personelit shëndetësor të spitalit rajonal të Kukësit²⁹.
- Rëndësi ka fakti se, kryesisht jashtë rasteve të shpërthimeve të veçanta, rastet e raportuara janë rastet më të rënda dhe shumë raste të tjera më të lehta mund të mos jenë raportuar.

²² World Bank. World Development Indicators 2015. Washington, DC: World Bank Publications; 2015

²³ World Health Organization (WHO). Global Report on Drowning: Preventing a Leading Killer. Geneva, Switzerland: WHO; 2014

²⁴ World Health Organization (WHO). Drinking water fact sheets. www.who.int/mediacentre/factsheets/fs391/en/.Up-dated2017

²⁵ Water and Health. 2013 Sep 26; 53–74. doi: 10.1007/978-81-322-1029-0_4

²⁶ Global Health Expenditure Database. World Health Organization 2020. <https://www.ceicdata.com/en/albania/health-statistics/al-people-using-safely-managed-drinking-water-services-of-population>

²⁷ Email i datës 15.04.2022 nga përfaqësuesi i ISHP-së në grupin e punës teknik

²⁸ <https://tvklan.al/helmimi-i-zytetareve-ne-krueje-ishp-u-shkaktua-nga-uji-pergjegjesia-mbi-ujesjellesin/>

²⁹ <https://abcnews.al/helmim-nga-uji-fluks-vizitash-ne-kukes-zytetaret-me-bark-te-viella-e-temperature/>

Incidenca e lartë dhe vazhdueshmëria e raportimit të rasteve të gastroenteritit të paspecificuar në shkallën e 60.000 deri në 80,000 rasteve në vit mund të çojë drejt një impakti të lehtë por me frekuencë të lartë mbi shëndetin dhe jetën, gjë që justifikon përfshirjen e këtij skenari në vlerësimin e riskut biologjik. Në SHBA, gastroenteritet me etiologji të panjohur shkaktojnë rreth 4400 vdekje në vit. Vdekshmëria është më e lartë te foshnjat dhe të moshuarit, veçanërisht te rezidentët e shtëpive të të moshuarve, dhe rriten gjatë muajve të dimrit³⁰.

Sëmundjet me burim nga uji kanë një risk ekstensiv, duke marrë parasysh vdekshmërinë e ulët të tyre por gjithashtu edhe incidencën shumë të lartë. Duke qenë se shpërthimet më të rëndësishme zakonisht shkaktohen nga ndotja e sistemit të ujësjellësit ose përmes përdorimit të akullit ushqimor të pakontrolluar (blloqet e vogla të akullit që prodhohen nga burime të pakontrolluar uji, veçanërisht për ftohjen e pijeve), këto shpërthime janë përgjithësisht të kufizuara nga pikëpamja e shtrirjes gjeografike. Megjithatë, duke marrë parasysh numrin e madh të individëve të ekspozuar dhe që mund të jenë infektuar njëkohësisht, sëmundjet me burim nga uji mund të shterojnë shpejt burimet e sistemit të kujdesit shëndetësor. Për shembull, shpërthimi i ndodhur në Fushë-Krujë më 24 tetor 2021 shkaktoi mbi 500 shtrime në spital brenda 0 deri 3 ditëve nga shpërthimi, ndërkohë që spitali i Krujës ka një total prej 114 shtretërish. Një numër kaq i lartë pacientësh ka potencialin edhe të dëmtojë jo vetëm kujdesin për ta, por edhe për pacientë me diagnoza të tjera, si edhe të dëmtojë funksionimin e shoqërisë përmes largimit të qindra personave menjëherë nga puna, edhe pse për një kohë zakonisht të kufizuar.

Për më shumë, sëmundjet me burim nga uji mund të paraqiten edhe si event kaskadë pas fatkeqësive të tjera natyrore, kryesisht shkarjet e dheut, përmbytjet apo tërmetet, ose gjatë zhvendosjes masive të popullatës dhe mbipopullimit që mund të shterojë burimet e mbrojtura të ujit në zona të caktuara, siç ndodh gjatë zhvendosjes së një numri të lartë emigrantësh apo në zonat dhe gjatë sezonit turistik. Nevojiten raporte vjetore publike mbi sëmundjet kryesore me burim nga uji për të monitoruar tendencat, risqet potenciale emergjente dhe objektivat e parandalimit. Sëmundjet kryesore të raportueshme me burim nga uji janë kolera, kriptosporiodioza, ciklosporiaza, giardaza, hepatiti A, legionelloza, malaria, salmoneloza, shigeloza, ethja tifoide, dhe ethet e verdha³¹.

Skenari i sëmundjeve me burim nga uji	
Risku	Risk ekstensiv
Frekuenca	E lartë
Impakti	Impakti i ulët mbi jetën dhe shëndetin Impakti i mesëm mbi strukturat e kujdesit shëndetësor

³⁰ The Journal of Infectious Diseases, Volume 187, Issue 3, 1 February 2003, Pages 441–452

³¹ Centers for Disease Control and Prevention, USA <https://www.cdc.gov/healthywater/statistics/surveillance/notifiable.html>

Narrativa	<p>Sëmundjet me burim nga uji shkaktohen nga një sërë bakteresh, parazitësh dhe virusesh.</p> <p>Duke qenë se 3 ndër 10 shqiptare nuk kanë akses në burime të sigurta uji të pijshëm, ata janë të cenueshëm nga shpërthime që mund të jenë sporadike, duke përfshire disa familje apo grupe komunitare, ose mund të jenë shpërthime të mëdha dhe/ose të ndodhin pas fatkeqësive të tjera natyrore (më shpesh pas shirave shumë të dendur, përmytjeve dhe rrëshqitjeve të dheut).</p> <p>Mund të parashikohen shifra të larta individësh të infektuar në rastin e ndotjes së ujës-jellësit që mund të prekin qindra deri në mijëra individë në një periudhë shumë të shkurtër kohore (nga pak ditë në pak javë).</p> <p>Gjithashtu, një kontaminim i këtyllë mund të shkaktohet edhe nga ndotja e vazhdueshme dhe e pazbuluar nga ujërat e zeza apo nga industria, veçanërisht nga industria ushqimore. Në këtë rast, sëmundjet me burim nga uji do të jenë vazhdimisht të pranishme në shifra relativisht konstante në komunitetin e shërbyer përmes rrjetit të ndotur, duke çuar kështu drejt riskut ekstensiv.</p>
Impakti	<p>Sëmundjet me burim nga uji janë zakonisht të kufizuara në kohë paraqesin ashpërsi të kufizuar. Megjithatë, ato mund të jenë veçanërisht të rënda te fëmijët e vegjël dhe te të moshuarit. Fatmirësisht, shkalla e vdekshmërisë është shumë e ulët. Për më shumë, në rastin e shpërthimeve më të mëdha, duke marrë parasysh numrin e lartë të personave të paraqitur në të njëjtën kohë, sëmundjet me burim nga uji kanë kapacitetin të shpëtojë kapacitetet shëndetësore, duke përfshirë këtu personelin shëndetësor dhe shtretërit spitalorë, duke reduktuar kështu ofrimin e shërbimit të drejtuar drejt patologjive të tjera më serioze dhe, duke bërë këtë, ato mund të rrisin në mënyrë jo të drejtpërdrejtë</p>

	sëmundshmërinë dhe vdekshmërinë në zonën e shërbyer nga spitali rajonal ku ka ndodhur shpërthimi.
--	---

SËMUNDJET EMERGJENTE DHE RIEMERGJENTE.

Siç u bë e qartë nga Covid-19, sëmundjet infektive emergjente janë një sfidë madhore për sigurinë shëndetësore globale dhe rritja e tregtisë, udhëtimit dhe e migrimit të punëtorëve i kanë bërë njerëzit gjithnjë e më shumë të cënueshëm nga pandemitë³². Në këtë moment, rreth dy vite e gjysmë pas njohjes së virusit SARS-CoV-2, virtualisht nuk ka ndryshuar asgjë në kondita që kanë më shumë gjasë të kenë shkaktuar kalimin e tij nga kafshët te njeriu dhe këto risqe zoonotike do të vazhdojnë në të ardhmen e parashikueshme, nëse nuk do të ketë ndryshime të thella në kërcënimet ambientale, duke përfshirë ndryshimet klimatike, ndërhyrjen e njeriut në habitatet e kafshëve të egra dhe tregtimin global të kafshëve ekzotike. Aktualisht nuk ka asnjë provë që të sugjerojë se Shqipëria do të jetë vendi i shfaqjes së një sëmundjeje zoonotike për herë të parë, megjithatë pandemia COVID-19 ka demonstruar cenueshmëri të rëndësishme të aftësisë së Shqipërisë për t'u përballur me patogjenë infektivë përmes ajrit që vijnë nga shtete të tjera. Duhet të ndodhë fuqizimi i sistemit tëurvejancës epidemiologjike dhe i kapaciteteve të parandalimit dhe të menaxhimit të sëmundjeve infektive në mënyrë që të zvogëlohen risqet e ardhshme mbi COVID-19, i cili deri më sot ka shkaktuar zyrtarisht qindra mijëra infeksione dhe mijëra humbje jete.

Me uljen e mbulesës së vaksinave pediatrike në Shqipëri, bëhet evident risku i shumë sëmundjeve riemergjente të parandalueshme nga vaksinat, duke përfshirë këtu gripin, sindromën e ngjashme me gripin dhe tuberkulozin. Të dhënat aktuale mbi vaksinat pediatrike kundër tuberkulozit nuk tregojnë rënie të vaksinimit, megjithatë të dhënat janë të limituara dhe janë subjekt i nënraportimit. Është e paqartë pse disa vakcina pediatrike janë në rënie, specifikisht ajo e fruth-parotit-rubeolës, ndërsa disa të tjera jo, por nëse vakcina e fruthit mund të konsiderohet një tregues i shtyrjes së afatit të vaksinimit, ka shumë gjasë që fëmijët shqiptarë që nuk kanë akses në vaksinat standarde për një sërë arsyesh, të jenë më të cënueshëm edhe për shpërthime infeksionesh që përfshijnë tuberkulozin. Shqipëria nuk është e vetme në përballjen me këto sëmundje riemergjente, pasi siç u tha më lart, OBSH-ja dhe UNICEF-i kanë deklaruar së bashku mundësinë e riemergjencës së fruthit. Diversioni i burimeve drejt fushatave të vaksinimit të COVID-19 e kombinuar me dëmtimin e burimeve dhe aksesin e barabartë në kujdesin shëndetësor aktualisht po shkaktojnë rritje madhore të rasteve të fruthit dhe të sëmundjeve të tjera të parandalueshme përmes vaksinimit në shkallë globale³³.

³² Vora et al., Want to prevent pandemics? Stop spillovers Nature 605, 419-422 (2022); doi: 10.1038/d41586-022-01312-y

³³ UNICEF 27 prill 2020. <https://www.unicef.org/press-releases/unicef-and-who-warn-perfect-storm-conditions-measles-outbreaks-affecting-children>

Në mënyrë të ngjashme, vaksinat e gripit kanë qenë të vështira për t'u aksesuar në Shqipëri gjatë dy viteve të kaluara, pjesërisht për shkak të informacioneve kontradiktore, vëmendjes së larguar nga gripi pasi fushatat e vaksinave fokusoheshin specifikisht mbi COVID-19, dhe nga rritja e skepticizmit/mosbesimit ndaj vaksinave në përgjithësi. Ndërkohë që nuk ka të dhëna të disponueshme për të vlerësuar riskun e riemergjencës së gripit si epidemi në Shqipëri, ky risk do të ekzistojë nëse nuk do të ketë një fushatë vaksinimi vigjilente kundër gripit.

Në mungesë të të dhënave të survejancës, është e pamundur të vlerësohet risku aktual i HIV-it në Shqipëri, Megjithatë, aksesit i kufizuar ndaj mjekëve të kujdesit parësor, fushatat edukative joekzistente mbi edukimin e publikut mbi HIV-in dhe parandalimin e ti, si edhe udhëtimet globale ekstensive brenda dhe jashtë Shqipërisë, kombinohen së bashku për të krijuar një skenar risku për vazhdimësinë e HIV-it dhe faktin që do të vazhdojë të ekzistojë një burim i fshehtë dhe i pazbuluar i sëmundshmërisë dhe vdekshmërisë së parandalueshme në popullatë.

REKOMANDIME

Investime në survejancën, parandalimin dhe edukimin mbi sëmundjet infektive.

Rezultatet e këtij vlerësimi të riskut biologjik, bazuar mbi çka njihet dhe çka është mësuar, çojnë drejt disa rekomandimeve të nivelit të lartë me qëllim zvogëlimin, zbutjen dhe së fundmi parandalimin e burimeve kryesore të risqeve biologjike me të cilat përballlet Shqipëria. Rekomandimi ombrellë është nevoja kritike për të **Investuar në survejancën, parandalimin dhe edukimin mbi sëmundjet infektive**. Kjo mund të arrihet përmes veprimeve të mëposhtme:

- Trajnimi i epidemiologëve dhe i specialistëve të shëndetit publik dhe punësimi i tyre në sistemin e shëndetit publik në Shqipëri
- Publikimi i raporteve vjetore të disponueshme publikisht mbi të gjitha sëmundjet infektive në Shqipëri, ngjashmërisht me shtetet e tjera, si për shembull të dhënat e disponueshme publikisht nga USCDC³⁴
- Krijimi i një grupi pune kombëtar që takohet çdo muaj dhe është përgjegjës për përballjen me sëmundjet infektive në shkallë kombëtare, duke përfshirë këtu sëmundjet infektive riemergjente.
- Investimi në fushata kombëtare të shëndetit publik mbi vaksinimin, në të cilat të përfshihen fushatat në klinikat vaksinatore, fushatat vaksinatore në zonat e thella dhe vizitat në shtëpi, si edhe informacioni mediatik dhe marketingu mbi sigurinë dhe nevojat kritike të vaksinimit në mënyrë që të ruhet shëndeti i shqiptarëve.
- Monitorimi dhe raportimi i sëmundjeve infektive të kafshët si edhe survejanca e sëmundjeve zoonotike.
- Përfshirja në raportin e përditësuar të të dhënave të vaksinimit të kafshëve si vatër e mundshme e shpërthimeve të sëmundjeve zoonotike.
-

³⁴ https://www.cdc.gov/mmwr/mmwr_nd/index.html

SHTOJCA

Diagrama e riskut biologjik në Shqipëri

Impakti i skenarit	Katastrofik >50 vdekje			Fruthi	COVID-19 Antibiotiko- rezistenca	
	Shumë i rëndë 20 – 50 vdekje			Sëmundje emergjente dhe riemergjente		
	I rëndë 10 – 20 vdekje					
	I rëndësishëm 5 – 10 vdekje		HIV			
	I pakët <5 vdekje				Gripi	Sëmundjet e shkaktuara nga uji
		Nuk ka mundësi të ndodhë <0.05%	Ka pak mundësi të ndodhë 0.05% – 0-5%	Ka mundësi të ndodhë 0.5% - 5%	Ka pak më shumë mundësi të ndodhë 5% - 50%	Ka shumë mundësi të ndodhë >50%
Gjasat e ndodhjes së skenarit						